

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat

Fondator – Agenția Proprietății Publice

Certificat de înregistrare

nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul

Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al

Academiei de Științe a Moldovei prin Hotărârea nr.

169 din 21.12.2017

Tipul C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași), Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991

Nr. 1-2 (349-350) 2021

Redactor-șef: Radion Cojocaru,
dr. conf. univ.

Colegiul de redacție

din Republica Moldova: **Iu. Larii**, dr. în drept, conf. univ.; **V. Cușnir**, dr. hab. în drept, prof. univ.; **Gh. Costachi**, dr. hab. în drept, prof. univ.; **Gh. Gladchi**, dr. hab. în drept, prof. univ.; **V. Bujor**, dr. în drept, prof. univ.; **Șt. Belecciu**, dr. în drept, prof. univ.; **T. Osoianu**, dr. în drept, prof. univ.; **Ig. Trofimov**, dr. în drept, conf. univ.; **D. Ostavciuc**, dr. în drept, conf. univ.; **C. Rusnac**, dr. în drept, conf. univ.; **A. Năstase**, dr. în drept, conf. univ.

din străinătate: **Gh. Alecu**, dr. în drept, prof. univ. (Constanța, România); **C. Voicu**, dr. în drept, prof. univ. (București, România); **G.-M. Țical**, dr., prof. univ. (Constanța, România); **M. David**, dr. în drept; **C. Peța**, dr., prof. univ. (Constanța, România); **V. Komarnițchi**, dr. hab. în drept, prof. univ., rector al Universității Naționale „E.A. Didorenko” a Ministerului Afacerilor Interne din Lugansk, Ucraina; **Iu. Șcaplerov**, dr. în drept, conf. univ., prim-prorector al Institutului Ministerului Afacerilor Interne, or. Mogileov, Republica Belarus; **V. Abroschin**, dr. în drept, conf. univ., rector al Universității Naționale a Ministerului Afacerilor Interne din Odesa, Ucraina; **A. Politova**, dr. în drept, conf. univ., Universitatea Națională „E.A. Didorenko” a Ministerului Afacerilor Interne din Lugansk, Ucraina.

Adresa redacției:

Casa presei, et. 5

str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,

Republica Moldova

Tel.: 022-234 132 (contabilitatea)

Index: RM 77030

© Legea și viața

Pagina web: www.legeazakon.md

www.legeasiviata.in.ua

SUMAR

IN MEMORIAM

Alexandru Borodac: studii și contribuții
în dezvoltarea dreptului penal autohton.....2

LANSĂRI DE CARTE

„Sesizarea organului de urmărire penală”,
autor Dinu OSTAVCIUC.....7

STUDII ȘI COMENTARII

Iurie LARII, Oleg POHILĂ

Dimensiuni criminologice privind infracțiunile
de exploatare sexuală a femeilor și copiilor.....9

Liliana CREANGĂ

Asigurarea egalității de gen – condiție esențială
pentru construirea unei societăți echitabile.....17

Radion COJOCARU

Precedente CtEDO în materie penală –
noțiune și domeniu de aplicare.....22

Valentin CHIRIȚA, Alexandru GAINA

Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii
de divulgare a secretului de stat.....28

Alexandru PARENIIUC, Vasili BEDA

Reglementarea activității mercenarilor din perspectiva
aspectelor de drept internațional.....34

Boris GLAVAN

Activitatea specială de investigație în contextul
combaterii criminalității favorizate de separatismul
transnistrean: probleme și soluții.....41

Mariana PAVLENCU, Cătălina OBOROC

Particularitățile audierii victimei
traficului de ființe umane.....46

Alexandru PARENIIUC, Andrei GHIMPU

Tipurile și metodele de săvârșire
a infracțiunilor informaționale.....54

Sergiu BULARU

Conceptul și natura juridică a confiscării
speciale a bunurilor care constituie obiectul
infracțiunii de spălare a banilor.....61

Ion ROTARU

Educația ca premiză importantă în modificarea și
formarea comportamentului etic al unei poliții europene.....67

Ghenadie CALCAVURA

Reglementări juridice privind respectarea drepturilor
civile la realizarea măsurilor speciale de investigație
din perspective istorice.....77

Dianu GORDILĂ

Semelele și elementele infracțiunii de dezertare.....85

Anastasia ZOSIM

Caracterizarea reținerii persoanei ca măsură
procesual-penală prin prisma jurisprudenței CtEDO.....92

INTERVIURI

Adriana CAZACU,

inspector principal al Direcției evaluarea
instituțională a CNA

Despre evaluarea integrității instituționale.....100

IN MEMORIAM

ALEXANDRU BORODAC: STUDII ȘI CONTRIBUȚII ÎN DEZVOLTAREA DREPTULUI PENAL AUTOHTON

Rezultatele științifice remarcabile și investigările valoroase efectuate în domeniul dreptului penal ne mărturisesc, fără echivoc, că Alexandru Borodac se înscrie printre personalitățile proeminente care au manifestat o pasiune și un entuziasm deosebit față de studiul și cercetarea științelor juridico-penale.

Născut la 6 februarie 1941 în comuna Frasin, raionul Dondușeni, Alexandru Borodac a absolvit în anul 1974 Facultatea drept a Universității de Stat din Moldova.

Imediat după absolvire devine doctorand la Universitatea „M. Lomonosov” din Moscova, urmând ca într-o perioadă record de timp, în anul 1976, să susțină teza de doctor. Lucrarea a fost elaborată sub îndrumarea științifică a unuia dintre cei mai remarcabili savanți ai timpului din materia dreptului penal, Krigher G.A., doctor în științe juridice, profesor universitar.

Date fiind tendințele de răspândire a bolilor venerice din acea perioadă, problematica protejării sănătății publice și cea a reacției sociale față de asemenea fapte era una deosebit de actuală pentru doctrina dreptului penal. În limitele de studiu pe care le poate oferi o teză de doctorat, dl Alexandru Borodac a reușit să demonstreze o capacitate înaltă de reflecție, de analiză critică a materialelor studiate, ceea ce i-a permis să-și fundamenteze temeinic concluziile și să identifice aspecte noi, originale referitoare la subiectul investigat. Printre

principalele aspecte, concluzii și propuneri care au fost puse în discuție de către autor în cadrul tezei pot fi menționate următoarele:

- fundamentarea răspunderii penale pentru infracțiunile legate de răspândirea bolilor venerice în legislația penală, în strictă corelație cu asemenea criterii precum: pericolul și natura socială a acestor fapte, sistemul măsurilor generale și speciale de prevenire a criminalității, etapele evoluției a legislației penale etc.;

- caracterizarea criminologică a infracțiunilor ce vizează răspândirea bolilor venerice prin prisma relevării cauzelor și condițiilor care favorizează săvârșirea unor asemenea fapte și, nu în ultimul rând, a formelor și a metodelor de prevenire a acestora;

- nuanțarea locului de incriminare a faptelor penale ce au format obiect de preocupare al autorului, prin raportare la întregul sistem incriminator al legislației penale, aspect care până în ziua de astăzi rămâne unul controversat, mai ales în doctrina penală rusească;

- examinarea detaliată în baza unui suport metodologic și științifico-practic consistent a elementelor și a semnelor ce formează structura componentelor privitoare la răspândirea bolilor venerice. Reieșind din prevederile normative ce erau în vigoare la momentul respectiv, în categoria acestora au fost incluse trei fapte – *contaminarea unei persoane cu o boală venerică, punerea cu bunăștiință în pe-*

ricol de contaminare a persoanei cu o boală venerică și *eschivarea de la tratarea unei boli venerice după avertizarea făcută de către organele de ocrotire a sănătății*;

- conturarea formelor de vinovăție aferente infracțiunii de contaminare a unei persoane cu o boală venerică, problemă care era și rămâne a fi una care suscită polemici în doctrina de referință, inclusiv autohtonă;

- profilarea unor propuneri de *lege ferenda* de perfecționare a cadrului normativ-penal de incriminare a infracțiunilor de răspândire a bolilor venerice, bine argumentate și reajustate la gradul de dezvoltare a relațiilor sociale din acele timpuri etc.

Cu începere din anul 1977 și până în 1983 este lector al Catedrei „Drept penal și Criminologie” a Universității de Stat din Moldova, după care cadru didactic al Universității Agrare din Moldova.

În anul 1992, ocupă funcția de șef al Catedrei „Drept penal și Criminologie” a Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare”, activitatea didactică și științifică a condus-o până în anul 2002. Pe parcursul anilor Alexandru Borodac a reușit să formeze o catedră cu cadre calificate, care în mare parte au fost selectate din rândurile absolvenților Academiei „Ștefan cel Mare”. Mai târziu, activitatea acestora a fost marcată de numeroase realizări pe tărâm științifico-didactic, manifestate inclusiv prin susținerea tezelor de doctor.

Făcând parte din pleiada de profesori excepționali ai științei juridico-penale autohtone, Alexandru Borodac, în calitate de șef al Catedrei „Drept penal și Criminologie” a fost preocupat în permanență de pregătirea și perfecționarea cadrelor didactice, astfel încât studiul disciplinelor juridico-penale au stat în topul preocupărilor manifestate de studenții Academiei „Ștefan cel Mare”. Acest lucru este mărturisit de numeroasele performanțe obținute de către studenți în urma participării acestora la Olimpiadele interuniversitare pe durata exercitării de către regretat a funcției menționate.

Atras de timpuriu de problematica teo-

retică a dreptului penal, dl Alexandru Borodac s-a evidențiat, de asemenea, ca un remarcabil om de știință.

După proclamarea independenței și afirmarea Republicii Moldova ca stat suveran, se simțea o necesitate acută de elaborare a unor lucrări de referință în domeniul jurisprudenței. Mai ales acest deficit bibliografic era resimțit în procesul didactico-instructiv al studenților din aulele universitare ale instituțiilor de învățământ superior în pregătirea viitorilor juriști.

În vederea elaborării unui manual de *Drept penal, Partea generală*, care ar corespunde realităților de moment a fost creat un grup de autori din diferite medii universitare. Manualul a văzut lumina tiparului în anul 1994, sub coordonarea științifică a profesorului Alexandru Borodac.

Manualul „Drept penal, Partea generală” pe care dl Alexandru Borodac l-a editat în anul 2005, a fost elaborat în urma adoptării noii legislații penale. Originalitatea lucrării reiese din mai multe aspecte care-i sunt caracteristice, și anume: modul de explicare a instituțiilor juridico-penale; sistematizarea judicioasă a materiei; exemplificările abundente și pertinente; informația valoroasă și recentă pe care o cuprinde; stilul adecvat, clar și curgător al lucrării, ceea ce ușurează enorm înțelegerea textului și urmărirea sistemului de idei al autorului.

Lucrarea vine să completeze literatura de specialitate din Republica Moldova în perioada existenței unei necesități stringente de interpretare a noii legislații penale.

O realitate ce nu poate fi pusă la îndoială este că Alexandru Borodac face parte din pleiada de profesori excepționali ai științei juridico-penale a Republicii Moldova, slujitor devotat care s-a dăruit cu pasiune și talent profesiei pe care a exercitat-o cu o înaltă conștiință a datoriei. Autorul, folosind metoda de analiză comparativă și îmbinând repere permanente de practică judiciară la care se adaugă organizarea și sistematizarea expunerii, a dorit să îmbine metoda aplicativă cu cea instructiv științifică.

Atras de timpuriu de problematica teoretică a dreptului penal, dl Alexandru Borodac s-a evidențiat, de asemenea, ca un remarcabil pedagog. De aici până la dorința de a se manifesta și pe plan didactic nu mai era decât un pas. Acest pas l-a condus și la elaborarea lucrării de față, în care regăsim toate calitățile pe care le-am admirat la autor. Aceeași profunzime și claritate a argumentației, aceeași strânsă îmbinare a teoriei cu practica pe fondul unei informații bogate și judicios folosite din literatura juridică penală.

Cursul de Drept penal, Partea specială, vol. 1, elaborat de către profesor în anul 1996, a reprezentat o primă lucrare științifico-didactică de acest gen apărută în doctrina de specialitate autohtonă. Din start aceasta a fost cotată drept sursă primară de instruire în domeniul Dreptului penal (Partea specială) în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare”, precum și în alte Facultăți de drept existente în instituțiile universitare naționale.

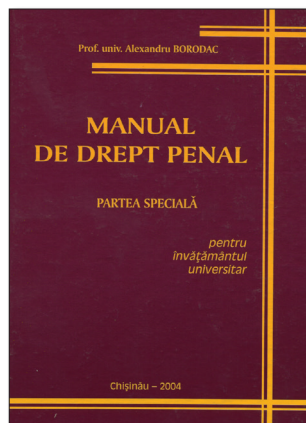
Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 și pus în aplicare la 12 iunie 2003, reflectă schimbările produse în societatea contemporană, noile caracteristici și tendințe ale politicii penale autohtone, nivelul de implementare a standardelor europene în conformitate cu actele internaționale la care Republica Moldova este parte.

După cum este și firesc, traducerea în practică a acestui act legislativ, de maximă importanță pentru sistemul de drept național, trebuia să fie realizată în strictă consonanță cu principiul legalității, solicitând din partea doctrinarilor interpretări și clarificări conceptuale de rigoare.

Mai ales, o asemenea necesitate era imperioasă pentru interpretarea normelor penale speciale, destinate incriminării faptelor infracționale, care în raport cu normele generale se caracterizează printr-o aplicativitate și dinamism mai pronunțat. Prin urmare, teoreticienii, practicienii și studenții erau în așteptarea unei lucrări științifico-didactice care ar fi întruchipat un sistem articulat de cunoș-

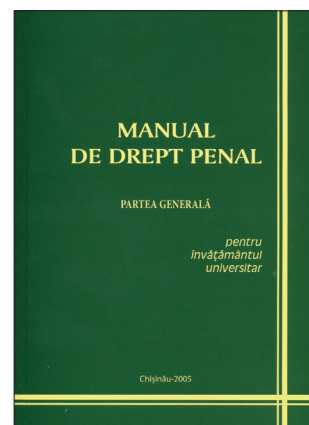
tințe în domeniul cunoașterii Părții speciale a Dreptului penal, prin luarea în considerare a noilor prevederi normative.

Conștientizând pe deplin această necesitate și figurând în calitate de autor principal al Codului penal din 2002, profesorul universitar Alexandru Borodac a elaborat și a editat în anul 2004 cel de al doilea manual de *Drept penal, Partea specială*.

Prin acest demers didactico-științific, autorul manualului a contribuit la justa înțelegere a imperativei dreptului penal reajustate la noile realități sociale, la altoirea unor cunoștințe profunde studenților, astfel încât aceștia să însușească temeinic regulile calificării infracțiunilor concrete potrivit articolelor corespunzătoare ale Codului penal. De asemenea, această lucrare a stat la baza realizării finalităților curriculare în cadrul instituțiilor universitare de profil în ceea ce privește învățarea, analizarea, interpretarea și aplicarea corectă a normelor juridico-penale.

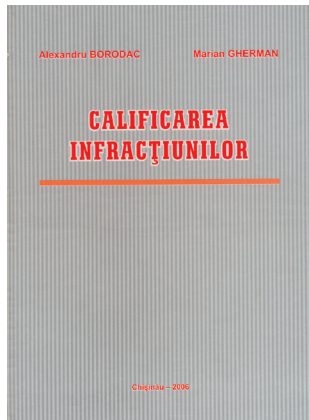
Calificarea infracțiunilor din 1996, a fost primul manual editat în limba română la acest compartiment al științei penale, fapt pentru care până în prezent este apreciat de către specialiști ca fiind o realizare substanțială pentru doctrina penală autohtonă. Studiarea acestei discipline a oferit studenților posibilitatea învățării unor practici pozitive de calificare a infracțiunilor, în vederea asigurării unui tratament juridic adecvat persoanelor care au comis infracțiunii, în strictă concor-

danță cu principiile călăuzitoare ale dreptului penal, în special, cu principiul legalității.

Adoptarea Codului penal al Republicii Moldova din 2002 l-a motivat pe profesorul universitar A. Borodac să reediteze manualul *Calificarea infracțiunilor*, urmărind cu prioritate reajustarea acestuia la noile realități normative prescrise de normele juridico-penale puse în vigoare.

Noua ediție a manualului se deosebește de cea din anul 1996 nu doar sub aspectul imperativelor legale supuse interpretării de către autor, ci și sub aspectul lărgirii spectrului de probleme, a căror abordare implică cunoașterea procesului de calificare a infracțiunii și aplicarea corectă a acestuia în practică. Totodată, autorul vine cu unele viziuni inovatoare în tratarea unor domenii ale dreptului penal, cum ar fi, de exemplu: conținutul componenței de infracțiune alături de elementele și semnele ce-i sunt aferente, interpretarea anumitor instituții și categorii juridico-penale etc.

În ambele sale ediții, manualul reprezintă o sursă bibliografică principală pentru studenții Facultății Drept în contextul studierii disciplinei *Tehnica încadrării juridice a infracțiunilor*, predate în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI.

Fiind adresată studenților cărora le sunt cunoscute elementele Părții generale și Părții speciale a Dreptului penal, lucrarea, deopotrivă cu programa curriculară este destinată formării unor competențe speciale ce ar viza cunoașterea, aplicarea și integrarea procedurilor de calificare a infracțiunilor.

Nu mai puțin importantă a fost prestația lui Alexandru Borodac în domeniul instruirii preuniversitare a elevilor din școli și licee. În anul 1997, la comanda Ministerului Educației, distinsul profesor a elaborat manualul *Bazele*

statului și dreptului Republicii Moldova, care prin claritatea și acuratețea expunerilor a contribuit esențial la formarea primelor cunoștințe în domeniul dreptului.

Activitatea științifică merituosă a dlui Alexandru Borodac poate fi dedusă și din multiplele studii și articole științifice, publicate în edițiile periodice, cum ar fi:

- *Șantajul și racketul: forme speciale ale criminalității organizate și ale economiei tenebroase* // În: *Criminalitatea organizată și economia tenebroasă în Republica Moldova*, Editura ARC, Chișinău, 1999;

- *Noțiunea corupției penal condamnabile* // În: *Legea și viața*, nr.3, 1995;

- *Se impun modificări* // În: *Legea și viața*, nr.12, 1994;

- *Caracterul reiterativ al infracțiunilor* // În: *Legea și viața*, nr.1, 1994;

- *Modificarea legislației privind delapidările avutului proprietarului în proporții mari: imperativ al timpului* // În: *Legea și viața*, nr.7, 1993;

- *Referitor la vinovăția mixtă* // În: *Legea și viața*, nr.6, 1993;

- *Ответственность за умышленное уничтожение, разрушение или порчу памятников культуры* // În: *Социалистическая законность*, №10, 1979;

- *Применение законодательства о борьбе с распространением венерических заболеваний* // În: *Социалистическая законность*, №3, 1976;

- *В интересах ранней профилактики* // În: *Советская юстиция*, №14, 1976 etc.

O contribuție deosebit de valoroasă, profesorul universitar Alexandru Borodac a avut-o la elaborarea Codului penal al Republicii Moldova din 2002. Este de menționat că din multiplele proiecte ale Codului penal elaborate de comisiile instituite de Parlamentul Republicii Moldova, a fost ales Proiectul întocmit de Alexandru Borodac. După modificările și completările propuse de comisiile parlamentare, noul Cod penal a înglobat peste 80% din respectivul Proiect.

Codul penal al Republicii Moldova din

2002 a pus bazele unei noi politici penale a statului; stipulând în normele sale drept prioritare valorile sociale, care trebuie ocrotite prin mijloacele dreptului penal: ființa umană, drepturile acesteia, pacea și securitatea umană, proprietatea, mediul etc. De asemenea, a fost exclus caracterul declarativ al normelor penale și al clișeele ideologice. Au fost incluse pentru prima dată principiile legislației penale: al legalității, umanismului, democratismului, caracterului personal al răspunderii penale, individualizării răspunderii penale și pedepsei penale.

Pentru aportul său la perfecționarea și reglementarea dreptului penal a fost decorat cu medalia „Meritul Civic”. De asemenea, luând în considerare aportul său la pregătirea specialiștilor de înaltă calificare pentru necesitățile MAI al Republicii Moldova, activitatea sa științifică, metodică și educativă fructuoasă, alesele lui calități morale și profesionale, conducerea Ministerului a considerat de cuviință să-l încadreze în efectivul corpului de comandă, conferindu-i gradul special de maior de poliție, iar în anul 1999 i se conferă,

înainte de termen, și gradul special de locotenent-colonel de poliție.

Erau remarcabile onestitatea și corectitudinea, de care regretatul domn Alexandru Borodac a dat dovadă pe parcursul efortului său de un deceniu de organizare și dirijare a activității catedrei „Drept penal și criminologie”. Însuși felul lui de a fi și personalitatea sa constituie un etalon demn de urmat pentru noi toți și, în mod special, pentru discipolii săi, formării cărora s-a consacrat și în care a investit multe speranțe. Notabile au fost și îndrumările științifice, pe care profesorul Alexandru Borodac le-a împărțit cu multă generozitate subalternilor săi și la care noi am ținut mult, valorificându-le ca atare, atunci când ne-am afirmat pe tărâmul științei juridice.

A avut de fiecare dată de spus un cuvânt, iar de opiniile lui s-a ținut cont în contextul diferitor transformări, care s-au produs la Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”. Manifestând un puternic spirit de convingere și mult curaj în promovarea unor idei novatoare, a știut să se înscrie pe lista celor mai valoroase personalități ale timpului.

Radion COJOCARU,
dr. în drept, conf. univ.

LANSĂRI DE CARTE

„SESIZAREA ORGANULUI DE URMĂRIRE PENALĂ”, autor DINU OSTAVCIUC

Schimbările politice și social-economice, democratizarea societății au influențat în mod direct și politica statului nostru în domeniul justiției penale – activitatea organelor de constatare și de urmărire penală întru examinarea cauzelor penale. Prin prisma schimbărilor intervenite, autorul își concentrează expunerea și analiza critică ale aspectelor principale privind natura juridică a sesizării organelor de urmărire penală.

Abordarea, din punct de vedere teoretico-științific, precum și al practicii judiciare, a problematicilor stringente privind etapa incipientă a procesului este determinată și de necesitatea alinierii legislației moldovenești la exigențele impuse de apărtenența Republicii Moldova la Consiliul European, precum și de ratificarea unor convenții sau tratate internaționale cu efecte asupra reglementărilor de procedură penală.

Structura și conținutul lucrării semnate de domnul Dinu Ostavciuc, doctor în drept, conferențiar universitar, sunt determinate și fundamentate pe următoarele deziderate consacrate în doctrină și jurisprudență:

– Sesizarea organelor de urmărire penală reprezintă punctul de plecare al procesului penal, fără de care acesta nu poate începe

și conține atât elementul de informare, cât și temeiul legal de desfășurare a activității procesual penale. În toate cazurile de sesizare a organului de urmărire penală trebuie să existe un răspuns, o reacție penală a statului (reprezentat de organele de constatare și de urmărire penală) față de interesul public de a continua sau nu investigațiile penale.

– Înregistrarea unei sesizări adresată organului de urmărire penală de către o persoană fizică sau

de reprezentantul unei persoane juridice este primul contact oficial al persoanelor ce pretind a fi victime ale violării unor drepturi fundamentale. Această experiență a semnatarului plângerii sau denunțului trebuie să fie de natură a insufla încredere nu numai în soluționarea corectă a pretențiilor formulate în actul de sesizare, dar și în sistemul organelor de drept, per ansamblu, care sunt menite a restabili echitatea socială, perturbată de atentate de natură penală.

– Exigența de examinare completă, obiectivă și promptă a sesizărilor organului de urmărire penală derivă nu numai din legislația națională, dar constituie deopotrivă dovada de recunoaștere și respectare la nivel național a standardelor ce derivă din obligațiile pozitive

ale autorităților responsabile în legătură cu recepționarea informațiilor despre comiterea infracțiunilor. În Recomandarea nr.(85) 11 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la poziția victimei în cadrul dreptului penal și procedurii penale, adoptată la 28.06.1985, se subliniază că funcția de bază a justiției penale trebuie să fie soluționarea cererilor victimelor și apărarea intereselor acestora, victima trebuie să dispună de dreptul de a cere organelor competente reexaminarea deciziei privind neurmărirea penală sau de dreptul de a iniția urmărirea individuală.

Tratamentul normelor și instituțiilor implicate în reglementarea etapei de debut a procesului, reflectat în lucrare, este actualizat luând în considerație experiența avansată și bunele practici de activitate a organelor de constatare și ale organelor de urmărire penală, realizările teoretico-științifice și practica

internațională în domeniul accesului liber la justiție și reintegrării ordinii de drept.

Este plauzibilă nu numai critica unor incoerențe și paralelisme normative în reglementarea procedurii de înregistrare a sesizării și realizării activităților procesuale în perioada imediat următoare de către organul de constatare și organul de urmărire penală, dar și fundamentarea unor soluții pragmatice de interpretare și aplicare a legii. Acest fapt provoacă polemici contradictorii și constructive între specialiști autohtoni, precum și unele cercetări de per perspectivă în domeniu.

Nu încapă îndoială că publicația pe care o țineți în mână se înscrie printre valoroasele lucrări din domeniul procedurii penale, consacrată declanșării procesului, capabilă a suscita interesul studenților facultăților de drept, masteranzilor, cadrelor didactice și doctoranzilor, cât și al celor care sunt nemijlocit antrenați în constatarea și soluționarea sesizărilor.

Tudor OSOIANU
dr. în drept, prof. univ.

CZU 343.9:343.541

DIMENSIUNI CRIMINOLOGICE PRIVIND INFRAȚIUNILE DE EXPLOATARE SEXUALĂ A FEMEILOR ȘI COPIILOR

Iurie LARIL,
dr. în drept, conf. univ.

Oleg POHILĂ,
dr. în drept

În ultimele decenii exploatarea sexuală a femeilor și copiilor constituie una dintre cele mai dinamice și dezvoltate tipuri ale criminalității contemporane. Este incontestabil și faptul că activitatea grupărilor criminale ce practică această indeletnicire infracțională devine tot mai intensă. Datele statistice oficiale cu privire la infracțiunile din sfera exploatarei sexuale a femeilor și copiilor în Republica Moldova pentru ultima perioadă de timp au fixat o creștere generală a numărului de infracțiuni din categoria analizată. Totodată, numărul real al acestor infracțiuni este mult mai mare decât cel înregistrat oficial, fenomenul respectiv caracterizându-se printr-un grad de latentitate sporită atât la nivel național, cât și mondial. Elucidarea acestor aspecte constituie un punct de reper important în organizarea procesului de prevenire și combatere a fenomenului exploatarei sexuale.

Cuvinte-cheie: exploatare sexuală, abuz sexual, femei, copii, sclavie sexuală, comerț cu sclavi, trafic de persoane, prostituție, pornografie infantilă, industrie pornografică.

CRIMINOLOGICAL DIMENSIONS REGARDING THE CRIMES OF SEXUAL EXPLOITATION OF WOMEN AND CHILDREN

Iurie LARIL,
PhD, associate professor

Oleg POHILĂ
PhD

Sexual exploitation of women and children has been one of the most dynamic and developed types of contemporary crime during recent decades. It is also indisputable that the activity of criminal groups which practice this criminal occupation is becoming more intense. Official statistics on crimes in the field of sexual exploitation of women and children in the Republic of Moldova for the last period of time have set a general increase in the number of crimes covered by the analyzed category. At the same time, the real number of these crimes is much higher than the officially registered one, the respective phenomenon being characterized by a degree of increased latency both at national and global level. The elucidation of these aspects is an important landmark in the organization of the process of preventing and combating the phenomenon of sexual exploitation.

Keywords: sexual exploitation, sexual abuse, women, children, sexual slavery, slave trade, human trafficking, prosti-

Introducere. Conform ultimelor date ale experților UNESCO și Organizației Internaționale a Muncii, anual 1 milion de fetițe sunt supuse exploatarei sexuale prin forțarea la prostituție. Tot în acest context, Departamentul de Stat al SUA a adus la cunoștință următoarele informații: anual victime ale

traficului internațional de persoane devin de la 600 până la 800 mii de oameni. Luând în considerare traficul de persoane în interiorul țărilor, numărul victimelor poate ajunge de la 2 până la 4 milioane de oameni [1].

Potrivit unor evaluări în domeniu realizate de OSCE, Europa Centrală și cea de Est, in-

clusiv fosta URSS, se află pe locul doi în lume la capitolul trafic de persoane, după Asia de Sud-Est. Anual, această regiune furnizează pe piața mondială aproximativ 175 mii de femei. Reieșind din evaluările experților, venitul anual din traficul de persoane constituie de la 9 până la 32 miliarde de dolari. Totodată, în ceea ce privește veniturile, acest fenomen ocupă a treia poziție după traficul de arme și de droguri [2, p. 11].

Unii specialiști în domeniu au constatat, în urma studiilor efectuate, că în perioada ultimelor patru secole de comerț cu sclavi acesta nu depășea 12 milioane de oameni și, comparând această cifră cu perioada anilor 1970-2000, sesizăm că doar în Asia numărul femeilor și copiilor vânduți în sclavie sexuală a constituit circa 30 de milioane [3, p. 244; 4, p. 78-79].

Datele statistice oficiale cu privire la infracțiunile din sfera exploatării sexuale a femeilor și copiilor în Republica Moldova pentru ultima perioadă de timp au fixat o creștere generală a numărului de infracțiuni din categoria analizată. Este important de evidențiat faptul că infracțiunile din sfera exploatării sexuale a femeilor și copiilor fac parte din numărul celor mai latente tipuri de criminalitate. Unele studii în domeniu au demonstrat că latența infracțiunilor care se încadrează în parametrii „comerțului cu sclavi” în scop de exploatare sexuală este atât de înaltă, încât pentru obținerea unei imagini relativ complete despre aceste fapte penale cifrele statisticii oficiale trebuie majorate aproximativ de 11 ori [5, p. 187].

În contextul menționat, mai trebuie adăugat că datele oficiale nu reflectă numărul real al femeilor, îndeosebi al minorilor care au suferit în urma diverselor forme de violență sau abuz sexual, deoarece atentatele infracționale asupra copiilor din diferite cauze nu sunt incluse în statistica oficială. Totodată, constatăm că în Republica Moldova crește anual numărul victimelor care au avut de suferit în urma infracțiunilor cu caracter sexual, însă o parte semnificativă a acestor fapte sunt calificate conform diferitor articole din Cap. IV al Codului penal, „Infracțiuni privind viața sexuală” (art. 171, 172, 173, 174, 175, 175¹), deși

în multe din ele se disting clar semnele unor infracțiuni legate de exploatarea sexuală.

Prin urmare, constatăm că datele statistice oficiale nu corespund situației reale și nu permit evaluarea obiectivă a dimensiunilor fenomenului exploatării sexuale a femeilor și copiilor. Oricum, relevarea mai exactă a numărului de fapte criminale din domeniul vizat prezintă o sarcină greu de realizat chiar și pentru specialiștii calificați.

Totodată, reducerea iluzorie a indicatorilor absoluți ai criminalității din sfera exploatării sexuale a femeilor și copiilor este realizată, îndeosebi prin sporirea artificială a cotei infracțiunilor latente din acest domeniu, fapt care nu permite evaluarea adecvată a criminalității legate de exploatarea sexuală ca o amenințare socială serioasă. Ca rezultat, măsurile de contracarare a acestui fenomen devin inefficiente, iar situația criminogenă la capitolul respectiv se agravează.

Metode și materiale aplicate. Respectivul articol științific a fost elaborat în baza materialului teoretic și doctrinar din domeniul de referință. Totodată, la cercetarea acestei probleme au fost aplicate mai multe metode de investigare științifică specifice teoriei dreptului și criminologiei: metoda logică, metoda analizei comparative, metoda statistică, analiza sistemică etc.

Rezultate obținute și discuții. În ultimii ani, așa-numita piață a serviciilor sexuale este strâns legată de schimbarea principalelor caracteristici calitative ale criminalității din domeniul exploatării sexuale, fiind vorba despre transformarea acesteia într-o afacere criminală bine organizată, cu un caracter național pronunțat.

Astfel, conform datelor OSCE, în fiecare an mii de femei sunt traficate în străinătate, unde, în cele mai frecvente cazuri, sunt supuse exploatării sexuale [6]. Trebuie menționat că exploatarea femeilor și copiilor în scopuri sexuale aduce criminalității organizate venituri extrem de mari. Ca exemplu poate fi relatată informația prezentată de către Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) despre faptul că după destrămarea URSS și a întregu-

lui Bloc de Est s-a declanșat un val al traficului organizat de femei. Printre altele, există date cu referire la traficarea a mii de femei în Israel, inclusiv din Republica Moldova – n.a., de către grupuri transnaționale organizate rusești, ucrainene și moldovenești sub acoperirea migrației evreiești [7, p. 211]. Situații similare există și până în momentul de față, structurile criminale organizate continuând să-și extindă activitatea criminală legată de exploatarea sexuală în funcție de solicitările existente pe piața serviciilor sexuale din diferite țări.

În conformitate cu normele internaționale, exploatarea sexuală reprezintă unul din scopurile principale ale traficului de persoane. De-a lungul secolelor și până în prezent, cel mai puternic factor care generează prosperarea comerțului cu sclavi a fost și rămâne a fi prostituția, care permite exploatarea de „sclave sexuale” obținerea stabilă a unor venituri suplimentare. Prin aceasta se explică situația că în multe state comerțul cu sclavi se asociază cu prostituția, precum și faptul că sistemele actuale ale traficului de persoane sunt strict orientate spre menținerea prostituției și a altor forme de exploatare sexuală.

În sens criminologic, astfel de fenomene precum prostituția, practicarea căreia este sancționată de legislația contravențională a Republicii Moldova, constituie de multe ori o premisă indispensabilă pentru comiterea infracțiunilor analizate, întrucât limita dintre prostituția pedepsită contravențional și infracțiunile legate de exploatarea sexuală este convențională în majoritatea cazurilor și, practic, exclude posibilitatea practicării acestei meserii în mod individual.

Conform statisticii oficiale, anual se înregistrează circa 500 de cazuri de practicarea prostituției pe teritoriul Republicii Moldova, dintre care aproximativ 75% sunt comise în mun. Chișinău. Mai grave sunt cazurile de proxenetism, îndeosebi atunci când sunt comise de către diferite structuri criminale organizate.

Potrivit investigațiilor unor autori, care au evaluat sub aspect economic veniturile obținute pe piața serviciilor sexuale (cu referire la prostituție) în limita produsului intern brut

(PIB) din diferite țări, sesizăm următorul fapt: în Rusia acestea au constituit 0,2% din PIB (aproximativ 0,6 miliarde de dolari SUA); în Italia – 0,1%; în Olanda – 0,1%; în Marea Britanie – 0,2%; în Cehia – 0,3%. În ceea ce privește unele țări din sud-estul Asiei (Indonezia, Malaysia, Filipine și Thailanda), acești indicatori de venituri sunt mult mai mari – de la 2 până la 14% [8, p. 36-37, 176]. În Republica Moldova astfel de studii nu au fost efectuate, însă reieșind din faptul că multe femei sunt traficate peste hotarele țării în scop de exploatare sexuală și luând în considerare aspectul latent destul de accentuat al acestui fenomen, este foarte dificil de a evalua, chiar și cu aproximație, volumul unor asemenea venituri neoficiale și raportarea lor la PIB-ul țării.

Prin urmare, cele relatate ne determină să semnalăm faptul că intensificarea tendințelor negative ale criminalității din sfera exploatarea sexuală a femeilor și copiilor atestă prezența unor schimbări patologice serioase la nivelul întregii societăți.

Regula neformală existentă în lumea contemporană cu privire la evaluarea nivelului de dezvoltare a societății prin prisma aprecierii gradului de protecție a celor mai vulnerabile categorii ale populației – bătrâni, femei și copii, permite să concluzionăm că în ultimii ani anume aceste categorii de persoane se caracterizează printr-un grad sporit de victimitate. În cele din urmă, femeile și copiii devin cel mai frecvent victime ale celor mai dure și cinice forme de încălcare a drepturilor omului.

Înainte de a prezenta unele rezultate ale prezentului studiu criminologic, vom preciza care fapte social periculoase le atribuim la categoria infracțiunilor din sfera exploatarea sexuală: traficul de ființe umane în scop de exploatare sexuală (art. 165 CP), traficul de copii în scopul exploatarea sexuală, comerciale și necomerciale, în prostituție sau în industria pornografică (art. 206 alin. (1), lit. a) CP), pornografia infantilă (art. 208¹ CP), recurgerea la prostituția practică de un copil (art. 208² CP), proxenetismul (art. 220 CP).

De asemenea, tangențial s-au făcut anumite referiri la infracțiunile conexe săvârșite

împotriva victimelor exploatării sexuale, inclusiv împotriva minorilor: violul (art. 171 CP), acțiunile violente cu caracter sexual (art. 172 CP), hărțuirea sexuală (art. 173 CP), raportul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani (art. 174 CP), acțiuni perverse (art. 175 CP) ademenirea minorului în scopuri sexuale (art. 175¹ CP). De regulă, aceste fapte infracționale tot mai des sunt comise împotriva victimelor exploatării sexuale atât de către infractori în scopul reprimării voinței persoanei și constrângerii acesteia la prostituție, cât și de către „clienți” – utilizatori ai serviciilor sexuale.

În urma analizei materialelor statistice și a cauzelor penale cu privire la infracțiunile prevăzute de articolele 165, 206, 208¹, 208², 220 CP RM constatăm faptul că 83,0% din totalul respectivei categorii de infracțiuni identificate și înregistrate au fost săvârșite în localități urbane, iar 17,0% în localități rurale.

Totodată, peste 40,0% din aceste infracțiuni au fost comise în circumstanțe agravante (de către un grup de persoane, de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală, asupra a două sau mai multor persoane, cu aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică sau psihică a persoanei, asupra minorilor, inclusiv asupra copiilor care nu au împlinit vârsta de 14 ani, cu folosirea situației de serviciu etc.).

Abordând diferențiat problema examinată, datele faptice cu referire la anumite componente de infracțiuni s-au dovedit a fi diferite. Astfel, în cazul traficului de ființe umane comis în scopul exploatării sexuale (art. 165 CP), numărul infracțiunilor săvârșite în circumstanțe agravante atinge cota de 65,4%; în cazul proxenetismului (art. 220 CP) ponderea acțiunilor calificate este în limitele de 70-80%.

În urma analizei situației criminogene la capitolul implicării minorilor în scene pornografice, se constată că aproximativ în 70% din cazuri acestea au fost comise în circumstanțe calificate, de cele mai multe ori de către două și mai multe persoane sau chiar de către unele grupări criminale organizate. În același timp, aceste categorii de infracțiuni, reieșind din specificul psihofiziologic al persoanelor

victimizate, se caracterizează printr-un nivel înalt de latență, din care considerente o bună parte din respectivele fapte nu sunt reflectate în informația statistică.

Datele obținute în urma elucidării unor aspecte destul de negative ale infracțiunilor legate de pornografia infantilă și infracțiunile conexe reflectă nu doar tendințele nefavorabile ale acestui gen de criminalitate, dar demonstrează și situația deosebit de periculoasă care influențează distructiv asupra genofondului nostru, prezentând un pericol real chiar și pentru securitatea națională a țării.

Din păcate, în comiterea unor astfel de infracțiuni sunt implicați de multe ori atât cetățeni ai Republicii Moldova, cât și cetățeni ai altor state. Spre exemplu, un italian și o persoană cu dublă cetățenie, a Norvegiei și a Federației Ruse, au fost condamnați pentru proxenetism, pornografie infantilă și trafic de copii, decizia fiind pronunțată de Judecătoria Centru, mun. Chișinău. Reieșind din materialele dosarului penal, cetățeanul italian, folosind legenda selectării copiilor pentru includerea într-o echipă de fotbal din Italia, recruta copii din familii social-vulnerabile pentru exploatare sexuală. Organele de drept au reușit reținerea și arestarea bărbatului în momentul tentativei de abuzare sexuală a unui băiat în vârstă de 13 ani. Anterior, în anul 2000, cetățeanul italian a mai fost condamnat pe teritoriul Italiei pentru raporturi sexuale cu minori. În cazul cetățeanului Norvegiei, care deținea și cetățenia Federației Ruse, s-a constatat că venise în Republica Moldova pentru instituirea unei rețele de oferire a serviciilor de turism sexual pentru persoane de orientare netradițională. Inculpatul a creat un site pe care a plasat profilurile unui grup de băieți minori, originari din Republica Moldova. Pentru serviciile sexuale acordate beneficiarii plăteau proxenetilor în medie câte 500 de euro, dintre care minorilor le revenea de la 150 până la 500 de lei. Victimele recrutate și exploatare sexual erau băieți cu vârsta cuprinsă între 14-17 ani, din familii social-vulnerabile, unii din ei fiind originari din regiunea transnistreană. Prin urmare, instanța de judecată i-a condamnat

pe cei doi cetățeni străini la câte 21 de ani de închisoare, iar pe alți trei complici ai lor, cetățeni ai Republicii Moldova, la pedepse a câte 10, 11 și 18 ani de închisoare [9].

Cercetând problema exploatării sexuale a femeilor și minorilor sub aspect criminologic, este necesar de remarcat că, în esență, aceasta este constituită dintr-un complex de infracțiuni, derulat într-un anumit proces, în decursul căruia infractorii, intenționând să realizeze scopul exploatării sexuale, comit și alte fapte penale ce prezintă un pericol social sporit: răpirea persoanei, privarea ilegală de libertate, tortura, tratamentul inuman sau degradant, vătămarea intenționată a integrității corporale sau a sănătății, violul, acțiuni violente cu caracter sexual, hărțuirea sexuală, raportul sexual cu persoane care nu au atins vârsta de șaisprezece ani, acțiuni perverse etc. Evident că, cu cât mai dificil este acest proces, cu atât mai mult se impune activitatea organizată în grup pentru sporirea eficacității acțiunilor infracționale. În acest sens, practica demonstrează că ponderea respectivelor infracțiuni comise în grup oscilează de la 30% până la 55%, iar în unele cazuri cota acestora poate atinge 75%.

Ținând cont de faptul că traficul de ființe umane în scopul exploatării sexuale întru-chipează atât forme neorganizate (activitate infracțională individuală), cât și forme organizate de manifestare (activitate criminală în grup desfășurată la nivel interstatal sau transnațional), subliniem că, de regulă, „prețul” victimei depinde de complexitatea pregătirii și săvârșirii infracțiunii. Atât în materialele practicii judiciare, cât și în sursele mass-media pot fi întâlnite informații despre vânzarea copiilor de către mamă (sau ambii părinți) care consuma alcool sau se droga, fiind indiferentă de faptul că în aceste împrejurări copilul ar putea fi exploatat sexual sau ar putea deveni donator de organe pentru transplant.

În realitate, un preț ridicat pentru potențialele victime ale exploatării sexuale îl pun infractorii implicați „profesional” în acest gen de activitate. În calitate de exemplu poate fi relatat următorul caz din practica judiciară națională. Membrii unui grup criminal constituit din

cinci persoane, care aveau legături infracționale cu grupări criminale din Rusia, Grecia, Italia și Turcia, practica traficul de femei originare din Republica Moldova pentru exploatarea sexuală a lor în afara țării, obținând ca rezultat venituri de aproximativ un milion de lei, taxa percepută pentru fiecare victimă variind de la 1500 până la 3000 de euro [10].

Practica judiciară relevă situații când traficul de ființe umane în scop de exploatare sexuală este comis de grupări mixte ce întru-nesc infractori din Republica Moldova și din alte țări, recrutarea fiind efectuată sub diferite pretexte. Astfel, C.R. prin rechizitoriu a fost învinuită de faptul că la sfârșitul lunii iunie 2007, aflându-se în r-nul Criuleni, în scopul exploatării sexuale comerciale, fără consimțământul persoanei, împreună și prin înțelegere prealabilă cu C.A. și alte persoane de origine turcă, nestabilite de către organul de urmărire penală, a recrutat-o pe L.R., prin înșelăciune și abuz de poziție de vulnerabilitate a părții vătămate, datorită situației precare a acesteia din punctul de vedere al supraviețuirii sociale, propunându-i plecarea la un lucru bine plătit în calitate de vânzătoare la un market din Turcia. Ajungând la locul destinației, L.R. a fost întâlnită de o persoană de origine turcă pe nume „Selciuc”, nestabilită de organul de urmărire penală, care acționând prin înțelegere prealabilă cu C.R. și C.A., a transportat-o pe ultima în or. Kumburgaz, Turcia, unde a adăpostit-o în hotelul „Ghenciler”, și unde aceasta, contrar voinței sale, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, a fost impusă să acorde servicii sexuale diferitor bărbați, fiind exploatată sexual până la data de 20 septembrie 2007. Astfel, inculpata a fost învinuită de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 165 alin. (2) lit. d) CP, trafic de ființe umane, adică recrutarea, transportarea și adăpostirea persoanelor, fără consimțământul acestora, săvârșită în scop de exploatare sexuală comercială, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, prin înșelăciune, abuz de poziție de vulnerabilitate și de mai multe persoane [11].

În ultimii ani a crescut numărul infracțiunilor legate de pornografia infantilă. În acest sens, este important de menționat că anterior activitățile de pregătire (recrutarea minorilor, pregătirea spelunii, înregistrarea foto și video etc.), urmate ulterior de schimbul și comercializarea „producției” finite, aveau loc pe teritoriul unei singure țări. În ultima perioadă de timp, datorită posibilităților tehnice care permit folosirea maximală a rețelelor internet, infractorii au reușit să se extindă cu asemenea gen de activitate infracțională la nivel internațional, fapt care le permite să obțină venituri colosale din vânzările producției cu conținut pornografic. De asemenea, aceasta influențează și asupra reducerii prețului materialelor pornografice pe teritoriul Republicii Moldova, precum și comercializarea lor la un tarif avantajos partenerilor și clienților străini.

Industria pornografiei infantile prin intermediul internetului ia amploare în ultimii ani în Republica Moldova. Spre exemplu, în urma elucidării mai multor cazuri de acest gen, angajații organelor de resort au ridicat suporturi magnetice care conțineau imagini cu copii de 11-14 ani, supuși abuzului sexual. Printre abuzatori au fost identificați un administrator al unui centru comercial din Chișinău, un preot, un producător de revistă, un student și doi directori de întreprinderi [12].

În unele cazuri și copiii implicați în scene cu conținut pornografic pot fi atât din Republica Moldova, cât și din alte țări. Astfel, în anul 2014 angajații Centrului de combatere a crimelor informatice au documentat și au stopat distribuirea a peste 4500 de imagini și 13 600 de fișiere video cu copii implicați în activități sexuale reale, precum și abuzatorii acestora. Totodată, în urma activității de identificare a copiilor de pe imaginile din categoria pornografie infantilă, s-a reușit identificarea a șase copii abuzați și exploatați în industria pornografică, doi dintre care erau din Republica Moldova, doi din Federația Rusă și câte unul din Georgia și Ucraina [13].

Este important de menționat că principalele târguri sexuale în care sunt implicați copiii au loc pe rețelele de socializare, mai ales

pe forumurile cu caracter închis. Ofițerii de poliție sunt nevoiți să se infiltreze și să cerceteze minuțios toate discuțiile dintre eventualul abuzator și victimă. Și jocurile on-line, care par inofensive la prima vedere, prezintă un pericol enorm pentru copii. S-a constatat că și prin intermediul acestora copiii sunt ademeniți de către traficanți, prin propuneri de facilitare a regulilor de joc [14].

Este evident că caracteristicile menționate ce se referă la activitatea infracțională din sfera exploatarea sexuală a femeilor și copiilor, inclusiv caracterul complex al acesteia, creează o serie de dificultăți în activitatea organelor de resort legate de identificarea, reținerea și tragerea la răspundere penală a tuturor persoanelor implicate în astfel de rețele criminale. Totodată, la cele menționate mai trebuie adăugat că infractorii din așa-numita industrie a sexului au un grad ridicat de influență asupra diferitor funcționari ai organelor de drept și ai altor structuri ale puterii prin prisma coruperii lor, iar uneori profesionalismul slab dezvoltat și îndeplinirea neconștientă a obligațiilor de serviciu de către persoanele responsabile împiedică procesul de prevenire și combatere eficientă a respectivului gen de criminalitate.

Toate acestea se reflectă negativ asupra faptului că cele mai grave forme organizate de exploatare sexuală a femeilor și copiilor, îndeosebi traficul de ființe umane în scop de exploatare sexuală și implicarea minorilor în „industria pornografică”, rămân fără reacție corespunzătoare din partea organelor abilitate ale statului. În libertate rămân multe persoane care au comis astfel de infracțiuni, nefiind identificate și trase la răspundere. Prin urmare, aceasta influențează asupra aprecierii juridico-penale a unei anumite fapte prejudiciabile: în unele cazuri, instanțele de judecată nu califică infracțiunea ca fiind comisă de un grup de persoane cu înțelegere prealabilă sau de un grup criminal organizat, ceea ce reduce nemotivat termenul pedepsei aplicat persoanelor condamnate etc. Iar cel mai important este că membrii acestor grupări infracționale rămân de multe ori nepedepsiți, având posibi-

litatea de a continua activitatea criminală.

În continuare, considerăm oportun de a evalua succint formele organizate de exploatare sexuală a femeilor și copiilor, care includ diferite etape de activitate criminală (cu referire la traficul de ființe umane în scopul exploatarei sexuale): recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea, primirea, vânzarea-cumpărarea, în timpul realizării cărora sunt folosite diferite metode și mijloace.

Astfel, una din cele mai răspândite este publicarea în mass-media a anunțurilor publicitare cu privire la oferirea unui serviciu avantajos și bine remunerat, inclusiv cu deplasarea la muncă peste hotarele țării. În cele mai multe cazuri, astfel de anunțuri sunt orientate spre naivitatea potențialilor „clienți”, care, de regulă, nu analizează esența reală a presupusului serviciu și de ce pentru prestarea unei astfel de activități nu este nevoie de experiență, studii etc.

La fel de răspândite sunt și invitațiile la studii în agenții de modeling, de participare la concursuri de frumusețe, la programe de divertisment și alte evenimente de elită, pentru așa-numita însoțire a oamenilor bogați și influenți etc. În majoritatea cazurilor, fetele care nu dispun de parametri de model nu-și dau seama despre imposibilitatea reală de a asigura cu locuri de muncă un număr atât de mare de pretendente.

O altă metodă de implicare este agitația efectuată de fetele care s-au întors de peste hotare și descriu atractiv avantajele muncii prestate în străinătate. Totodată, rămân a fi destul de populare și alte metode, cum ar fi: căutarea unui „mire în străinătate” prin intermediul agențiilor matrimoniale, „mirese prin corespondență” etc.

Concluzii. Tipurile criminalității organizate în domeniul exploatarei sexuale a femeilor și minorilor, inclusiv cele cu caracter transnațional (de regulă, traficul de ființe umane în scopul exploatarei sexuale), sunt însoțite de înșelăciune și violență chiar în procesul de transportare a viitoarelor victime către locul exploatarei. Pentru asigurarea transportării reușite a potențialelor victime din Republica Moldova în străi-

nătate, exploatorii (traficantii de „marfă vie”) se ocupă de perfectarea documentelor necesare, inclusiv de viză, dacă este cazul, care permite traversarea hotarului, după ce documentele respective sunt retrase și păstrate la așa-numiții vânzători. Ulterior, la discreția lor, se determină tipul de transportare, locul și condițiile de trai și de alimentare, regimul de „lucru” al viitoarelor „slave sexuale” etc.

Atunci când este imposibilă transportarea lor legală, infractorii recurg la transportarea ilegală (contrabanda cu „marfă vie”), care, la rândul său, poate genera în unele cazuri consecințe destul de grave (de exemplu, vătămarea gravă a sănătății sau chiar provocarea decesului victimei în timpul transportării lor în frigidere industriale, în portbagajele automobilelor etc.). Ulterior, victimele care au fost deja transportate sunt amplasate, de regulă, în apartamente închiriate și case izolate.

În ultima perioadă de timp s-au constatat și alte forme de activitate care, aparent, constituie exploatare sexuală. Este vorba despre angajarea modelelor tinere de sex feminin care realizează sesiuni video cu caracter erotic prin intermediul camerei web clienților din afara Republicii Moldova în schimbul unei plăți – „video-chat”. În acest context, făcând referință la practica CtEDO (cauza Litschauer vs. Moldova), scoatem în evidență următoarele. Reclamantul, Martin Litschauer, de naționalitate austriac, la momentul evenimentelor era proprietarul unei companii, înființată în Republica Moldova, care desfășura o activitate erotică de video-chat la Chișinău. Ea a angajat modele tinere de sex feminin care realizau video erotice prin intermediul camerei web clienților din afara Moldovei în schimbul unei plăți [15].

Analizând circumstanțele cauzei, CtEDO a statuat că în absența contactului fizic, performanțele video-chatului erotic nu pot fi considerate ca prostituție. Totodată, a fost constatat violarea Articolului 5 §1 (detenția ilegală) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Republica Moldova fiind obligată să-i achite reclamantului suma de 10 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral, precum și costuri și cheltuieli [15].

În urma celor relatate mai sus, constatăm că tendințele nefavorabile ale criminalității în sfera exploataării sexuale a femeilor și minorilor sunt demonstrate nu doar de dinamica în creștere (cu unele excepții) a infracțiunilor comise în ultimul deceniu, ci și de schimbările calitative care s-au produs în structura categoriei respective de infracțiuni.

Referințe bibliografice

1. Trafficking in Persons Report, June 2018. În: <https://www.state.gov/documents/organization/282798.pdf>
2. ПОКАТОВИЧ, Е.В. Социально-экономические исследование проституции. В: Вестник ВГУ. Серия: Экономика и управление, 2012, №1. С. 32-42. În: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/econ/2012/01/2012-01-06.pdf>
3. SESWANTSHO, Godfrey Lebeya. Defining organized crime: a comparative analysis: PhD thesis. University of South Africa, 2012. 472 p. În: http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/6547/thesis_lebeya_sg.pdf?sequence=1
4. ЕВСТИФЕЕВА, Е.В. Теоретические проблемы уголовно-правовой ответственности за торговлю людьми: Дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2002. 197 с.
5. Теоретические основы исследования и анализа латентной преступности. Монография. Под ред. ИНШАКОВА, С.М. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. 839 с. ISBN 978-5-238-02125-6.
6. OSCE Annual Report 2017. În: <https://www.osce.org/annual-report/2017>
7. РЕПЕЦКАЯ, А.Л. Транснациональная организованная преступность. Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2005. 215 с.
8. MALAREK, V. The Natashas: Inside the New Global Sex Trade. New York: Arcade Books, 2011. 320 p. ISBN 978-1-61145-326-3.
9. Dosarul penal nr. 1-143/2012. În: Arhiva Judecătorei Centru, mun. Chișinău.
10. Dosarul penal nr. 1-145/2010. În: Arhiva Judecătorei Ciocana, mun. Chișinău.
11. Dosarul penal nr. 1ra-704/2014. În: http://jurisprudenta.csj.md/search_case_lawp.php?id=49
12. Pornografie infantilă: printre abuzatori este și un preot. În: <https://www.timpul.md/articol/pornografie-infantila-printre-abuzatori-este-i-un-preot-49600.html>
13. 13 cauze penale inițiate pentru pornografia infantilă prin Internet. În: https://www.prime.md/ro/13-cauze-penale-initiate-pentru-pornografia-infantila-prin-internet_5997.html
14. Pornografie infantilă: printre abuzatori este și un preot. În: <https://www.timpul.md/articol/pornografie-infantila-printre-abuzatori-este-i-un-preot-49600.html>
15. Cauza Litschauer c. Moldovei. În: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2019/03/LITSCHAUER-v.-RE-PUBLICA-MOLDOVA-red.pdf>

Despre autori

Iurie LARII,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Prorector pentru știință,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: iulari72@gmail.com*

Oleg POHILĂ,

*doctor în drept
e-mail: oleg.pohila@gmail.com*

CZU 342.7:305

ASIGURAREA EGALITĂȚII DE GEN – CONDIȚIE ESENȚIALĂ PENTRU CONSTRUIREA UNEI SOCIETĂȚI ECHITABILE

Liliana CREANGĂ,
dr. în drept, conf. univ.

Una dintre caracteristicile drepturilor omului constă în universalitatea lor. În această calitate, acestea trebuie să cunoască o aplicare egală și lipsită de orice discriminare, atât în ceea ce privește destinatarul, cât și modul în care sunt puse în practică. În procesul ajustării cadrului juridic național la standardele internaționale, legiuitorul a ținut să le încorporeze în legislația națională, începând cu legea fundamentală. Astfel, principiul nediscriminării s-a impus dreptat ca element esențial în eforturile pentru asigurarea respectării și promovării drepturilor omului. Art. 16 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova statuează: „(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială”.

Cuvinte-cheie: drepturile și libertățile fundamentale, garanții juridice, egalitate de gen, sector de securitate și apărare.

ENSURING GENDER EQUALITY - AN ESSENTIAL CONDITION FOR BUILDING A FAIR SOCIETY

Liliana CREANGĂ,
PhD, associate professor

One of the human rights' characteristics is their universality. In this capacity, they must be applied equally and without discrimination, both as regards the recipient and the way in which they are implemented. In the process of adjusting the national legal framework to the international standards, the legislator wanted to incorporate them into the national legislation, starting with the fundamental law. Thus, the principle of non-discrimination has gradually become an essential element in efforts to ensure respect for and promotion of human rights. Article 16 para. (2) of the Constitution of the Republic of Moldova states: “(2) All citizens of the Republic of Moldova are equal before the law and public authorities, regardless of race, nationality, ethnic origin, language, religion, sex, opinion, political affiliation, wealth or social origin”.

Keywords: fundamental rights and freedoms, legal guarantees, gender equality, security and defense sector.

Introducere. Rațiunea de la care am pornit în realizarea acestui articol este aceea conform căreia introducerea perspectivei de gen în structurile polițienești va conduce către o îmbunătățire a serviciilor oferite în acest domeniu. Poliția joacă un rol important în societate, fiind responsabilă de protejarea siguranței publice și trebuie să își desfășoare activitățile ținând cont de diversitatea membrilor întregii comunități. O reprezentare mai echilibrată din punctul de vedere al genului, în care femeile și bărbații se completează reciproc prin modul diferit de abordare a problemelor întâlnite, va contribui la creșterea eficienței în îndeplinirea misiunilor de menținere și restabilire a ordinii publice.

Având în vedere faptul că cetățenii în-

tâmpină nevoi de siguranță diferite în funcție de dimensiunea de gen, am considerat că este importantă existența unei reprezentări echitabile la nivelul acestor instituții. Am presupus că femeile încadrate în structurile polițienești, apelează la o abordare diferită în desfășurarea misiunilor lor și în contactul cu cetățenii, o abordare ce se încadrează într-o etică a griji, ce pune accentul pe relațiile interpersonale, pe comunicare, pe responsabilitate și empatie [1].

Aderând la anumite instrumente internaționale (Declarația Universală a Drepturilor Omului, CEDO, Tratatul ONU) Republica Moldova și-a asumat obligația de a respecta demnitatea și drepturile omului pentru fiecare persoană ce se află sub jurisdicția sa și de a modifica legislația națională în conformitate

cu normele internaționale. Astfel, legislația națională are o serie de prevederi cu caracter expres antidiscriminatoriu sau care se referă la norme de egalitate pentru fiecare individ diferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială [2].

Art. 16 alin(2) din Constituția RM aduce și o clarificare în ceea ce privește garantarea dreptului la egalitate și anume că „toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială [3].

1. Norme legale generale privind nediscriminarea

Constituția Republicii Moldova oferă garanții juridice privind asigurarea egalității, dar ele nu sunt suficiente pentru prevenirea și combaterea faptelor de discriminare. În acest sens, legiuitorul a intuit necesitatea unor norme legale generale, adoptând, consecutiv, Legea nr. 5 din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați [4] și Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25.05.2012 [5].

Art.1 al legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați ne informează că „scopul prezentei legi constă în asigurarea exercitării drepturilor lor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova, în vederea prevenirii și eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex”.

Iar la art. 2 găsim definiția noțiunii de discriminare după criteriul de sex – „orice deosebire, excepție, limitare ori preferință având drept scop ori consecință limitarea sau intimidarea recunoașterii, exercitării și implementării pe bază de egalitate între femei și bărbați a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”.

Art. 6 reglementează accesul egal la ocuparea funcțiilor publice „Conducătorii autorităților administrației publice centrale și

locale, alte persoane cu funcție de răspundere sunt obligați să asigure accesul egal la ocuparea unei funcții publice în conformitate cu exigențele profesionale, fără diferențiere după criteriul de sex a candidaților”.

Cel mai complet act normativ care reglementează fenomenul combaterii și prevenirii discriminării și asigurarea egalității este Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25.05.2012.

În art. 1 alin(1) legiuitorul a stabilit că: „Scopul prezentei legi este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar”.

Art. 2 oferă definiția discriminării ca fiind „orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale, stipulate de prezenta lege sau pe criterii presupuse...”.

Un alt document important este Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.259 din 27 aprilie 2017 [6], unul din obiectivele generale fiind promovarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare.

2. Modalități concrete de aplicare a Rezoluției nr.1325 cu referire la conceptul „Femeile, pacea și securitatea”

Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021, adoptat prin Hotărârea Guvernului nr.259 din 28.03.2018 [7], prevede o abordare complexă a problemelor ce țin de realizarea principiului egalității între femei și bărbați. Documentul conține prevederi menite să evidențieze impactul conflictelor asupra femeilor și fetelor, recunoscând rolul important al acestora în instaurarea păcii și asigurarea

securității. Rezoluția 1325 prevede încorporarea perspectivei de gen în operațiunile de pace, extinderea rolului și contribuției femeilor, în special în rândul observatorilor militari, al poliției civile și al personalului pentru drepturile omului și personalului umanitar.

Un fundament pentru elaborarea prezentului Program național a fost autoevaluarea interinstituțională pe dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare națională în perioada anilor 2015-2016. Analiza procesului de participare a femeilor în sectorul de securitate și apărare a reliefat două probleme semnificative: 1) rata mică de reprezentare a femeilor în acest sector; 2) faptul că sectorul de securitate nu este suficient de incluziv.

Pentru sporirea reprezentării femeilor în sectorul de securitate și apărare au fost identificate mai multe soluții sau obiective în Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a Programului național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021.

Pentru realizarea celor cinci obiective care susțin reprezentarea femeilor în sectorul de securitate și apărare este necesar să fie eliminate următoarele bariere [8]:

Bariera 1. În cadrul sectorului (dar și în afara acestuia) persistă stereotipuri de gen despre participarea femeilor în sectorul de securitate și apărare

1. Domeniile securității și asigurării ordinii publice sunt percepute ca fiind masculinizate. Aproximativ 20% dintre cetățeni consideră că funcțiile din sectorul de securitate sunt mai potrivite pentru bărbați. În cazul armatei, ponderea celor care consideră că armata este un sector doar pentru bărbați este mai mare comparativ cu ponderea celor care optează pentru reprezentarea egală a femeilor și bărbaților.

2. Ocuparea unei funcții în Poliție este percepută ca fiind cea mai periculoasă și, totodată, majoritatea consideră că este potrivită atât bărbaților, cât și femeilor. Gradul perceput al nivelului de pericol al funcțiilor din Armata Națională este considerat mai mic și, în

aceleși timp, aceste funcții sunt socotite ca fiind mai puțin potrivite pentru o reprezentare echitabilă a femeilor.

3. În medie, cetățenii consideră că încadrarea mai multor femei în sectorul de securitate și apărare va aduce o valoare adăugată acestuia, va spori încrederea populației și va îmbunătăți procesul de lucru. Cele mai evidente beneficii sunt legate de combaterea corupției și menținerea ordinii publice.

Bariera 2. Sectorul de securitate și apărare nu permite bărbaților și femeilor să îmbine viața profesională cu cea de familie

1. Cea mai importantă barieră care determină subreprezentarea femeilor în sectorul de securitate și apărare este povara responsabilităților casnice. Alte motive ce determină subreprezentarea femeilor sunt cele de natură psihologică: neîncrederea în sine a femeilor, dar și faptul că sectorul este dominat de bărbați și ar fi neprietenos și închis femeilor.

2. Lipsesc politici specifice care să sprijine echilibrul dintre viața profesională și viața personală a angajaților din sector.

Bariera 3. Sectorul de securitate și apărare nu are capacitatea deplină de a preveni și combate discriminarea, hărțuirea sexuală și violența pe bază de gen

1. Mecanismele interne de prevenire și combatere a hărțuirii, discriminării și violenței din cadrul sectorului de securitate și apărare trebuie eficientizate. La momentul actual nu există strategii cuprinzătoare pentru a preveni hărțuirea sexuală și abuzul sexual în cadrul Armatei Naționale și al altor instituții din sectorul de securitate și apărare. Cu toate acestea, există programe legate de prevenirea hărțuirii sexuale. Acest subiect este inclus în programul anual de pregătire a personalului armatei.

2. În plus, personalul forțelor armate care se pregătește pentru participarea la misiuni este instruit să adopte un comportament specific în raport cu femeile. Aceasta presupune un set de reguli și cerințe care trebuie respectate pentru a evita acuzațiile de hărțuire sexuală. Deși nu există persoane desemnate care să se ocupe de investigarea situațiilor

de hărțuire sexuală, există proceduri formale prin care victimele pot raporta hărțuirea.

3. Sporirea numărului de femei în sectorul de securitate și apărare fără a asigura proceduri interne de prevenire și combatere a discriminării și hărțuirii sexuale implică riscuri semnificative. Persistența stereotipurilor de gen și specificul structurilor de forță care au, mai mult sau mai puțin, un caracter închis, determină necesitatea pregătirii psihologice a bărbaților în ceea ce privește acceptarea femeilor în sector, fapt ce va diminua riscurile apariției unor situații de discriminare și hărțuire sexuală.

Bariera 4. Sectorul de securitate și apărare nu dispune de un sistem incluziv și proactiv de management al resurselor umane

1. Cu excepția Ministerului Afacerilor Interne, un efort proactiv de a angaja femei în sectorul de securitate și apărare, practic, lipsește.

2. În mare parte, motivele pentru care femeile tind să părăsească structurile forțelor armate și alte instituții din sectorul de securitate și apărare sunt dificultățile în ceea ce privește echilibrarea vieții profesionale și a celei de familie, pensionarea și mărimea salariului sau starea de sănătate.

Bariera 5. Sectorul de securitate și apărare nu aplică acomodarea rezonabilă și măsurile pozitive pentru a permite o reprezentare mai largă a femeilor

1. Cerințele de pregătire fizică nu sunt în total justificate. Aceste cerințe sunt diferite pentru bărbați și femei în cadrul pregătirii militare.

2. Infrastructura fizică nu este ajustată nevoilor femeilor din sistem. Echipamentul din dotare este la fel pentru femei și bărbați. Majoritatea încăperilor destinate muncii, studiilor și recuperării nu sunt adaptate nevoilor specifice ale bărbaților și ale femeilor.

Pentru asigurarea unui sector de securitate incluziv au fost identificate trei obiective, prin realizarea lor sectorul de securitate și apărare va fi accesibil în mod egal bărbaților și femeilor, iar următoarele bariere vor fi eliminate:

Bariera 6. Sectorul de securitate și apărare nu este suficient de transparent și deschis față de participarea societății civile și a organizațiilor de femei

1. Nivelul de transparență a procesului decizional este funcțional, dar participarea părților interesate din exterior poate fi amplificată.

2. Cooperarea cu societatea civilă și prezența în comunitate a sectorului de securitate, în general, este redusă.

3. Colaborarea cu organizațiile societății civile preocupate de egalitatea de gen poate fi extinsă.

Bariera 7. Politicile din sectorul de securitate și apărare sunt insensibile la dimensiunea egalității de gen

1. Nevoile de securitate ale femeilor și ale bărbaților diferă. Aceștia au priorități distincte în contextul unor amenințări specifice de securitate. Există tendința ca femeile să fie mai puternic afectate de distrugerea structurilor de asistență socială și a sistemelor de sprijin. Lipsa accesului la resurse pe timp de pace tinde să agraveze situația în perioada de criză sau conflict.

2. Politicile relevante sectorului de securitate și apărare trebuie evaluate și din perspectiva impactului asupra egalității de gen. Această problemă este abordată într-un mod îngust, sub aspectul reprezentării femeilor, și nu abordează inegalitățile și nevoile specifice ale bărbaților și ale femeilor în domeniul securității.

3. Cadrul legislativ național oferă tuturor cetățenilor șanse egale, indiferent de sex, însă există obstacole structurale implicite sau atitudini publice care împiedică participarea egală a bărbaților și femeilor în sectorul de securitate și apărare. De exemplu, promovarea femeilor în anumite funcții necesită deplasare de lungă durată pentru instruire. Pentru unele femei, care au rolul de întreținător al copiilor, deplasările de durată nu sunt posibile. Deși promovarea este deschisă pentru bărbații și femeile care au participat la instruire, aceasta poate constitui o provocare pentru femei.

Bariera 8. Politici limitate privind asi-

gurarea participării egale în procesul de consolidare a păcii și în cadrul misiunilor de menținere a păcii

1. Se atestă absența femeilor în cadrul negocierilor de pace și în procesul de consolidare a păcii. În mare parte, accesul limitat al femeilor la procesele de pace și negocieri, precum și la procesul decizional este determinat de faptul că nu există o abordare ce ar asigura conexiunea dintre *prezență și influență*.

2. Participarea femeilor în cadrul misiunilor și operațiunilor de menținere a păcii trebuie încurajată. Studiile arată că atunci când femeile reprezintă cel puțin 30% din componența misiunii de menținere a păcii, femeile locale sunt mai predispuse să se alăture comitetelor de pace [9]. Acest lucru contribuie la creșterea credibilității forțelor de menținere a păcii, raportarea mai mare a crimelor de gen și reducerea cazurilor de exploatare sexuală și de abuz din partea pacificatorilor.

Concluzii. *În concluzie, menționăm că eliminarea discriminărilor de gen reprezintă condiția esențială pentru construirea unei societăți echitabile în cadrul căreia fiecare să-și aducă contribuția la dezvoltarea unui parteneriat atât în familie, cât și în societate, parteneriat în care respectul și recunoașterea valorii fiecăruia să devină principii de bază care să concure la dezvoltarea armonioasă a fiecărei persoane, indiferent de gen.*

Prin urmare, procesul integrării femeilor în sectorul de securitate și apărare, în ansamblu, precum și în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, în particular, este ireversibil și se dovedește a fi un succes. Acest proces nu este însă pe deplin complet și sunt necesare eforturi susținute de continuare a politicilor și acțiunilor pentru sprijinirea egalității de gen.

Reprezentarea echilibrată a femeilor și bărbaților în sistemul afacerilor interne poate

duce la o coeziune socială mai bună și poate spori încrederea în instituția însăși.

Surse bibliografice

1. Andreea Braga, Abordarea integratoare a egalității de gen în forțele de ordine publică. Lucrare de dizertație, Coordonatoare științifică: conf. univ. dr. Liliana Popescu, Masteratul Politici de Gen și Minorități, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, 2010;
2. Gheorghe Zugravu, Manual anti-discriminare pentru judecători, sub ghidarea Consilierului pentru Drepturile Omului (OHCHR), Oficiul Coordonatorului Rezydent ONU, Republica Moldova, Chișinău 2014;
3. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994;
4. Legea nr. 5 din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați;
5. Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25.05.2012;
6. Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.259 din 27 aprilie 2017;
7. Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021 adoptat prin Hotărârea Guvernului nr.259 din 28.03.2018;
8. Lex.justice.md/md/374810/
9. Henry F. Carey. Women and peace and security: The politics of implementing gender sensitivity norms in peacekeeping. In: International Peacekeeping, vol. 8, 2001, p. 53

Despre autor

Liliana CREANGĂ,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: creanga_liliana@gmail.ru
tel.: 069313116*

CZU [341.645(4):341.231.14]:341.4

PRECEDENTE CtEDO ÎN MATERIE PENALĂ – NOȚIUNE ȘI DOMENIU DE APLICARE

Radion COJOCARU,
dr. în drept, conf. univ.

În Republica Moldova atât la nivel de legislativ, cât pe plan practic au fost obținute unele progrese în ceea ce privește implementarea standardelor CEDO în jurisprudența națională. Totuși sunt necesare cercetări și abordări continue pentru eliminarea multiplelor deficiențe cauzate de capacitatea insuficientă a sistemului. Întru pregătirea profesioniștilor de înaltă calificare, care ar promova principiile și standardele internaționale prescise în materie, este necesar de a modela studierea avansată a elementelor de drept penal în corelație cu noile realități juridice parcurse de către societate.

Cuvinte-cheie: jurisprudență, precedent, drept penal european, precedente normative, precedente interpretative etc.

PRECEDENTS OF ECtHR IN CRIMINAL MATTER – NOTION AND DOMAIN OF APPLICATION

Radion COJOCARU,
PhD, associate professor

Some progress has been made regarding the implementation of ECHR standards in the national case law, both at the legislative and practical levels, in the Republic of Moldova. However, continuous research and approaches are needed to eliminate the multiple deficiencies caused by the insufficient system capacity. In order to train the highly qualified professionals, who would promote the international principles and standards prescribed in the field; it is necessary to model the advanced study of the elements of criminal law in correlation with the new legal realities crossed by the society.

Keywords: jurisprudence, precedent, European criminal law, normative precedents, performing precedents etc.

Introducere. Unica instanță care este în drept să ofere interpretări oficiale privind aplicarea Convenției Europene a Drepturilor Omului (în continuare CEDO), prin intermediul hotărârilor sale, este Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare CtEDO). În sensul art. 46 din Convenția europeană, hotărârile CtEDO au forță obligatorie. Prin aderarea la Convenție, statele-contractante s-au angajat să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în litigiile în care ele sunt părți. Pe de o parte, interpretările CtEDO cuprinse în hotărârile sale, adoptate în privința Republicii Moldova, sunt obligatorii pentru instanțele judecătorești naționale. Pe de altă parte, instanțele judecătorești naționale, în scopul respectării drepturilor omului și a libertăților

fundamentale, urmează să ia în considerare și jurisprudența CtEDO stabilită în hotărârile sale în raport cu alte state-părți la Convenția Europeană. În această ordine de idei, instanțele judecătorești vor aplica jurisprudența CtEDO în cazul în care circumstanțele cauzei ce se examinează sunt similare circumstanțelor care au fost examinate de către instanța europeană și asupra cărora aceasta s-a pronunțat.

Fiind unicul interpret al Convenției, CtEDO a definit în mod constant conceptul de penal, respectând trei criterii de bază. Primul criteriu este încadrarea juridică a infracțiunii în conformitate cu legislația națională, al doilea este caracterul infracțiunii, al treilea fiind gradul de severitate a pedepsei riscate de către persoana care a săvârșit infracțiunea.

Curtea europeană a statuat că natura penală a pedepsei poate fi dedusă atât din caracterul general al normei, cât și din scopul pedepsei, care se referă la descurajare și la caracterul său punitiv. Această definiție a fost acceptată pe scară largă, delimitând-o, așa cum o face dreptul penal, de alte ramuri ale dreptului [1, p. 2].

Conținut de bază. CEDO a fost semnată la Roma pe 4 noiembrie 1950 și a intrat în vigoare pe 3 septembrie 1953. Prin elaborarea Convenției și a Protocoloalele sale adiționale, s-a urmărit apărarea mai multor drepturi și libertăți fundamentale ce au ca titulari persoane fizice, privite individual, precum și diverse entități sociale, cu excepția oricăror structuri statale. Republica Moldova, ca stat membru al Consiliului Europei, și, în același timp, ca stat care urmărește realizarea aspirației de integrare în Uniunea Europeană, a ratificat CEDO prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298 din 24.07.1997.

Scopul Convenției europene este strâns legat de scopurile Consiliului Europei, prima instituind două mijloace principale de promovare ale acestora:

1. *Apărarea drepturilor și libertăților fundamentale.* Prin aderarea la Consiliul Europei, statele membre se angajează în mod ferm ca pe lângă multiplele obligații pe care și le asumă, să implementeze prevederile Convenției europene. Acest lucru presupune, pe de o parte, asigurarea pe plan național a respectului acestor drepturi, iar pe de altă parte, aducerea unei contribuții eficiente pe plan european la realizarea garanției lor colective instituite prin Convenție.

2. *Dezvoltarea drepturilor și libertăților fundamentale.* Convenția europeană nu-și propune doar apărarea drepturilor și libertăților fundamentale, ci și dezvoltarea continuă a acestora. Sub acest aspect, autorii Convenției europene au fost destul de previzibili în raport cu relațiile sociale care se află într-un proces evolutiv perpetuu, necesitând o adaptare juridică a acestora. Pe de o parte, prin procesul

de elaborare și adoptare a Protocoloalelor adiționale, prevederile Convenției sunt supuse unui proces continuu de adaptare la realitățile timpului. Pe de altă parte, însăși jurisprudența Curții europene, la soluționarea cererilor prin care se pretind încălcări ale drepturilor fundamentale, ia în considerare noile procese sociale care însoțesc cauzele supuse examinării. Prin urmare, Convenției europene îi este propriu un caracter evolutiv pronunțat al drepturilor omului, fiind astfel, un „instrument viu” ce trebuie interpretat în lumina condițiilor actuale de viață. De exemplu, într-o speță Curtea nu a exclus că anumite fapte calificate anterior ca „tratamente inumane” sau „tratamente degradante”, și nu ca tortură, ar putea primi o calificare diferită în viitor. Nivelul crescut de exigență în materia protecției drepturilor omului și a libertăților fundamentale implică, paralel și ineluctabil, o și mai mare fermitate în aprecierea atingerilor aduse unor valori fundamentale ale unei societăți democratice [2].

La baza elaborării acestor norme prescrise de Convenția europeană stă concepția și voința comună de abordare a valorilor și intereselor sociale promovate de statele comunitare referitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Acest lucru derivă din teza a V-a a Preambulului Convenției: *Reafirmând atașamentul lor profund față de aceste libertăți fundamentale care constituie temelia însăși a justiției și a păcii în lume și a căror menținere se bazează în mod esențial, pe de o parte, pe un regim politic cu adevărat democratic, iar pe de altă parte, pe o concepție comună și un respect comun drepturilor omului din care acestea decurg.*

Reieșind din caracterul evolutiv al aplicării prevederilor Convenției europene de către instanța europeană, se poate constata că în prezent asistăm la o modelare continuă a politicii penale de protejare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În conformitate cu art. 32 din Conven-

ția europeană, misiunea specifică a instanțelor europene este interpretarea și aplicarea prevederilor acesteia. În cazul în care acestor prevederi li se dă o interpretare contrară, necorespunzătoare cu cea dată de Curtea europeană, se aduce o încălcare gravă a normelor constituționale interne, care recunosc superioritatea prevederilor Convenției europene. În cazul R. Moldova este vorba de art. 4 din Constituție, care proclamă superioritatea reglementărilor internaționale în materia drepturilor omului față de cele naționale.

Astfel, reglementările prevăzute de Convenția europeană, precum și hotărârile pronunțate de către Curtea europeană au o forță juridică superioară normelor interne ce alcătuiesc sistemele naționale de drept. Hotărârile instanței europene nu au doar autoritatea de lucru judecat, ci și autoritatea de lucru interpretat, autoritate ce depășește limitele cazurilor concrete soluționate de către Curte.

În contextul exercitării competenței sale contencioase, Curtea europeană, întru garantarea drepturilor și libertăților fundamentale, a formulat în adresa statelor semnatare mai multe obligații cu caracter pozitiv și negativ. Izvorul nemijlocit al acestor obligații adresate statelor semnatare îl constituie jurisprudența CtEDO.

Aceste obligații pot fi atât materiale (substanțiale), cât și formale (procesuale). La categoria celor materiale se referă obligațiile ce rezultă din interpretarea drepturilor substanțiale, iar la categoria celor formale se referă obligațiile ce rezultă din interpretarea drepturilor procedurale.

Printre obligațiile pozitive, ce derivă din interpretarea drepturilor materiale, fac parte și anumite obligații de natură penală, prin care statelor părți la Convenție le sunt prescrise anumite standarde ce vizează protecția penală a drepturilor și libertăților fundamentale. Astfel, aceste obligații se referă la politica penală incriminatoare și de prevenire a faptelor prejudiciabile, care într-un mod sau altul

atentează la relațiile sociale din domeniul protejării drepturilor și libertăților fundamentale. Cu titlu de exemplu, la categoria acestor obligații pot fi atribuite următoarele:

⇒ **protejarea dreptului la viață.** Într-o speță, Curtea europeană a subliniat expres că în virtutea art. 2 CEDO statul contractant urmează nu doar să se abțină de la privarea intenționată și ilegală de viață, dar, de asemenea, să adopte măsuri corespunzătoare în ordinea de drept internă pentru a salvarda viețile persoanelor aflate sub jurisdicția sa. Aceasta presupune obligația de bază a statului de a asigura dreptul la viață prin implementarea unui cadru legal și administrativ adecvat pentru a preveni comiterea de infracțiuni contra persoanei, urmat de stabilirea unei mașinării juridice în vederea prevenirii, suprimării și pedepsirii violării acestor norme [3]. Se poate observa că instanța europeană formulează această obligație nu doar în raport cu protejarea dreptului la viață, ci și a persoanei în general, care se caracterizează prin mai multe atribuite protejate prin mijloace penale: sănătatea, integritatea corporală, libertatea fizică și psihică, libertatea și inviolabilitatea sexuală etc.

⇒ **protejarea împotriva maltratării și a torturii.** În speță, reclamantul (minor) a pretins că deși s-a stabilit că tatăl său vitreg îl maltrata, ultimul a fost achitat de către instanța de judecată internă în conformitate cu normele britanice relevante, care stabileau legalitatea pedepsei corporale aplicate copiilor. În acest caz, Curtea a conchis asupra necesității stabilirii unei legislații penale în ceea ce privește incriminarea pedepselor fizice aplicate de către părinți față de copiii lor [4].

⇒ **asigurarea inviolabilității fizice, morale și sexuale a persoanelor.** Curtea europeană a enunțat că, deși obiectul de protecție al art. 8 din Convenție este, în esență, protejarea individului împotriva ingerințelor arbitrare din partea autorităților publice, acesta nu doar obligă statul să se abțină de la o astfel de

interferență. Această obligație negativă poate fi completată cu obligații pozitive inseparabile de respectare reală a vieții private sau de familie. Aceste obligații pot implica adoptarea de măsuri eficiente menite să asigure respectarea vieții private chiar și în sfera relațiilor între indivizi. Curtea a constatat că guvernul olandez a eșuat să asigure dreptul reclamantei Y. la respectarea vieții sale private în aspectul integrității fizice și morale (inclusiv sexuale) și a cerut statului reclamat să intervină prin adoptarea unei legislații penale de protecție specială pentru persoane vulnerabile de această categorie [5] etc.

Orice stat semnatar al Convenției, inclusiv R. Moldova, dispune de mai multe mijloace de asigurare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Din categoria acestor mijloace fac parte și cele cu caracter juridico-penal, care, reieșind din prevederile art. 2 C.pen. al R. Moldova, au ca scop protejarea valorilor sociale, printre care se înscriu drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei sau personalitatea umană, în general. Acest tip de protecție se realizează printr-un mecanism propriu dreptului penal, ce constă în incriminarea faptelor prejudiciabile care pun în pericol sau dăunează efectiv relațiile sociale referitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, precum și prin instituirea unor pedepse ce pot fi aplicate făptuitorilor pentru realizarea unor asemenea practici infracționale.

Codul penal în vigoare al R. Moldova conține mai multe reglementări incriminatoare destinate protejării exclusive a drepturilor și libertăților persoanei. Aceste incriminări sunt dislocate în cinci capitole ale Părții speciale a C.pen.: Capitolul II – Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei; Capitolul III – Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei; Capitolul IV – Infracțiuni privind viața sexuală; Capitolul V – Infracțiuni contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor; Capitolul VII – Infracțiuni contra familiei și a minorilor.

Interpretările date Convenției europene de către instanța europeană în materie penală pot fi considerate ca adevărate precedente judiciare, la aplicarea legislației penale naționale în domeniul protejării drepturilor omului. În general, prin precedent se are în vedere o hotărâre asupra unui caz concret, prin care judecătorul, pe de o parte, îi obligă pe participanți la anumite acțiuni sau inacțiuni, iar pe de altă parte, formulează prin hotărârea sa o regulă de drept care este obligatorie pentru instanțele de același grad sau ierarhic inferioare la rezolvarea unor cazuri analoage.

Precedentul judiciar este format din două părți: *ratio decidendi* adică principiul, interpretarea sau norma de drept pe care o compune și *obiter dictum* – considerentele, reflecțiile juridice făcute de judecător pe marginea speței.

Interpretările Curții europene conțin ambele elemente inerente unui precedent judiciar. Pe de o parte, orice hotărâre a Curții europene conține un *ratio decidendi*, materializat în interpretări date prevederilor Convenției și care au o forță juridică obligatorie pentru statele membre, iar, pe de altă parte, aceste interpretări sunt motivate prin *obiter dictum*, adică prin reflecțiile și argumentele judecătorilor europeni care justifică soluția luată.

Reieșind de conținutul precedentelor judiciare în materie penală și aria de aplicare a acestora în dreptul intern, acestea pot fi divizate în două categorii:

1. Precedentele cu caracter normativ sunt precedentele Curții europene care au stat la baza creării sau modificării unor norme penale naționale. Apriori aceste precedente sunt obligatorii pentru tălmăcirea sensului legii penale. În speță, poate fi oferit drept exemplu art. 166¹ C.pen. al R. Moldova, la care se prevede răspunderea penală pentru **tortură, tratamente inumane sau degradante**. Această normă incriminatoare a fost formulată în baza interpretărilor Curții europene pe marginea art. 3 din Convenția europeană.

Pe de o parte, anume jurisprudența Curții a stat la baza transferării incriminării de la art. 309¹ C.pen. (Capitolul XIV Infrațiuni contra justiției) la art. 166¹ C.pen. (Capitolul III Infrațiuni contra libertății cinstei și demnității persoanei), considerându-se că infracțiunea nu atentează atât la actul de înfăptuire al justiției, cât la personalitatea umană. Pe de altă parte, însuși câmpul incriminator a fost definit reieșindu-se din jurisprudența Curții, care face o distincție netă între **tortură** și **tratamentul inuman** sau **degradant**, legiuitorul autohton sancționându-le într-un mod diferențiat. Într-o speță, Curtea a considerat tratamentul ca fiind „inuman”, deoarece *inter alia* acesta a fost premeditat, a fost aplicat ore în șir și a cauzat fie leziuni corporale, fie suferințe fizice sau psihice intense. Curtea a considerat un tratament ca fiind „degradant”, deoarece el a cauzat victimelor sentimente de frică, îngrijorare și inferioritate capabile să le umilească și să le înjosească. Pentru a determina dacă o anumită formă de maltratare poate fi calificată drept tortură, Curtea trebuie să ia în vedere distincția prevăzută în art. 3 dintre acest termen și cel de tratament inuman sau degradant. Așa cum ea a constatat anterior, intenția a fost ca Convenția, printr-o astfel de distincție, să acorde un stigmat special tratamentului inuman deliberat care cauzează suferințe foarte grave și crude; aceeași distincție este prevăzută în articolul 1 al Convenției Națiunilor Unite împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante [6]:

2. Precedentele cu caracter interpretativ, care desemnează o interpretare a Curții din care rezultă în mod direct sau indirect o tălmăcire obligatorie a normei juridico-penale. În acest caz, regula interpretativă instituită printr-o hotărâre a Curții europene, urmează a fi luată în considerare în mod obligatoriu la interpretarea normei incriminatorie din legislația internă. De exemplu, în baza jurisprudenței instanței europene poate fi stabilit

momentul de debut al vieții, aspect absolut necesar de cunoscut la calificarea omorurilor. Astfel, s-a statuat că dreptul la viață începe din momentul nașterii, copilul nenăscut nu intră sub incidența art. 2 din Convenție. Prevederile art. 2 din Convenție nu pot fi aplicate înainte de nașterea **unei persoane nenăscute** [7]. Un copil care urmează să se nască nu poate fi considerat persoană care ar intra sub protecția dispoziției alin. (2) din Convenție, deoarece dreptul său la viață dacă există este limitat implicit prin dreptul la viață și sănătate al mamei sale.

Normele juridico-penale naționale urmează să protejeze drepturile și libertățile fundamentale reieșind din conținutul, întinderea și limitările acestora instituite prin prevederile Convenției și interpretările făcute de către instanța europeană. Prin interpretarea legislației penale conținutul acestor drepturi și libertăți nu poate fi distorsionat într-un al sens decât cel avut în vedere de Convenție. Este obligatorie folosirea jurisprudenței Curții europene de către judecători, procurori și ofițeri de urmărire penală atunci când se pune problema interpretării conținutului drepturilor și libertăților fundamentale supuse protecției penale. De exemplu, noțiunii de **domiciliu**, prevăzute la art. 179 C.pen. nu i se poate da o altă interpretare decât cea care rezultă din art. 8 al Convenției europene.

Precedentele Curții europene existente în materie penală urmează a fi delimitate de precedentele din materia procesual-penală sau care rezultă din garanțiile procesuale. De exemplu, din categoria acestora fac parte interpretările ce se referă la următoarele obligații pozitive: adoptarea măsurilor eficiente pentru a proteja persoanele de riscul dispariției în timpul aflării în custodia statului; investigarea plângerilor privind dispariția persoanelor aflate în custodia statului; informarea promptă a persoanelor arestate despre motivele detenției; aducerea promptă a deținutului bănuit de comiterea unei infracțiuni în fața judecă-

torului; asigurarea accesului deținutului la o instanță pentru verificarea legalității detenției; asigurarea dreptului de acces la un tribunal; asigurarea unui proces judiciar echitabil și public în cauze civile și penale; examinarea cauzelor civile și penale în termene rezonabile; asigurarea independenței și imparțialității instanței judecătorești etc.

Concluzii. În lumina celor consemnate, concluzionăm că prin precedente Curții europene în materie penală se au în vedere interpretările instanței care se referă la latura substanțială a drepturilor și libertăților fundamentale, prin care sunt stabilite obligații pozitive în materia dreptului penal sau în baza cărora poate fi tălmăcit sensul normelor penale incriminatoare din materia protejării drepturilor omului.

Referințe bibliografice:

1. Klip A. Dreptul penal european. O abordare integrativă. Ed. Cartier, Chișinău, 2014.
2. Hotărârea ChEDO din 25.04.1978, Tyrer v. Regatul Unit.
3. Hotărârea ChEDO din 20.12.2004, Makaratzis v. Grecia.
4. Hotărârea ChEDO din 23.09.1998., A. v. Regatul Unit.
5. Hotărârea ChEDO din 23.03.1985, X. și Y. v. Olanda.
6. Hotărârea ChEDO din 8.07.2004, Ilașcu și alții v. R. Moldova.
7. Hotărârea ChEDO din 13.05.1980 nr.8416/1979, X. v. Regatul Unit.

Despre autor

Radion COJOCARU,
doctor în drept, conferențiar universitar,
director al Școlii doctorale
„Științe penale și drept public”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: radioncojocaruu@gmail.com
tel.: 069089176

CZU 343.32

**OBIECTUL JURIDIC ȘI OBIECTUL MATERIAL AL INFRAȚIUNII
DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT****Valentin CHIRIȚA,**
dr. în drept, conf. univ.**Alexandru GAINA,**
doctorand

Conținutul prezentului articol se referă la descrierea obiectului juridic și obiectului material al infracțiunii privind divulgarea secretului de stat

Cuvinte-cheie: divulgare, secret de stat, regimul secret, reguli de păstrare, securitate de stat.

**LEGAL OBJECT AND MATERIAL OBJECT OF THE CRIME OF DISCLOSURE
OF STATE CLASSIFIED INFORMATION****Valentin CHIRIȚA,**
PhD, associate professor**Alexandru GAINA,**
PhD student

The content of the present article refers to the description of the legal object and the material object of the crime of disclosure of state classified information.

Keywords: disclosure, state classified information, confidentiality level, storage provisions, state security.

Introducere. Faptele care sunt de natură să aducă atingere statului, atributelor fundamentale care îi sunt specifice, condițiilor necesare îndeplinirii funcțiilor lui, precum și cele care aduc atingere autorității publice, prezintă un pericol social sporit. Dreptul penal, care are menirea de a apăra prin mijloacele sale specifice valorile fundamentale ale societății, a incriminat aceste fapte ca infracțiuni contra autorităților publice și securității de stat, în Capitolul XVII al Codului penal. Spre deosebire de Codul penal anterior, care incrimina infracțiunile contra statului și infracțiunile contra autorității în două capitole distincte (cap. I și cap. X),

noul Cod penal a inclus toate aceste infracțiuni într-un singur capitol, ținându-se cont de faptul că toate aceste infracțiuni au obiecte de atentare omogene și că între ele există o coeziune strânsă: independența, suveranitatea, inviolabilitatea, autoritatea statului etc. [7, p. 665].

Potrivit prevederilor constituționale ale Republicii Moldova, se stipulează că dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit, iar autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. Su-

plimentar, prevederile aceluiași articol prevăd că dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională [1].

Prin urmare, din prevederile constituționale vizate supra, concluzionăm că legiuitorul sugerează eventualele pericole, în cazul în care unele informații, care nu pot fi prezentate accesului liber, fiind divulgate sau pierdute, pot fi folosite în detrimentul măsurilor de protecție a cetățenilor sau intereselor legitime și/sau securității Republicii Moldova, presupunând astfel necesitatea definirii și sistematizării acestora prin elaborarea unei liste sau a unui nomenclator de informații, precum și stabilirii unui ansamblu de măsuri organizatorico-juridice, care fac parte din sistemul național de protecție a secretului de stat, privind metodele și mijloacele utilizate de protejare a informațiilor și a purtătorilor materiali de informații atribuite la secret de stat [5].

Metode aplicate și materiale utilizate.

În vederea realizării scopului propus, în respectivul articol științific a fost utilizată metoda logică, care este bazată pe analiza inductivă și deductivă.

În procesul elaborării articolului științific, au fost consultate următoarele materiale: Constituția Republicii Moldova, Codul penal al RM, actele normative în domeniu, precum și lucrările științifice ale autorilor Brânză S., Stati V., Ulianoschi X., Grosu V., Țurcanu I., Barbăneagră A., Borodac A., Grama M., Botnaru S., Șavga A. etc.

Rezultate obținute și discuții. În această ordine de idei, în vederea promovării unei politici de stat unice în domeniul atribuirii informațiilor la secret de stat și al secretizării lor, precum și în vederea consolidării sistemului național de protecție a secretului de stat, a fost elaborat *Nomenclatorul informațiilor atribuite la secret de stat*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 411 din 25.05.2010 în care sunt incluse informații din domeniul apărării naționale, economiei, științei și tehnicii, relațiilor externe, securității statului, asigurării ordinii de drept sau activității autorităților publice și

autorităților publice cu împuterniciri de dispoziție asupra acestor informații [6], precum și a fost elaborat *Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice* (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22.12.2010) [5].

Prevederile legislației penale (*alin. (1) art. 344 din CP al RM*) incriminează divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul în care aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj [2].

În opinia lui Constantin Gurschi, *a divulga* înseamnă a comunica, a da în vileag prin orice mijloace unei sau unor persoane ce nu sunt în drept să afle, să cunoască informații (date, documente) secrete. Pentru existența divulgării este necesar ca aceasta să fie efectuată astfel, încât persoana căreia i se face comunicarea să ia în mod efectiv cunoștință de ele. Dacă făptuitorul s-a referit la informații (date, documente) false sau inexistente, infracțiunea de divulgare, dată fiind lipsa elementului material, nu există. Infracțiunea va exista dacă a avut loc divulgarea parțială a informațiilor (datelor, documentelor) [8, p. 553].

Autorul S. Diacov este de părere că prin *divulgare* se subînțelege transmiterea ilegală a informațiilor care constituie secret de stat, care prin urmare au devenit proprietatea persoanelor neautorizate. Prin persoane neautorizate se prezumă orice persoană care, în virtutea activităților desfășurate sau calității de serviciu deținute, nu are acces la informațiile care i-au devenit cunoscute [9, p. 34-35].

Potrivit opiniei autorului A. Barbăneagră, *divulgarea secretului de stat* înseamnă darea publicității unor atare date, din cauza căruia ele devin cunoscute persoanelor care, conform caracterului activității desfășurate sau al atribuțiilor de serviciu, nu au acces la ele [10, p. 733].

Obiectiv, divulgarea este exprimată în diverse acțiuni, în urma cărora informațiile

care constituie secret de stat au devenit cunoscute persoanelor neautorizate: într-o conversație privată; discuție publică; corespondență; demonstrarea unor documente; prezentarea unor schițe, scheme, diferite produse; pierderea unor caiete neînregistrate sau proiecte cu informațiile extrase din documente ce conțin secret de stat etc. [9, p. 35].

Potrivit opiniei autorului A. Borodac, pentru existența infracțiunii legea prevede prezența concomitentă a două condiții:

1) încălcarea regulilor de păstrare a secretelor de stat, a cărei ordine este stabilită de anumite acte normative și la care organele de urmărire penală și instituții de judecată trebuie să facă trimitere;

2) darea acestora spre publicitate.

Lipsa unei condiții exclude răspunderea penală. Încălcarea regulilor de păstrare a secretelor de stat, fără divulgarea lor, poate constitui componența unei contravenții administrative [11, p. 537-538].

În art. 344 al Codului penal al RM, infracțiunea de divulgare a secretului de stat cunoaște două variante: o variantă-tip și o variantă agravantă.

După I. Fodor, „*păstrarea secretului datelor sau documentelor interesând economia națională, nivelul și cuceririle tehnico-științifice, structura militară a țării constituie una din condițiile principale pentru asigurarea independenței economice, politice și militare a statului, a suveranității lui și de aceea divulgarea sau expunerea documentelor secrete riscului unei divulgări pot crea un pericol pentru securitatea statului*” [12, p. 138-139].

Așadar, păstrarea cu strictețe a informațiilor ce constituie secret de stat, care nu trebuie să ajungă la cunoștința persoanelor neautorizate în acest sens sau neîndreptățite să le cunoască, este de cea mai mare însemnătate. Divulgarea unor asemenea informații poate pune în pericol securitatea de stat, sub aspectul afectării bazei economice și capacității de apărare a țării. Complexul de măsuri organizatorico-juridice, tehnico-ingenerești, criptografice, operative de investigații și de

altă natură, destinate prevenirii divulgării informațiilor, atribuite la secretul de stat, nu întodeauna își demonstrează eficiența. Iată de ce, în calitate de *ultima ratio*, mijloacele juridico-penale, prevăzute la art. 344 CP RM, au menirea să asigure apărarea eficientă a ordinii de drept împotriva faptei de divulgare a informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa [13, p. 1031].

În procesul de calificare a infracțiunilor are loc confruntarea circumstanțelor faptei săvârșite în realitatea înconjurătoare cu semnele componenței de infracțiune cuprinse în cadrul unei norme de drept. Astfel, corespunderea semnelor faptei comise se determină în raport cu semnele și elementele componenței de infracțiune, care, conform art. 15 CP RM este formată din patru elemente: obiectul infracțiunii, latura obiectivă a infracțiunii, subiectul infracțiunii și latura subiectivă a infracțiunii [14, p. 108].

Așadar, reieșind din consecutivitatea elementelor componenței de infracțiune stabilite în dispozițiile legale, vom purcede la analiza fiecăruia, în ordinea menționată.

Doctrina autohtonă definește *obiectul infracțiunii* ca fiind totalitatea valorilor și relațiilor sociale create în jurul acestor valori care sunt prejudiciate ori vătămate prin fapta infracțională [15, p. 176].

Orice faptă socialmente periculoasă, prevăzută de legea penală, presupune încălcarea unor valori sociale, nefiind infracțiune fără obiect [16, p. 21].

Luând în considerare gradul de ierarhizare a valorilor sociale care formează obiectul infracțiunii, evidențiem obiectul juridic general, obiectul juridic generic și obiectul juridic special. Pentru aplicarea corectă a legii penale este necesară determinarea exactă a obiectului juridic generic și special [14, p. 112].

Procesul determinării logice a obiectului infracțiunii și a tipurilor acestuia nu poate avea loc separat, totul având loc într-o unitate dialectică și într-o reciprocitate (de la general

la singular) [16, p. 22].

Luând în considerare faptul că **obiectul juridic general** este comun pentru toate infracțiunile, acesta este constituit din totalitatea valorilor sociale protejate de legea penală, de aceea nu are mare importanță la calificarea infracțiunii, decât în măsura în care, la etapa inițială a urmăririi penale, permite delimitarea acesteia de alte încălcări de lege, în special de faptele contravenționale. [14, p. 113].

În ceea ce privește **obiectul juridic generic**, în doctrină se menționează că acesta este constituit din mănunchiul valorilor sociale de aceeași natură ocrotit de legea penală [21, p. 44]. În legislația penală a Republicii Moldova, **obiectul juridic generic** este desprins din titlatura capitolelor din Partea specială a Codului penal. Toate infracțiunile din cadrul unui capitol au același obiect juridic generic. De fapt, în baza obiectului juridic generic are loc gruparea infracțiunilor în capitole [14, p. 113].

Prin urmare, pornind de la faptul că infracțiunea privind divulgarea secretului de stat este inclusă în Capitolul XVII „*Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat*” din Partea specială a Codului penal al RM, **obiectul juridic generic** al acesteia îl constituie relațiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea de stat. [7, p. 665].

Prin **autoritate publică** se subînțelege sistemul instituțional al administrației publice centrale de specialitate, regimul general de activitate al căreia este reglementat de prevederile Legii nr. 98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate. Sub incidența legii sus-numite cad ministerele, Cancelaria de Stat, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului și structurile organizaționale din sfera lor de competență (autoritățile administrative din subordine, inclusiv serviciile publice descentralizate și cele aflate în subordine, precum și instituțiile publice în care ministerul, Cancelaria de Stat sau altă autoritate administrativă centrală are calitatea de fondator) [3].

Totodată, potrivit prevederilor legale, prin **securitatea statului** se înțelege protecția

suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării, a regimului ei constituțional, a potențialului economic, tehnico-științific și defensiv, a drepturilor și libertăților legitime ale persoanei împotriva activității informative și subversive a serviciilor speciale și organizațiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte [4].

Cu referire la **obiectul juridic special (specific)**, în literatura de specialitate autohtonă, acesta este definit ca o valoare socială individuală concretă care este lezată sau pusă în pericol nemijlocit prin comiterea unei fapte infracționale concrete [14, p. 113].

În opoziție cu obiectul juridic generic, prin **obiect juridic specific** sau individual se înțelege obiectul juridic propriu-zis al infracțiunii, specific fiecărei infracțiuni, constituit din relațiile sociale formate în jurul și datorită unei valori sociale specifice, subordonate uneia dintre valorile fundamentale, relații a căror formare, desfășurare sau dezvoltare nu ar fi posibilă fără apărarea împotriva infracțiunii a acelei valori [17, p. 197].

În această ordine de idei, referindu-ne la **obiectul juridic special** al infracțiunii analizate, constatăm că aceasta constituie relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea informațiilor ce constituie secret de stat [13, p. 1031].

Potrivit opiniei autorilor A. Barbăneagră, Gh. Alecu ș.a., **obiectul juridic special** al infracțiunii analizate îl reprezintă securitatea economică și capacitatea de apărare a țării [18, p. 761].

În ipoteza variantei agravate consemnate la alin. (2) art. 344 CP RM, în plan secundar se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc. [13, p. 1031].

Potrivit autorului Ivan Macari, dispoziția art. 344 CP este de blanchetă, de aceea, pentru a stabili care informație constituie secret de stat, trebuie apelat la Legea Republicii Moldova cu privire la secretul de stat [19, p. 425].

În unele surse ale literaturii de specialitate autohtone, întâlnim opinii separate cu referire la **obiectul infracțiunii**, care poate fi atât **material**, cât și **imaterial**.

Astfel, autorii Sergiu Brînză, Xenofon Ulianovschi ș.a. sunt de opinie că infracțiunea specificată la art. 344 CP RM dispune de **obiect material**, care presupune un document ce constituie secret de stat. Acesta, la rândul său, poate fi reprezentat prin obiect sau purtător material (*de ex. suport de hârtie*), inclusiv câmpuri fizice (*de ex. floppy disk de 3,5 inch, discuri așa-numite „optice”, cele de tip CD, DVD și Blu-ray, hard (magnetic) disk drive, cardurile de memorie, USB stick și altele*), în care informațiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluții tehnice, dar dacă acțiunea făptuitorului nu se referă la un document, ci la anumite date ce constituie secret de stat, infracțiunea nu are obiect material [7, p. 688].

În alte surse ale literaturii de specialitate, găsim opinia unor autori care consideră că infracțiunea de divulgare a secretului de stat are un **obiect imaterial**, reprezentat de informații ce constituie secret de stat [13, p. 1032].

În doctrină se învederează și noțiunea de **obiect imaterial**, care presupune entitatea incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit fapta infracțională, prin al cărui intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii [20, p. 25-30].

Așadar, în funcție de entitatea (*care poate fi atât materială, cât și incorporală*) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit fapta infracțională, prin al cărui intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, putem concluziona că, fapta incriminată la art. 344 CP RM, poate avea atât **obiect material**, cât și **imaterial**.

Concluzii. Reieșind din faptul că infracțiunea privind divulgarea secretului de stat este inclusă în Capitolul XVII „*Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat*” din Partea specială a Codului penal al RM, **obiectul juridic generic** al acesteia îl con-

stituie relațiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea de stat.

Cu referire la **obiectul juridic special**, ca parte integrantă a obiectului juridic generic, aceasta constituie relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea informațiilor ce constituie secret de stat.

Totodată, în funcție de entitatea (*care poate fi atât materială, cât și incorporală*) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit fapta infracțională, prin al cărui intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, reieșind din cele menționate supra, concluzionăm că fapta incriminată la art. 344 CP RM poate avea atât **obiect material**, cât și **imaterial**.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.94 (*publicată la 12.08.1994 în Monitorul Oficial nr. 1, data intrării în vigoare: 27.08.1994*);
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002 (*Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009*);
3. Legea nr. 98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate (*publicată la 03.08.2012 în Monitorul Oficial nr. 160-164, art nr. 537, data intrării în vigoare: 03.02.2013*);
4. Legea nr. 618 din 31.10.1995 securității statului (*publicată la 13.02.1997 în Monitorul Oficial nr. 10-11, art nr. 117, data intrării în vigoare: 13.02.1997*);
5. Hotărîrea Guvernului nr. 1176 din 22.12.2010 „*Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice*” (*publicată la 26.08.2011 în MO nr. 139-145, art nr. 686*);
6. Hotărîrea Guvernului nr. 411 din 25.05.2010 privind aprobarea Nomenclatorului informațiilor atribuite la secret de stat (*publicată la 28.05.2010 în MO nr. 83-84, art nr. 483*);
7. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V., Grosu V. și Țurcanu I. *Drept penal. Partea specială*.

- Volumul II*. Ediția a II-a, 2005;
8. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. ș.a. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău, Ed. Cartier, 2005;
 9. Дьяков С. *Государственные преступления против основ конституционного строя и безопасности государства и государственная преступность*. Издательство НОРМА, Москва, 1999;
 10. Barbăneagră A. *Codul penal al Republicii Moldova (cu modificările de până la 8 august 2003). Comentariu*. Chișinău, 2003;
 11. Borodac A., *Manual de drept penal. Partea specială (cu modificările și completările până la 22.04.2004)*, Chișinău, 2004;
 12. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. și alții. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. III*, București: Editura Academiei Române, ALL Beck, 2003
 13. Brînză S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II*, Chișinău, 2015;
 14. Copețchi S., Hadîrcă I. *Calificarea infracțiunilor: Note de curs*. Chișinău, 2015;
 15. Grama M., Botnaru S., Șavga A. ș.a. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău, Tipografia Centrală, 2012;
 16. Кадников Н. *Квалификация преступлений и вопросы судебного толкования. Теория и практика: Учебное пособие*. Москва: Норма, 2003,
 17. Bulai C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: ALL Beck, 1999;
 18. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. ș.a. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*, Chișinău. 2009;
 19. Macari I. *Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială*, Chișinău, USM, 2003;
 20. Reșetnicov A., *Obiectul material al infracțiunii și obiectul imaterial al infracțiunii: necesitatea delimitării*. În Revista națională de drept, 2007;
 21. Basarab M. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. București: Lumina LEX, 1997.

Despre autori:

Valentin CHIRIȚA,
doctor în drept conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
tel.:079269002,
e-mail: valentin-chirita@yandex.com

Alexandru GAINA,
ofițer principal de investigații al Serviciului protecție internă și anticorupție al MAI, doctorand.
tel. 078710699.
e-mail: alexandru.gaina@mai.gov.md

CZU 341.32

REGLEMENTAREA ACTIVITĂȚII MERCENARILOR DIN PERSPECTIVA ASPECTELOR DE DREPT INTERNAȚIONAL

Alexandru PARENIUC,
dr. în drept, conf. univ.

Vasili BEDA,
doctorand

Studiul reprezintă o prezentare generală a activității mercenarilor, în care este redată caracteristica noțiunii de mercenariat în diferite izvoare de drept internațional. În acest scop au fost analizate principalele acte normative internaționale, care reglementează juridic activitatea mercenarilor.

Totodată, în cadrul cercetării este abordată problema utilizării mercenarilor ca o metodă de afectare a drepturilor omului și împiedicarea realizării dreptului popoarelor la autodeterminare.

De asemenea, investigația efectuată ne-a permis să constatăm că tempoul dezvoltării mercenariatului în lumea contemporană deseori oferă acestui fenomen posibilități de obținere a unor forme de legalizare, ridicând actualitatea acestei probleme la un nivel tot mai înalt.

Cuvinte-cheie: mercenar, activitatea mercenarilor, drept internațional, securitatea națională, relații internaționale, reglementarea juridică, conflict armat.

REGULATION OF THE ACTIVITY OF MERCENARIES FROM THE PERSPECTIVES OF ASPECTS OF INTERNATIONAL LAW

Alexandru PARENIUC,
PhD, associate professor

Vasili BEDA,
PhD student

The study is an overview of the activity of mercenaries, in which the characteristic of the notion of mercenaries is reproduced in different sources of international law. For this purpose, the main international normative acts were analyzed, which legally regulates the activity of mercenaries.

Simultaneously, the research addresses the issue of the use of mercenaries as a method of affecting human rights and preventing the realization of the right of peoples to self-determination.

Also, the investigation allowed us to find that the tempo of the development of mercenaries in the contemporary world often offers this phenomenon possibility to obtain some forms of legalization, raising the topicality of this problem at an ever higher level.

Keywords: mercenary, the activity of mercenaries, international law, national security, international relations, legal regulation, armed conflict.

Introducere. Pentru a înțelege esența fenomenului studiat, este necesar de efectuat o retrospectivă și de analizat cum, când și în ce condiții a apărut mercenariatul, statele în care a luat naștere și s-a dezvoltat, teritoriile pe care s-a răspândit, funcțiile pe care le-a în-

deplinit în diferite perioade istorice, influența pozitivă și negativă manifestată asupra cursului istoriei și relațiilor internaționale, precum și formele de exteriorizare a mercenariatului pe parcursul timpului.

Istoricul activității de mercenariat.

În conformitate cu divizarea efectuată de G. Alibaeva, se disting trei etape de dezvoltare a activității de mercenariat:

Etapa I – apariția și evoluția mercenariatului ca instituția serviciului militar, forma de organizare militară (sec. III – II î.e.n. – sec. XIX);

Etapa a II-a – dezvoltarea mercenariatului ca instrument al politicii de stat în perioada conflictelor militare (sec. XX);

Etapa a III-a – stare actuală a mercenariatului (sfârșitul sec. XX – începutul sec. XXI) [1].

Majoritatea cercetătorilor, începând cu filosoful și politicianul din perioada medievală Niccolo Machiavelli [2] și terminând cu savanții contemporani [3], precizează că activitatea mercenarilor ca fenomen poartă aspecte preponderent negative atât din perspectiva statutului lor în sistemul de drept internațional, cât și a utilității lor ca entitate de luptă. După părerea acestora, formațiunile militare compuse din cetățenii statului sunt mai eficiente, datorită motivației, poziției civice active, patriotismului etc. În același timp, soldații care fac serviciul militar în termen sunt conștienți că apără propriile familii, iar mercenarii luptă pentru remunerare financiară.

Totodată, date istorice ne arată și alte situații, unde implicarea mercenarilor în lupte a fost destul de eficientă și utilă pentru unele state, demonstrând astfel nu doar exemple de decădere a institutului de mercenariat, dar uneori și dezvoltarea acestuia.

Mercenariatul ia naștere în epoca sclavagistă și este legat cu modificările esențiale în arta militară, fiind schimbat conceptul de luptă, transformându-se în acțiuni de tip organizat.

Pentru prima dată în istorie la utilizarea forțelor mercenare au recurs egiptenii. Pentru războaiele de lungă durată a fost solicitat un număr impunător de resurse umane și, în scopul păstrării soldaților proprii, în armata egipteană au fost recrutați combatanții profesioniști din alte țări, contra unei remunerații financiare.

Mai târziu această practică a fost preluată și de alte state antice – Persia, Cartagina, Sumeria, Grecia și Roma Antică etc. [4].

Trupele mercenarilor nu înlocuiau definitiv forțele armate regulate, însă luptau împreună cu acestea, demonstrând o eficacitate înaltă atât în cursul acțiunilor de luptă, cât și în perioada de pace. Mercenarii s-au remarcat prin nivelul înalt de pregătire militară, fiind foarte eficienți în luptă. În acest fel, fondurile angajatorului au fost economisite în mod semnificativ, astfel încât întreținerea armatei regulate era mult mai scumpă, iar înlocuirea soldaților căzuți pe câmpul de luptă solicita un timp destul de îndelungat.

Totodată, mercenarii nu participau la viața politică a societății și, prin urmare, nu prezentau o amenințare pentru conducătorul care i-a angajat.

Dezvoltarea mercenariatului a fost influențată de factori sociali:

- apariția relațiilor financiare;
- stratificarea societății după criteriul proprietății;
- formarea unui decalaj social semnificativ între bogați și săraci;
- apariția dreptului la populația bogată de a fi eliberați de serviciul militar contra plată sau prin înlocuirea cu un mercenar sau un sclav, înrolat în acest scop în locul stăpânului.

Cetățenii polisurilor tot mai puțin au fost angajați în profesii care necesită efort fizic, dezvoltându-se prioritar în arta oratorică. Ca rezultat eficacitatea structurilor milițiene în Grecia și hoplite în Roma, intensificând astfel concentrarea mercenarilor și ridicând nivelul lor de influență socială și politică. Ulterior acest fapt a degenerat în lovituri de stat în Grecia și Roma, realizate cu suportul forțelor mercenare.

Perioada feudalismului este considerată următoarea treaptă în dezvoltarea mercenariatului, când instituția mercenariatului a suferit o schimbare calitativă, divizându-se în 2

tipuri de mercenari: *inferior și superior* [5].

Categoria inferioară – se caracteriza prin recrutarea combatanților în armată permanentă, condusă de un comandant. Contractul se încheia cu comandantul, care la rândul său purta responsabilitatea pentru executarea obligațiilor militare de către soldații din subordine. Însă în asemenea situații se contura problema legăturii slabe dintre angajatorul și furnizorul de servicii. Deseori liderul militar acapara puterea feudalului și proprietatea sa materială.

Categoria superioară – se specifica prin caracterul temporar al înrolării în rândurile militare și se remarca printr-o legătură mai strânsă cu statul și regele. În condițiile dezvoltării insuficiente a aparatului administrativ-militar, a fost făcută încercarea de a înlocui armata de stat cu cea mercenară, care ar fi înrolați doar pe timp de război. Totodată, dependența lor parțială de încasări din trezorerie pe de o parte, și pe de altă parte de recrutorii, furnizorii de armură și asigurații logistici nu i-a permis definitiv să înlocuiască armata regulată, din cauza lipsei politicilor coordonate ale furnizorului privat cu regele.

Cu toate acestea, mercenariatul ca instituție socială a avut un rol important în perioada fragmentării feudale, contribuind la diferențierea socială a populației și asigurându-i ocuparea forței de muncă și a servit ca sursă de venit. În sfera politică mercenariatul la fel a lăsat o amprentă semnificativă, dat fiind faptul că mercenarii au fost principalul mijloc de a purta războaie și de a contura situația geopolitică în această perioadă.

În timpurile moderne, rolul mercenarilor devine din nou mai puțin important datorită apariției armatelor regulate și formării unui aparat administrativ-militar puternic.

În prima jumătate a secolului XX este dificil să vorbim despre un astfel de fenomen precum mercenariatul în vederea celor două războaie mondiale, care au fost realizate preponderent de forțele armatelor regulate ale

statelor participante sau de cetățeni străini, dar fără scop de profit.

Mercenariatul în forma sa modernă a început să se evidențieze în anii 1980 în țările africane. Scopul implicării în această activitate nefiind schimbat: beneficiu material. Obiectivele recrutării mercenarilor la fel, în linii mari, au rămas aceleași: subminarea situației politice dintr-o țară sau altă, uneori până la realizarea loviturii de stat.

Ca un exemplu de caz aici putem prezenta interviul unuia dintre fondatorii mercenariatului modern Bob Denard, publicat în ziarul „Известия” în 2001, unde acesta descrie particularitățile organizării misiunilor militare cu implicarea mercenarilor, modalitățile de asigurarea logistică etc. [6].

Noțiunea de mercenariat în dreptul internațional. *În lumea contemporană tot mai actuală devine problema utilizării forței mercenarilor în conflicte militare atât internaționale, cât și locale.*

Noțiunea de „*mercenar*” este definită în art. 47 (2) al Protocolului Adițional nr. 1 din 10 iunie 1977 [7] la convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale.

Astfel, prin termenul mercenar se înțelege orice persoană:

- a) care este special recrutată în țară sau în străinătate pentru a lupta într-un conflict armat;
- b) care, în fapt, ia parte la ostilități;
- c) care ia parte la ostilități în special în vederea obținerii unui avantaj personal și căreia îi este efectiv promisă, de către o parte la conflict sau în numele ei, o remunerație superioară aceleia promise sau plătite combatanților având un grad și o funcție analoage în forțele armate ale acestei părți;
- d) care nu este nici resortisant al unei părți la conflict și nici rezident al teritoriului controlat de o parte la conflict;
- e) care nu este membru al forțelor armate ale unei părți la conflict;

f) care nu a fost trimisa de către un stat, altul decât o parte la conflict, în misiune oficială ca membru al forțelor armate ale statului respectiv.

Același act normativ la punctul 1 prevede că un mercenar nu are dreptul la statutul de combatant sau de prizonier de război.

Multe state, inclusiv Organizația Națiunilor Unite și alte organizații internaționale au recunoscut consecințele negative ale activității mercenarilor asupra valorilor fundamentale prevăzute în doctrina dreptului internațional, cum ar fi:

- dreptul popoarelor la autodeterminare;
- integritatea teritorială a statelor;
- independența politică și egalitatea suverană a statelor;
- drepturi fundamentale ale omului;
- stabilitatea guvernelor constituționale în statele aflate în proces de dezvoltare etc. [8].

Totodată, o parte din cercetători ai problematicii mercenariatului deseori afirmă că activitatea respectivă atât în mod direct, cât și indirect influențează dezvoltarea aspirațiilor cu caracter terorist și prezintă riscuri în acest sens [9]. La fel, analizând mercenariatul ca o formă a activității criminale desfășurate de cetățenii străini, marchează influența acestui fenomen asupra domeniului politic, economic, social și etnic/ național.

În primul rând, este necesar de a stabili și analiza sursele de reglementare juridică a caracterului ilicit al mercenariatului. După cum s-a menționat, aceste surse fac parte din două grupuri: intern și internațional.

La fel, noțiunea juridică a acestui fenomen permanent este privită din două aspecte:

- aspectul de drept internațional, fixat în actele normative internaționale;
- aspectul de drept penal, specificat în legislația penală națională a fiecărui stat în parte.

În mediul cercetătorilor problematicii vizate există părerea, că prima încercare de a interpreta juridic ilegalitatea mercenariatului

în doctrina de drept internațional a fost făcută în cadrul Convenției de la Haga (V) din 18 octombrie 1907 referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru, articolul 4 al cărei stipulează că „...pe teritoriul statului neutru este interzisă formarea detașamentelor militare și activitatea agenților pentru recrutare a combatanților...”. Totodată, articolul 6 al Convenției prevede că „...statul cu poziție neutră nu poartă răspundere pentru traversarea frontierei a unor persoane fizice în mod individual în scop de înrolare în rândul forțelor armate ale uneia din părțile beligerante...”. [10].

Interdicția mercenariatului la nivel de drept internațional a fost consolidată în a doua jumătate a secolului XX, fiind activ abordată în cadrul ONU. Unul din primele acte de condamnare a acestei infracțiuni, adoptate în acest context, a fost Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU (S/RES/169(1961) din 24 noiembrie 1961 referitor la situația în Republica Congo [11]. În acest fel, CS ONU a condamnat activitatea separatistă, desfășurată ilegal de administrația provinciei Catanga, profitând de suportul din afara țării și cu utilizarea forțelor mercenare.

Potrivit punctului 8 al rezoluției Adunării Generale ONU nr. 2465 (XXIII) din 1968, practicarea utilizării forțelor mercenarilor în conflicte armate este o faptă prejudiciabilă, iar mercenarii sunt declarați infractori, activitatea cărora se află în afara legii. Concomitent se face chemarea oficială către toate statele de a adopta legi, care vor declara recrutarea, finanțarea și instruirea mercenarilor ca o faptă ilegală urmărită penal, introducând astfel interdicții la înrolarea în rândurile combatanților în calitate de mercenari [12].

În ultimele decenii, în condițiile schimbărilor rapide ale situației geopolitice pe mapamond, activitatea mercenarilor din nou capătă o largă răspândire și un caracter comercial evident. În acest context observăm apariția unui număr mare de companii mi-

litare private ca o formă nouă a mercenariatului care, totodată, activează pe bază legală în mai multe state, cum ar fi Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franța etc.

Astfel, în pofida interdicției oficiale a Organizației Națiunilor Unite [13], ritmul dezvoltării acestui fenomen se află în ascendență și tinde spre ocuparea unui loc oficial, stabil și permanent în cadrul normativ al statelor dezvoltate.

Reglementarea activității mercenarilor în dreptul internațional. De o perioadă îndelungată mercenariatul se afla în afara câmpului de acțiune a dreptului internațional. Schimbările în acest sens au fost provocate de răspândirea largă a fenomenului respectiv pe parcursul războaielor, care au însoțit procesul de decolonizare pe continentul african, contribuind astfel la problematizarea lui în cadrul dreptului internațional.

După cum s-a menționat, conform Convenției Internaționale ONU împotriva recrutării, utilizării, finanțării și instruirii mercenarilor nr. 41/80 din 04.12.1987, acțiunile mercenarului sunt orientate spre:

- răsturnarea guvernului legal instituit;
- subminarea orânduirii constituționale;
- violarea integrității teritoriale a statului [14].

Declarația Adunării Generale a ONU din 24.10.1970 privind principiile dreptului internațional referitor la relațiile de prietenie și cooperarea dintre state [15], interzice categoric statelor membre ONU să sprijine acțiunile mercenarilor: „Fiecare stat este obligat să se abțină de la organizarea și încurajarea organizării forțelor neregulate sau a bandelor armate, inclusiv mercenari, invazia teritoriului unui alt stat”.

În doctrina dreptului internațional mercenarii sunt recunoscuți ca infractori și răspund în fața instanțelor de judecată conform legislației, adică sunt criminali internaționali.

În practică, când vine vorba de înainta-

rea învinuirii pe acest articol, calificarea unei persoane ca mercenar este o sarcină dificilă. Pentru a fi recunoscut de instanță în această calitate, acuzatul trebuie să îndeplinească pe deplin toate criteriile de mai sus simultan. Drept urmare, instanța, pe baza materialelor prezentate de procuror, este necesar să demonstreze că acuzatul:

- a fost recrutat în mod special pentru a participa la un conflict armat;
- a participat la lupte în scop personal;
- a beneficiat de o remunerare materială care depășește semnificativ remunerarea plătită combatanților militari oficiali de aceeași categorie;
- nu era membru al efectivului forțelor armate regulate ale unei părți la conflict.

Pe lângă latura tehnică a problemei asociată cu complexitatea identificării și administrării probelor într-o problemă atât de delicată, condițiile de mai sus sunt atât de restrictive încât este aproape imposibil să le satisfacem.

Doar o parte nesemnificativă a persoanelor care participă efectiv la conflicte militare internaționale poate fi recunoscută ca mercenari prin faptul că întrunesc toate caracteristicile formale enumerate mai sus. Dovada practică a acestei teze este numărul mic de persoane condamnate în baza acuzației pe acest articol.

De asemenea, trebuie precizat că efectul tratatelor internaționale se aplică doar statelor-semnatare ale acestor tratate. Nu toate țările au semnat Protocolul adițional I din 1977, chiar și dacă au aderat la Convențiile de la Geneva. La nivel național, multe țări au adoptat legi care interzic activitatea și recrutarea mercenarilor [16].

În Republica Moldova, de exemplu, acesta este articolul 141 din Codul Penal. Potrivit acestuia, angajarea, instruirea, finanțarea sau altă asigurare a mercenarilor, precum și folosirea lor într-un conflict armat, în acțiuni militare sau în alte acțiuni violente orientate spre răsturnarea sau subminarea orân-

duirii constituționale ori violarea integrității teritoriale a statului, se pedepsește cu închisoare pentru un termen de șase până la zece ani. Participarea mercenarului la un conflict armat, la acțiuni militare sau la alte acțiuni violente se pedepsește cu închisoare de la trei la șapte ani.

Concluzii. În ultimele decenii, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social și Comisia pentru Drepturile Omului au adoptat peste 100 de rezoluții care condamnă activitățile mercenarilor și ale celor care folosesc serviciile acestora.

Atitudinea deosebită a comunității internaționale față de problematica în cauză a fost demonstrată în 1989 prin adoptarea de către Adunarea Generală a ONU a Convenției internaționale împotriva recrutării, utilizării, finanțării și instruirii mercenarilor.

În același context și-a arătat interesul față de riscurile generate de activitatea mercenarilor și Organizația Unității Africane, care la fel a adoptat numeroase rezoluții, în special Convenția din 1977 privind eliminarea mercenariatului.

Acest subiect până în prezent este supus pe larg dezbaterilor în cadrul forumurilor internaționale, dat fiind faptul că fenomenul mercenariatului în continuare ridică probleme fundamentale, de la adoptarea Cartei Națiunilor Unite în 1945, și anume: egalitate suverană, independență politică, integritatea teritorială a statelor, abținerea de la recurgere la forță în relațiile internaționale, autodeterminarea popoarelor, drepturile omului și comportamentul în situații de conflict armat sau violență organizată. Acest subiect se referă, respectiv, la zonele problematice ale statelor la mai multe niveluri și nu lasă indiferență nici o regiune a lumii.

Referințe bibliografice

1. Алибаева Г.А. История наемничества:

криминологический аспект. В: Вестник Астраханского Государственного Технического Университета. 2007, № 3 (38), ISSN: 1812-9498, стр.117-118;

2. Макиавелли Н., Государь. Издательство ЭКСМО, 2014. ISBN: 978-5-699-58884-8, стр. 82;

3. Куделко К. Современное наемничество: буква закона. 22.05.2017. URL: <https://warspot.ru/7256-sovremennoe-naemnichestvo-bukva-zakona> (accesat la 20.01.2021);

4. История государства и права зарубежных стран: Учебник для бакалавров / Отв. ред. Исаев И.А., Филиппова Т.П. – М.: «Проспект», 2013. – стр. 205;

5. Алибаева Г.А. История наемничества: криминологический аспект. В: Вестник Астраханского Государственного Технического Университета. 2007, № 3 (38), ISSN: 1812-9498, стр.118-119;

6. Г. Зотов. «Дикие гуси. Откровения легендарного «солдата удачи» Боба Денара». // М: «Известия». 03.11.2001, с. 7;

7. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=9EDC5096D2C036E9C12563CD0051DC30> (accesat la 20.01.2021);

8. Оленичев И.П., Международно-правовые аспекты наёмничества, 2015. URL: <https://cs-school.online/2015/12/27/mezhdunarodno-pravovye-aspekty-naemnichestva/>, (accesat la 21.01.2021);

9. <https://cao.mos.ru/countering-extremism/the-conditions-of-occurrence-of-the-terrorist-threat-and-countermeasures/> (accesat la 21.01.2021);

10. Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 privind drepturile și obligațiile puterilor și

- persoanelor neutre în caz de război terestru;
11. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague05.asp#art4 (accesat la 21.01.2021).
 12. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/171/96/IMG/NR017196.pdf?OpenElement> (data accesării: 21.01.2021);
 13. Rezoluția Adunării Generale ONU nr. 2465 (XXIII) din 1968. URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/246/61/IMG/NR024661.pdf?OpenElement> (data accesării: 21.01.2021);
 14. International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries. Adopted and opened for signature and ratification by General Assembly resolution 44/34 of 4 december 1989. URL: <https://www.unhcr.org/refugees/pdf/4434.pdf> (accesat la 19.01.2021);
 15. UNO Convention nr. 41/80 from 04.12.1987 against the recruitment, use, financing and training of mercenaries. URL: <https://undocs.org/en/A/RES/41/80> (accesat la 04.02.2021);
 16. Declaration on principles of international law friendly relations and co-operation among states in accordance with the charter of the UN from 24.10.1970. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/intlaw_principles.shtml (accesat la 04.02.2021);
 17. Национальный портал по охране и безопасности «ГардИнфо».
 18. URL: <http://guardinfo.online/2019/07/16/sovremennoe-naemnichestvo-kak-ego-traktuet-zakon-v-rossii-i-v-mire/>.
 19. URL: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Mercenaries.aspx> (accesat la 19.01.2021);

Despre autori

Alexandru PARENIIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prodecan al Facultății „Drept, ordine publică
și securitate civilă” a Academiei „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova,
e-mail: alexandru.pareniuc@mai.gov.md
tel.: (+373)79402970*

Vasili BEDA,

*doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
al Republicii Moldova,
e-mail: vasili.beda@gmail.com
tel.: (+373)68806668*

CZU 343.98

ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚIE ÎN CONTEXTUL COMBATERII CRIMINALITĂȚII FAVORIZATE DE SEPARATISMUL TRANSNISTREAN: PROBLEME ȘI SOLUȚII

Boris GLAVAN,

dr. în drept, conf. univ.

Actualitatea combaterii criminalității favorizate de separatismul transnistrean este marcată prin diversitatea și multitudinea cauzelor și condițiilor care favorizează și alimentează această problemă în Republica Moldova: dorința marilor puteri de a pune stăpânire pe meleagurile fertile ale țării noastre, atitudinea șovină a forțelor imperiale, caracterul mioritic al băștinașilor, dorința clanurilor mafioate de a ajunge și a se menține la guvernare cu orice preț, lipsa educației manageriale în stil democratic a clasei politice, pluralismul reperelor de entitate națională care dezbină societatea și, nu în ultimul rând, cadrul juridic defectuos și favorabil mediului criminal. În continuare autorul trage din nou un semnal de alarmă cu privire la carențele legislative în domeniul activității speciale de investigație ce împiedică prevenirea și curmarea criminalității în general, inclusiv a celei favorizate de separatismul transnistrean.

Cuvinte-cheie: criminalitate, separatism, carențe legislative, activitate specială de investigație, măsuri speciale de investigație, infracțiuni.

SPECIAL INVESTIGATIVE ACTIVITY IN THE CONTEXT OF COMBATING CRIME FAVORED BY TRANSNISTRIAN SEPARATISM: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Boris GLAVAN,

PhD, associate professor

The topicality of fighting crime favored by Transnistrian separatism is marked by the diversity and multitude of causes and conditions that favor and fuel this problem in the Republic of Moldova: the desire of the great powers to take control of our country's fertile lands, the chauvinistic attitude of imperial forces, the desire of mafia clans to reach and maintain power at all costs, the lack of democratic-style managerial education of the political class, the pluralism of national entity landmarks that divide society and, last but not least, the faulty legal framework and favorable to the criminal environment. The author further raises the alarm about the legislative shortcomings in the field of special investigative activity that prevent the prevention and cessation of crime in general, including that favored by Transnistrian separatism.

Keywords: crime, separatism, legislative deficiencies, special investigation activity, special investigation measures, crimes.

Introducere. Procesul de edificare a statalității Republicii Moldova, început odată cu proclamarea independenței și care, din păcate, mai durează încă, s-a dovedit a fi unul extrem de dificil, fiind marcat de moștenirea nivelului scăzut al dezvoltării economice, al culturii și structurilor politice precum și de stereotipurile gândirii sovietice, generând la rândul lor factori care permanent au lovit cu putere în suveranitatea țării noastre.

Suveranitatea ca element fundamental al statalității Republicii Moldova este subminată, poate chiar în primul rând, de separatismul transnistrean, fiind și acesta rezultatul unei combinații a forțelor criminale imperiale plătuite strategic în aceeași perioadă sovietică. Lipsa de control asupra hotarului său de est și asupra unei regiuni care constituie 11% din totalul teritoriului statului sunt premise favorabile pentru realizarea intereselor crimi-

nale. În acest context expertii în materie penală demult dau alarma asupra faptului că zona transnistreană reprezintă un factor esențial ce alimentează criminalitatea transfrontalieră și transnațională suprapusă în majoritatea cazurilor cu criminalitatea organizată și economico-financiară [1].

Criminalitatea în cauză reprezintă o amenințare considerabilă a societății, un obstacol serios pentru funcționarea normală a statului, un factor destabilizator major în punerea în aplicare a reformelor economice și sociale, reducând încrederea cetățenilor în guvernare și administrație și provocând, totodată, nemulțumiri și tensiuni sociale. Astfel, prevenirea criminalității în general și a celei generate de separatismul transnistrean în mod special devine un obiectiv primordial pentru țara noastră în aspirațiile sale de emancipare a statalității și integrare europeană.

În același timp, cu părere de rău, constatăm că organele de drept sunt în imposibilitatea de a combate în mod eficient infracționalitatea, cauzele și motivele fiind multiple [2]. Am spus-o și cu alte ocazii [3; 4; 5] și o vom face în continuare ori de câte ori va fi cazul până ne vom face auziți atenționând asupra faptului că actualul cadru juridic ce reglementează activitatea specială de investigație pune în dificultate realizarea cu succes a sarcinilor de combatere a criminalității.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație.

Rezultate obținute și discuții. Suntem cu toții martorii evenimentelor din Ucraina și vedem cât de destabilizatoare devine situația de la o zi la alta, acțiunile teroriste ale separatiștilor din țara vecină fiind susținute și alimentate din exterior inclusiv de separatismul transnistrean. În contextul reținerii spionilor transnistreni pe teritoriul Ucrainei în încercarea de a face trafic de armament [6] jurnaliștii autohtoni se întrebă, în mod firesc de altfel,

de ce organele de drept de la noi din țară nu știu de astfel de fapte? [7, p.6]. Desigur, cauzele necunoașterii acestor fapte ar fi mai multe, dar cel mai important, după părerea noastră, fiind anume cadrul legal care împiedică organele abilitate să investigheze faptele cu tentă infracțională, inclusiv a unor astfel de cazuri.

La finele anului 2012, au intrat în vigoare noile prevederi juridice cu privire la investigațiile operative, fiind vorba despre Legea nr.59 privind activitatea specială de investigație și Legea nr.66 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM. Cu siguranță, la baza adoptării acestor acte normative a stat un scop nobil, și anume racordarea legislației naționale la standardele europene. Apreciem înalt voința legiuitorului de a face mai multă claritate în domeniul vizat, însă, din păcate, caracterul neconsecvent, interpretativ și, în anumite privințe, contradictoriu al prevederilor stipulate în aceste două legi compromit aproape în totalitate sarcinile de bază ale activității speciale de investigație, și anume: prevenirea și curmarea infracțiunilor, colectarea de informații despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului (art.2 al Legii nr. 59/2012).

Mă întreb cum pot fi prevenite infracțiunile, inclusiv cele generate de separatismul transnistrean, în condițiile în care majoritatea măsurilor speciale de investigație, fiind și cele mai eficiente, pot fi realizate doar în cadrul urmării penale care, după cum este bine știut, este inițiată doar după comiterea infracțiunii și nicidecum înainte (alin.(3) art.18 al Legii 59 din 29.03.2012; art.132³ CPP).

Pot oare fi prevenite actele de terorism, actele de diversiune sau alte acțiuni criminale îndreptate împotriva autorităților publice sau securității de stat doar prin măsuri speciale de investigație precum *chestionarea* sau *urmărirea vizuală* în condițiile în care criminalii de astăzi acționează la un nivel profesional foarte înalt, camuflându-și cu precauție planurile di-

abolice și folosind cele mai moderne tehnologii antispionaj?

Spre exemplu, cum poate fi prevenit omorul la comandă fie în scop politic sau în afara acestuia, fără a intercepta comunicările, fără a verifica și ține sub control planurile criminale ale celor care pregătesc astfel de fapte?

Cu siguranță, cineva în încercarea de a ocoli legea poate spune că inițierea cauzei penale poate fi făcută în baza pregătirii de infracțiune, numai că, atragem atenția, potrivit Codului penal, pregătirea de infracțiune în calitate de „infracțiune neconsumată”, care de altfel poate servi drept temei pentru inițierea urmăririi penale, există doar în cazul în care acțiunile de pregătire au fost sistate din cauze independente de voința făptuitorului (art.26, 27 CP al RM), adică în cazul în care făptuitorul a fost reținut de organele de drept. Dacă însă, în cazul aceluiași exemplu, organele de drept nu au intervenit în vederea sistării acțiunilor de pregătire a infracțiunii și nici o altă cauză externă nu a determinat făptuitorul să renunțe la realizarea planului său criminal, atunci nu putem vorbi despre existența infracțiunii în forma neconsumată. Prin urmare, nu poate fi pornită urmărirea penală și respectiv nu pot fi realizate nici măsuri speciale de investigație efective și pe măsura actului criminal. Faptul că există suspiciuni, fie chiar și rezonabile, că în viitor se va comite o infracțiune nu poate servi drept temei pentru pornirea urmăririi penale din simplul fapt că urmărirea penală se inițiază post-factum și nu ante-factum.

Codul de procedură penală stipulează expres că urmărirea penală se pornește dacă din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare rezultă o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală. Așadar, atragem atenția asupra făptuitorului că legiuitorul în acest caz folosește timpul trecut și nu prezent sau viitor atunci când se referă la infracțiune în temeiul căreia poate fi pornită urmărirea penală (art.274

CPP).

Din păcate, cele relatate sunt valabile nu doar în cazul imposibilității prevenirii omorului la comandă, ci și pentru multe alte categorii de infracțiuni care urmăresc fie un scop strict politic, fie că acesta concurează și cu alte scopuri.

În contextul analizei prevederilor juridice cu privire la interceptarea comunicărilor în calitate de instrument, foarte eficient de altfel, împotriva criminalității în general și a celei politice în mod special, este interesant faptul că noile prevederi interzic aplicarea acestui instrument în cazul dezordinilor în masă, însoțite de aplicarea violenței împotriva persoanelor, de pogromuri, incendieri, distrugerii de bunuri, de aplicarea armei de foc sau a altor obiecte utilizate în calitate de armă, precum și de opunere de rezistență violentă sau armată reprezentanților autorităților (art.285 CP), or tocmai astfel de acțiuni criminale au la bază interese separatiste. Interceptarea este interzisă și în cazul altor infracțiuni care vizează în mod direct caracterul politic, ca de exemplu *coruperea alegătorilor* (art. 181¹ CP).

Vorbind de prevenirea infracțiunilor atragem atenția și asupra faptului că această sarcină se compromite prin însăși definiția activității speciale de investigație expusă diferit în cele două legi menționate mai sus, într-un caz această activitate fiind desemnată ca **o totalitate de acțiuni de urmărire penală** (art.132¹ CPP), iar în alt caz ca **o procedură cu caracter public sau secret** (art.1 al Legii 59 din 29.03.2012). Prin urmare, apare întrebarea: Care este totuși natura juridică a măsurilor speciale de investigație, sunt sau nu acțiuni de urmărire penală? și care este valoarea juridică a informațiilor obținute în urma realizării măsurilor speciale de investigație, au sau nu statut de probă?

Incertă este situația și în privința organului abilitat cu atribuții în domeniul investigațiilor speciale, dat fiind faptul că Legea nr.59 din 29.03.2012 stipulează expres că activitatea

specială de investigație se efectuează de către ofițerii de investigație ai subdiviziunilor specializate (art.6), iar Legea nr.66 din 05.04.2012 stabilește că interceptarea și înregistrarea comunicărilor, precum și înregistrările de imagini se efectuează nu doar de către ofițerul de investigație, ci și de ofițerul de urmărire penală. Astfel, nu este clar cum poate ofițerul de urmărire penală să efectueze măsuri speciale de investigație în condițiile în care nu este investit cu atribuții în acest domeniu. Considerăm că pe această cale, prin asumarea de către ofițerul de urmărire penală a competențelor din domeniul investigațiilor speciale, se diminuează considerabil rolul ofițerului de investigație în combaterea criminalității. Este ca și cum ofițerul de urmărire penală ar efectua expertizele criminalistice nefiind specialist în acest domeniu.

Există și alte curențe legislative care pun în dificultate prevenirea și curmarea infracțiunilor inclusiv a celor cu caracter politic. Mă voi limita însă la cele expuse pentru a nu pierde esența problemei în detaliile legilor menționate.

Concluzionând cele relatate, menționăm: combaterea criminalității politice a devenit imperativul principal în aspirațiile societății noastre de a deveni cu adevărat democratică, imperativ care impune cu necesitate un cadru juridic adecvat pentru curmarea crimelor, în general, și a celei politice, în mod special. Pe această cale intervenim repetat cu propunerea revizuirii cât mai urgente a cadrului legal în domeniul investigațiilor speciale, astfel încât ofițerii de investigație să poată realiza întregul spectrul de măsuri speciale de investigație pentru realizarea tuturor sarcinilor indicate în Legea 59/2012, astfel încât prevenirea și curmarea infracțiunilor, relevarea atentatelor criminale care pot pune în pericol securitatea statului să devină o realitate.

Bibliografie:

1. Octavian BEJAN. Considerații privind fenomenul criminalității transfrontaliere și transnaționale. În „Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)”, Chișinău, 2005;
2. Notă informativă la proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative / ([http://www.justice.gov.md/file/Proiecte%20de%20acte%20normative%20remise%20spre%20coordonare/NOT%C4%82%20informativ%C4%82\(1\).doc](http://www.justice.gov.md/file/Proiecte%20de%20acte%20normative%20remise%20spre%20coordonare/NOT%C4%82%20informativ%C4%82(1).doc))
3. Mîrzac V. Glavan B. *Efectele reformei privind realizarea măsurilor speciale de investigație în contextul combaterii infracțiunilor cu caracter transnațional*. În: Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: Tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere. (Conferința științifico-practică internațională, 26 iunie 2018). Chișinău, 2018. p.142-147. ISBN 978-9975-121-48-4. CZU 343:351.746.1(082)=135.1=161.1 // <http://academy.police.md/assets/files/pdf/conferintu.pdf>
4. Glavan B. *Probleme actuale privind activitatea specială de investigații*. În: Perspective și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației. (Conferința științifico-practică internațională, Vol. VII, Partea 1, 5 iunie 2020), Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu din Cahul, 2020, p. 140-144. ISBN 978-9975-88-060-2. CZU 343.1 (753) // https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/112783
5. Glavan B. *Mandatul de supraveghere tehnică în contextul modernizării activității de informație în Republica Moldova*. În: Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică (Materialele Conferinței științifico-practice naționale (8 septembrie 2020). Chișinău, 2020 p.39-49. CZU 351.86(478)+327(082)=135.1=161.1. ISBN 978-9975-56-783-1. //

- nicate/fisiere/Materialele%20conferin-
tei%202020_1.pdf
6. Agent al KGB-ului transnistrean, reținut în Ucraina. Care era scopul spionului. // https://www.realitatea.md/agent-al-kgb-ului-transnistrean--retinut-in-ucraina--care-era-scopul-spionului_1626.html
 7. Roșian Vasilo. Riscuri de securitate și apărare în contextul reglementării transnistrene. (IDIS) „Viitorul”. 2017 // <http://www.viitorul.org/files/Riscuri%20de%20securitate%20si%20aparare%20-%20%20Mai%202017%20rev2.pdf>
 8. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002.
 9. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.104-110/447 din 07.06.2003.
 10. Legea nr.66 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM // Monitorul Oficial nr.155-159/510 din 27.07.2012.
 11. Legea nr.59 privind activitatea specială de investigație // Monitorul Oficial nr.113-118/373 din 08.06.2012

Despre autor

Boris GLAVAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Investigații speciale și securitate informațională”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al R. Moldova
e-mail: gba74@rambler.ru
tel.: 079402916*

CZU 343.14:343.432

PARTICULARITĂȚILE AUDIERII VICTIMEI TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

Mariana PAVLENCU

dr. în drept, conf. univ.

Cătălina OBOROC

studenta anului IV

Tactica audierii victimei traficului de ființe umane este o temă actuală în cadrul criminalistic și procedură penală și nu în ultimul timp constituie arena de dezbateri a multor sociologi, psihologi, juriști, e.t.c. Referindu-ne nemijlocit la audierea victimelor traficului de ființe umane, putem spune că această acțiune de urmărire penală poartă un caracter personal datorită gravității infracțiunii și stării spirituale în care se află victima, deoarece este cunoscut faptul că majoritatea victimelor traficului de ființe umane au suferit o profundă criză psihologică sau chiar posibil să se afle într-o astfel de criză și în momentul audierii ei.

Aplicarea unor reguli tactice în aceste situații, face ca acțiunea ofițerului de urmărire penală să fie mai eficientă și mai promptă în aflarea adevărului. Desigur valoarea declarațiilor victimei este garantată de caracterul percepției tabloului infracțional, iar pentru ofițerul de urmărire penală, în minuțioasa sa investigație pentru aflarea adevărului, ele prezintă cel mai expresiv, cel mai plastic mod de stabilire a împrejurărilor de fapt, legate de infracțiune sau făptuitori.

Cuvinte cheie: victimă, audiere, trafic, adevăr, traumă, proces penal, scop, abuz, ex-ploatare, circumstanțe, informații, consecințe, audiere, stare.

PARTICULARITIES OF HEARING THE TRAFFIC VICTIM OF HUMAN BEINGS

Mariana PAVLENCU,

PhD, associate professor

Cătălina OBOROC

Fourth year student

The tactic of examination the victim of human trafficking is a current topic in forensics and criminal procedure and lately is the arena of debate of many sociologists, psychologists, lawyers, e.t.c. Referring directly to the hearing of victims of trafficking in human beings, we can say that this prosecution is personal due to the seriousness of the crime and the spiritual condition of the victim, as it is known that most victims of trafficking in human beings have suffered a deep psychological crisis or even possible to be in such a crisis and at the moment of hearing it. Applying tactical rules in these situations makes the prosecution's action more effective and prompt in finding out the truth. Of course, the value of the victim's statements is guaranteed by the nature of the perception of the criminal picture, and for the criminal investigation officer, in their thorough investigation to find out the truth, they present the most expressive, most plastic way of establishing factual circumstances related to crime or perpetrators.

Keywords: victim, examination, trafficking, truth, trauma, criminal purpose, abuse, exploitation, circumstances, information, consequences, hearing, condition.

Introducere. Traficul de ființe umane pentru Republica Moldova este o problemă complexă, a cărei soluționare nu trebuie amânată. Actualmente, Republica Moldova rămâne o țară de origine a traficului de ființe umane. De asemenea, deși într-o măsură mai mică, Republica Moldova este o țară de tranzit al victimelor traficului de ființe umane

din țările ex-sovietice către statele europene. De multe ori sunt înregistrate cazuri de trafic în scopul prelevării de organe și țesuturi. În majoritatea cazurilor, cu regret, victime ale traficului devin persoane private, iar victime ale traficului în scopul exploatării prin cerșit devin minorii și mamele cu copii. Majoritatea victimelor traficului de ființe umane este re-

prezentată de populația pauperizată de la sate, cel mai frecvent – deținerii fără profesie și fără loc de muncă, inclusiv de persoanele victime ale violenței în familie.

Scopul principal al articolului constă în analiza tacticii audierii victimei traficului de ființe umane, stabilirea celor mai eficiente metode de aflare a adevărului pe cazul examinat, precum și examinarea tacticii audierii victimelor traficului de ființe umane, procedeele de asistență și reintegrare a victimelor traficului de ființe umane.

Materiale și metode aplicate. În procesul realizării studiului dat au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea. Materialele folosite sunt: doctrina juridică națională și internațională, literatura de specialitate, legislația națională și internațională cât și publicațiile savanților din domeniu.

Rezultate obținute și discuții. De cele mai dese ori victimele traficului de ființe umane sunt persoanele supuse la violență, abuzuri de autoritate sau la amenințări ce au stat la baza procesului ce a dus la exploatarea lor sexuală, sau persoanele care au fost înșelate de traficanți și au crezut că au un contract de muncă atrăgător, fără legătură cu comerțul sexual, sau persoanele care sunt conștiente de adevăratele intenții ale traficantilor și care au consimțit anterior la această exploatare sexuală datorită situației lor vulnerabile (psihică, socială, economică, familială, afectivă).

Traficul de persoane are consecințe deosebit de grave (materiale și morale) pentru victime, consecințe de care nu se ține cont în cursul urmăririi penale împotriva traficantilor.

Transformările de natură imaterială, schimbările petrecute în plan psihic, în memoria victimei, nu pot fi relevate fără stăpânirea de către organele de urmărire penală, a unor cunoștințe de tactică criminalistică, psihologie judiciară și din sfera investigației de natură criminologică [1, p. 14].

Tactica criminalistică, sprijinită pe elemente de psihologie judiciară, vine să ajute actul de justiție, prin descifrarea cauzelor indi-

viduale ale unor manifestări umane, precum și a factorilor implicați în declanșarea unor procese psihice ale victimelor, învinuitorilor sau martorilor care vor duce la rezolvarea cu succes a cazului penal [2, p. 388].

Respectarea regulilor tactice criminalistice oferă garanția desfășurării audierii acestei categorii de victime într-un cadru legal, optim obținerii unor declarații sincere și complete, care să servească real la aflarea adevărului.

Dacă luăm în considerare poziția procesuală și interesele unora dintre participanți, sau personalitatea lor, acest lucru nu este însă întotdeauna ușor de realizat. Procedeele tactice, aplicate în audierea persoanelor în procesul penal, nu pot fi supuse unor legități fixe, sau încadrate în șabloane. Ele reprezintă rezultatul generalizării științifice, a experienței pozitive acumulate de organul de urmărire penală și pot fi, cel mult, aplicate ca procedeu care are caracterul unei recomandări sau al unui model [4, p. 298].

Aceasta, cu atât mai mult, în cazul victimei caracterizate printr-un proces psihologic deosebit în formarea declarațiilor și marcată de interesul său, de capacitatea de recepționare a informațiilor, de selectivitatea sa psihică și, nu în ultimul rând, de factori obiectivi și subiectivi de distorsiune care influențează direct modul de recepționare, mai ales în momentul unei agresiuni sexuale.

Complexitatea acestui proces este accentuată și de necesitatea descifrării relației victimă-traficant, cu posibile consecințe în clarificarea sau conturarea unor elemente constitutive ale infracțiunii, mai ales în ceea ce privește identificarea traficantului.

În situația specială a victimei traficate, percepția și memorarea se fac pe fondul unor intense tulburări afective care explică lacunele din declarații și prezentarea inconștient denaturată a celor percepute. Fenomenele de iluzie și de sugestie, efectul „halo”, experiența anterioară, vizibilitatea, audibilitatea și durata percepției sunt câțiva factori din multitudinea celor care produc erori sau alterează perceperea actului infracțional și care trebuie luați în considerare de organul ce investighează cauza.

Măiestria ofițerului de urmărire penală în aplicarea procedurilor tactice de audiere, abilitatea sa profesională, ca și experiența sa pe tărâm psihologic, condiționează obținerea unor declarații apropiate de realitatea obiectivă [5, p.390]. Desigur, în folosirea modalităților tactice ofițerul de urmărire penală nu trebuie să neglijeze nici o clipă respectarea principiului legalității garantat prin Constituție.

Victima traficului de ființe umane are calitatea de parte vătămată în procesul penal, ca persoană care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială. Încă din acest moment victima trebuie să beneficieze de asistență de specialitate, juridică, medicală sau psihologică, pentru a putea fi informată și a face față rigorilor impuse de urmărirea penală.

Încă din acest moment se impune crearea unui climat în care persoana intervievată începe să aibă încredere în personalul cu care intră în relații și în deplina integritate profesională a acestuia. Comunicarea empatică implică abilități specifice, ce pot fi dobândite de ofițerii de urmărire penală doar în cadrul unei formări profesionale continue și multilaterale, în deplină colaborare cu alte entități implicate (medicul, psihologul, asistentul social etc.).

În măsura în care victima a fost audiată, cu respectarea formelor cerute pentru ascultarea martorilor, declarația sa constituie un mijloc de probă și poate fi folosită la aflarea adevărului, în măsura în care se coroborează cu celelalte probe ale cauzei.

În ce privește transformarea victimei în „martor”, trebuie luate în considerație anumite aspecte, în următoarea ordine a priorităților: intrarea în contact psihologic cu victima și acordarea unui timp de gândire; obținerea declarațiilor; dacă declarațiile victimei includ informații despre abuzuri sexuale și/sau fizice recente, se va dispune imediat, cu permisiunea victimei, o analiză medico-legală sau criminalistică a urmelor acestor abuzuri.

Din experiența cazurilor de trafic de persoane s-a constatat, că victimele nu vor depune mărturii atâta timp cât ofițerul de urmărire penală nu încearcă să rezolve următoarele

probleme: siguranța lor și a familiilor lor; excluderea scurgerii informației privind implicarea lor în prostituție, excluderea obligației de a depune mărturii în prezența traficantului sau a complicilor lui. Aceste momente ofițerul, de urmărire penală urmează să le conștientizeze și să le soluționeze adecvat situației [6].

La efectuarea *audierii victimei traficului de ființe umane* este necesar de a se asigura ca acest procedeu probatoriu să nu afecteze securitatea victimei și starea emoțională a acesteia. În acest aspect, în prealabil se evoluează riscurile la care poate fi supusă victima în cadrul audierii. Riscurile pot ține atât de la propriile trăiri ale victimei, cât și de faptul că audierea poate afecta statutul persoanei în comunitate. Astfel, este necesar de a constata opinia victimei vizavi de audierea respectivă.

Pregătirea audierii victimei traficului de ființe umane este o activitate absolut necesară, care se cere efectuată în toate împrejurările, indiferent de gradul de dificultate al cauzei și care trebuie dirijată în direcții tipice oricărei audieri, începând cu aceea a martorului [7, p.380].

Stabilirea persoanelor ce trebuie audiate în calitate de parte vătămată, parte civilă ori parte civilmente responsabilă, a problemelor ce vor fi lămurite prin audiere, a datelor și a probelor ce vor fi folosite în audiere, precum și a ordinii folosirii lor presupune studierea materialului cauzei.

Studierea materialelor cauzei, organul de urmărire penală trebuie să stabilească dacă persoanele pot avea calitatea procesuală de parte vătămată, de parte civilă ori de parte civilmente responsabilă în procesul penal, precum și temeiul acestei calități.

Studierea dosarului nu se rezumă însă numai la aspectele menționate. Aceasta presupune o aprofundare a tuturor datelor, informațiilor existente în caz, a altor materiale cu caracter probator, inclusiv o eventuală documentare, în vederea elucidării unor aspecte de ordin tehnic, care ies din cadrul judiciar, dar care pot servi indirect elucidării unor împrejurări ale cauzei.

Cunoașterea persoanelor ce urmează a

fi audiate, constituie o altă cerință tactică a pregătirii audierii. Organul de urmărire penală trebuie să manifeste o preocupare deosebită pentru cunoașterea personalității și a trăsăturilor psihice specifice părților ce urmează a fi audiate.

Întocmirea planului de audiere, dacă situația o impune. Teoretic întocmirea planului în vederea audierii vizează problemele ce urmează a fi lămurite prin audierea părții vătămate, materialul probator ce va fi folosit în timpul audierii și ordinea în care va fi folosit acesta [8, p.99]. Conținutul concret al planului de audiere diferă de la caz la caz.

De regulă, audierea propriu zisă victimei traficului de ființe umane parcurge câteva etape. Fiecare etapă conține anumite riscuri care trebuie luate în considerație și aplicate ca măsuri de precauție.

Etapa I. Stabilirea contactului. Pornind de la faptul că în multe cazuri victima se poate afla sub controlul traficantilor, fie audierea la domiciliu sau la serviciu poate fi observată de alte persoane, contactul cu aceasta poate fi stabilit prin intermediul unor organizații cunoscute de către victimă. Cu cât mai mult timp a trecut de la momentul ultimului contact cu traficanții și audierea propriu-zisă, cu atât mai mult victima o să se simtă în siguranță și va relata detaliile cunoscute.

Etapa II. Determinarea timpului și locului efectuării audierii. Victimele pot fi frustrate de audierea acestora în condiții în care acest fapt poate deveni cunoscut și altor persoane. În aceste împrejurări audierea trebuie efectuată în condiții de securitate, izolare și confidențialitate. În multe cazuri, organizațiile neguvernamentale pot oferi spațiu pentru audierea victimei. Audierea nu poate avea loc în prezența altor persoane, îndeosebi a copiilor. Articolul 106 CPP RM stabilește că martorul (victima – I.D.) se audiază la locul desfășurării urmăririi penale sau cercetării judecătorești [9]. În caz de necesitate, acesta poate fi audiat la locul aflării lui.

Ofițerul de urmărire penală sau, după caz, procurorul va menționa în procesul-verbal de audiere a victimei despre locul efectu-

ării audierii, inclusiv despre necesitatea audierii victimei în asemenea condiții. Până la audiere și în timpul audierii victima trebuie să dispună de posibilitatea de a solicita transferarea timpului și locului audierii pentru o altă perioadă într-un loc comod pentru ea. Planificarea audierii trebuie să reiasă dintr-o agendă reală, deoarece una prea încărcată nu este practică și poate afecta calitatea audierii. Audierea nu trebuie să dureze în timp. Articolul 107 CPP RM stabilește că audierea se face, de regulă, în timpul zilei. În cazuri excepționale audierea poate fi efectuată în timpul nopții, cu indicarea motivelor în procesul-verbal respectiv. Durata audierii neîntrerupte nu poate depăși 4 ore, iar durata generală, în aceeași zi, nu poate depăși 8 ore [9].

Totuși, la momentul determinării timpului și locului audierii victimei traficului de ființe umane este necesar de a lua în considerație și faptul că audierea nu trebuie să dureze prea mult timp. Cu cât mai confortabil se simte victima, cu atât mai mare este probabilitatea că ea va relata informația concludentă pentru cauza penală urmărită. La planificarea audierii este necesar de a constata de cât timp dispune victima, dacă sunt necesare anumite acte care ar justifica absența acesteia de la serviciu, domiciliu etc.

Persoana se citează la adresa unde locuiește, iar dacă aceasta nu este cunoscută, la adresa locului său de muncă prin serviciul de personal al instituției unde lucrează [9, art.238 CPP]. Dacă persoana citată nu se află acasă, agentul înmânează citația soțului unei rude sau oricărei alte persoane care locuiește cu ea, ori care în mod obișnuit îi recepționează corespondența [9, art.240 CPP].

Prevederile respective de citare a victimei traficului de ființe umane, de regulă, nu sunt aplicabile, dacă pot afecta situația acesteia. În asemenea situații, este recomandat de a stabili contact direct cu victima, evaluând circumstanțele de fapt în cauza respectivă.

Etapa III. Efectuarea audierii. Potrivit art.111 alin. (2) CPP RM, audierea părții vătămate se face conform dispozițiilor ce se referă la declarațiile și audierile martorului. Victi-

ma unei infracțiuni de trafic de ființe umane se deosebește de un simplu martor și, în cadrul audierii, beneficiază nu doar de modalități speciale de protecție, dar și de asistență. În cazurile de trafic, de regulă, față de victimă trebuie aplicate reguli speciale de audiere, ținându-se seama de recomandările formulate în acest sens pe plan internațional și european [9, art.110-art.111 CPP RM].

Audierea victimei trebuie efectuată în așa mod ca să nu afecteze starea emoțională a acesteia. În situația când ofițerul de urmărire penală sau procurorul au idei preconcepute privind trecutul victimei, caracterul acesteia, rolul ei în tot ce s-a întâmplat, riscă să nu obțină informația necesară în cauza penală concretă.

Este important de a determina în prealabil cercul de întrebări adresate victimei. Fiecare cauză penală dispune de particularitățile sale, ca și fiecare victimă care solicită o atitudine individuală. Din aceste considerente, eficiența audierii depinde de capacitățile ofițerului de urmărire penală ale procurorului sau ale judecătorului de a asculta și interpreta informația. Cu toate că aceștia sunt chemați de a exprima înțelegere și îngrijorare, unele victime pot arăta nemulțumite când față de ele se exprimă compasiune [10, p. 352].

La audierea victimei este necesar să se asigure excluderea revictimizării acesteia. De asemenea, este necesar să se asigure condiții adecvate pentru a desfășura audierea într-o manieră care să permită obținerea unor probe concludente și utile. În acest aspect, persoana care efectuează audierea trebuie să manifeste respect și profesionalism. De regulă, la audierea victimei este necesar de a utiliza un limbaj clar, cotidian pentru victimă.

La audierea în cadrul urmăririi victima trebuie convinsă că în asemenea gen de infracțiuni au importanță și anumite detalii din propria viață, trecutul și mediul din care ea provine, aceasta fiind o parte esențială a materialului probator. Victima trebuie informată că asemenea detalii vor fi evaluate și de către avocații traficantilor. În cazul în care ea nu va relata adevărul din diferite motive (frică, ură,

răzbunare), aceasta se va descoperi și va prejudicia procesul. Victimei trebuie să i se explice că în cadrul procesului judiciar avocații traficantilor vor încerca să pună la îndoială credibilitatea acesteia. Cu cât mai multe detalii vor fi analizate la audierea victimei, cu atât mai puțin dificil îi va fi ei când va da răspunsuri la confruntări sau la examinarea cauzei în instanță.

Înainte de audiere, victima trebuie informată cu privire la faptul că poate oricând să solicite clarificări cu privire la anumite întrebări ori să declare că nu a înțeles întrebarea; de asemenea, ea trebuie informată că unele întrebări îi pot provoca amintiri dureroase. Nu în toate cazurile se memorizează detalii, așa că este firesc ca unele detalii să fie uitate. Victima trebuie să cunoască că poate cere pauze pentru a-și aminti unele împrejurări, fie ca să se odihnească, fie să ceară întreruperea audierii, dacă starea emoțională nu-i permit aceasta [13, p. 79].

La audierea propriu-zisă a victimei un factor esențial este stabilirea contactului psihologic cu aceasta. Cu alte cuvinte, victima trebuie să dorească și să poată reda împrejurările pe care le cunoaște. Astfel, procurorul sau ofițerul de urmărire penală trebuie să trezească interesul spre comunicarea mărturiilor veridice. Victima trebuie să dorească a depune mărturii veridice și să înțeleagă inutilitatea mărturiilor false. Ea trebuie lăsată să expună liber evenimentele într-o manieră spontană, fără a o întrerupe. Procurorul și judecătorul trebuie să se abțină de la întrerupere pentru a pune întrebări. La o expunere liberă pot fi obținute cele mai veridice probe. Dacă victima dorește să-și amintească anumite împrejurări, sau dacă și-a amintit ceva neplăcut, poate fi improvizată o pauză, care trebuie administrată de către judecător, procuror sau ofițerul de urmărire penală. Pornind de la faptul că traficul de ființe umane se deosebește de alte infracțiuni prin durata sa, este posibil ca victima să nu-și amintească anumite împrejurări. În asemenea situații, este recomandată audierea repetată a victimei în cadrul urmăririi. Atât în cadrul urmăririi, cât și în cadrul judecării, au-

dierea poate fi divizată în mai multe secțiuni, în funcție de etapele traficului; astfel, victima își poate reaminti mai ușor circumstanțele cauzei [13, p. 84].

Expunerea liberă este urmată de întrebările puse de către procuror sau ofițerul de urmărire penală. Este important ca întrebările să fie clare, fără construcții gramaticale dificile sau prin utilizarea unor termeni necunoscuți victimei. Totul trebuie să fie calm și să provoace victimei un sentiment de amabilitate. Este exclus de a utiliza argouri sau expresii ironice. Persoanele care efectuează audierea pot utiliza repere de orientare pentru a plasa în timp pe cât se poate de adecvat toate evenimentele. Acest fapt va fi important pentru precizarea circumstanțelor și pentru evitarea situațiilor când apărarea traficantilor va încerca să pună la îndoială credibilitatea declarațiilor victimelor. Trebuie să se țină cont de faptul că verificarea probelor obținute prin audiere se efectuează mai puțin dificil în situația în care cronologia evenimentelor este pe cât se poate de exactă. Este necesar ca victima să decidă în ce mod dorește să plaseze evenimentele.

Important este de a nu-i oferi victimei răspunsuri sugerate. Se recomandă deci ca victimelor să li se propună întrebări deschise, care permit acestora să ofere mai multe informații la subiect. În cazul în care apare necesitatea de a constata unele detalii importante, iar acestea nu au fost stabilite prin întrebări deschise, pot fi puse întrebări închise. Totuși, acestea trebuie puse cu precauție, pentru a evita situațiile când victimele ghicesc răspunsul.

În timpul audierii situația poate să se schimbe, fapt ce poate crea un pericol fizic sau psihologic pentru victimă. Chiar dacă inițial condițiile au fost acceptabile, în orice moment pe parcursul audierii victima poate simți un disconfort. Un comportament necivilizat determină pe o victimă să nu declare tot ce știe cu privire la faptele și împrejurările cauzei sau să refuze să răspundă la întrebări, deși este de bună-credință. [11, p. 7] Este important de a observa acest moment, luând în considerație faptul că, posibil, audierea nu se desfășoară în modul cuvenit, deoarece disconfortul victimei

atestă că ea nu este gata sau nu este în stare de a fi sinceră. Factorii care pot influența caracterul audierii pot fi diferiți: *fi factori externi* – ședința publică în instanță sau apariția unor persoane străine la audierea în cadrul urmăririi; întrebări incomode etc.; *fi factori interni* – pierderea încrederii în sine sau emoțiile victimei. În asemenea situații, este important de a urmări semnalele care permit a constata că victima nu se mai simte confortabil și dorește să întrerupă audierea. Este important pentru ofițerul de urmărire penală, procuror sau judecător de a constata motivele schimbării comportamentului. În situația când afecțiunea victimei, provocată de audiere, este evidentă, întrebările puse pot să țină de alt domeniu (de exemplu, cu referire la sănătate, timp etc.) sau audierea trebuie finisată [12, p. 273].

Este recomandabil ca audierea să fie finisată pe o notă pozitivă. Important este de a arăta că declarațiile victimei sunt utile pentru investigarea cauzei, inclusiv faptul că această informație va fi folosită la asistența altor victime.

Audierea victimelor traficului de ființe umane poate fi efectuată atât în cazurile când acestea sunt la moment victime, cât și în cazul când au fost în trecut în această calitate. De regulă, persoanele care la moment sunt victime se află într-o stare de incertitudine provocată de situația lor actuală (lucrează într-un sector ilegal, se află ilegal într-o țară, prost își cunosc drepturile, au o libertate limitată de deplasare, sunt supuse violenței fizice, psihice sau sexuale). Persoanele care în trecut au fost victime, pe lângă problemele enunțate mai sus, se confruntă cu probleme ce țin de datorii nerambursate, trăiesc sentimentul de insecuritate, sunt stigmatizate social, se dovedesc a fi vulnerabile la stresuri ca o reacție la trăirile anterioare.

Printre *principiile directorii* la audierea victimelor traficului de ființe umane putem menționa:

– Este inadmisibil de a efectua audierea cu o victimă a traficului de ființe umane dacă aceasta ar putea afecta starea acesteia într-o perspectivă de scurtă sau lungă durată;

– Până la audiere este necesar de a constata cu care riscuri este legat traficul de ființe umane, comparându-l cu cazul de față;

– Este necesar de a pune la dispoziția victimei informația privind organizațiile care acordă asistență victimelor, fără a-i da careva promisiuni imposibil de realizat;

– Persoanele implicate în audiere (interpreti, experți, psihologi ș.a.) trebuie minuțios selectate;

– Este necesar a respecta confidențialitatea privind persoana audiată;

– Acceptul persoanei de a depune declarații este substanțial. Fiecare persoană trebuie să cunoască scopul și conținutul audierii, cum va fi utilizată informația, să-și cunoască dreptul de a nu răspunde la anumite întrebări, dreptul de a cere întreruperea audierii;

– Întrebările puse victimelor trebuie identificate cu prudență, fără a afecta starea psihică a acestora;

– Este necesar de a exclude dubla victimizare a persoanei;

– Victima poate anunța despre pericolul care o paște;

– Informația obținută trebuie utilizată efectiv atât în beneficiul victimei concrete, cât și la elaborarea politicilor de prevenire și asistență a victimei [13, p. 119].

Tactica de audiere a victimei constituie unul dintre cel mai important proces în cadrul dezbaterilor judiciare, deoarece scopul și importanța declarațiilor este și reprezintă cel mai expresiv, cel mai plastic mod de stabilire a împrejurărilor de fapt, legate de infracțiune sau faptoitor și tragerea la răspunderea penală a infractorului pentru fapta săvârșită în conformitate cu legea, ținând cont de faptul că victima este persoana care a fost implicată în majoritatea acțiunilor criminale a făptuitorilor și a avut de suferit în urma lor.

Un rol important în procesul de audiere a victimei traficului de ființe umane îl joacă ofițerul de urmărire penală, instanța de judecată deoarece ei trebuie să dea dovadă de un profesionalism înalt, să posede de o tactică calmă de audiere, primirea victimei într-o manieră, corectă și plină de seriozitate, să creeze un

climat psihologic favorabil și această atitudine trebuie menținută pe întreaga perioadă a audierii în proces. Acest lucru este important la audierea oricărei victime, însă acest lucru capătă nuanțe mai pronunțate în cazul victimei traficate. De aceea audierea părților în procesul penal exclude folosirea oricăror forme de violențe, amenințarea ori alte mijloace de constrângere, promisiuni sau îndemnuri.

Concluzii și recomandări. În linii generale tactica audierii victimei, se conduce după unele reguli și procedee fundamentate pe o îndelungată practică a organelor de urmărire penală, pentru ca în cele din urmă la sfârșitul procesului să ajungă la tabloul reconstituit a cauzei și aflarea adevărului.

În cadrul audierii victimei traficului de ființe umane toate detaliile sunt necesare, însă întrebările pot deveni obositoare și frustrare pentru victimă. Din experiență s-a constatat însă că, în cazul în care victimei i se spune că scopul audierii minuțioasă este de a se decide dacă declarația ei este demnă de crezut, atunci victima va coopera fără rețineri și nu se va mai simți deranjată de întrebările puse de ofițerul de urmărire penală. Totuși este esențial ca această explicație să fie însoțită de un avertisment strict de a spune de la bun început tot adevărul.

Ținând cont de faptul că, un rol deosebit în procesul de acumulare a probelor în cazurile de trafic de ființe umane îl au declarațiile victimei, ele necesită a fi întărite prin toate mijloacele prevăzute de legislația procesual – penală (aplicarea înregistrării audio și video, reconstituirea faptei etc.).

Problema privind traficul de ființe umane tinde să-și majoreze arealul de influență, mai ales în împrejurările de ordin economic, social și politic, care-l creează statului nostru probleme care, de multe ori, sunt acute și de o importanță primordială. În ultimii ani, problema respectivă a devenit una dintre cele mai esențiale, necesitând o soluționare eficientă și în cel mai scurt timp posibil, deoarece, în caz contrar, urmările acestei activități criminale „cu profituri mari și cu riscuri mici” pot solda consecințe dezastruoase și adesea fatale pen-

tru viața victimelor.

Recomandăm ca propunere ca la tactica audierii victimei traficate inclusiv și măsurile de siguranță să fie discutate permanent, de asemenea să se efectueze unele schimbări ce ar îmbunătăți tactica de audiere și protecția părților care participă la proces.

Referințe bibliografice

1. Em. Stancu, *Criminalistica - știința investigării infracțiunilor*, voi.I, Ed. Tempus, București, 1993, p. 278.
2. Em. Stancu, A.C. Moise, *Criminalistica. Elemente de tehnică și de tactică a investigării penale*, <https://www.ujmag.ro/drept/criminologie-criminalistica/criminalistica/2013/rasfoire/> (vizitat la 02.01.21).
3. Ioan Buș, *Psihologie judiciară*, Editura Învățământului, Cluj-Napoca, <https://ru.scribd.com/doc/36288875/Curs-Psihologie-Juridica> (vizitat la 19.12.20).
4. A. Ciopraga, *Criminalistica - Tratat de tactică*, Editura Gama, Iași, 1996, p.427.
5. Adelina Oana Duțu, *Psihologie judiciară*, Editura Universul Juridic, București, 2013 <https://www.ujmag.ro/drept/criminologie-criminalistica/psihologie-judiciara-1/rasfoire/> (vizitat la 21.01.21).
6. Strategia Națională de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anii 2018-2023 https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr07_148.pdf (vizitat la 19.01.21).
7. Emilian Stancu, *Tratat de criminalistica*, Ediția a VI, revăzută, Editura Universul Juridic, București, 2015.
8. Aioanițoaie C., Bercheșan V., Dumitrașcu N.I., Pletea C., Sandu I.E., *Tratat de metodică criminalistică*, Editura Carpați, Craiova, 1994.
9. Codul de procedură penală al Republicii Moldova https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=96049&lang=ro (vizitat la 11.01.21).
10. N. Volonciu, *Tratat de drept procesual penal*, Vol I., Editura PAIDEIA, București, 1996, <https://www.slideshare.net/exodumuser/243309040-volonciunicola-etratatdeprocedurapenaladoc-62983818> (vizitat la 29.12.20).
11. *Aspecte penale și procesual penale*, <https://ru.scribd.com/document/210283950/as-cultarea-martorilor> (vizitat la 30.12.20).
12. Daniela Epure. *Tactica ascultării martorilor*, <https://ru.scribd.com/document/127614888/tactica-ascultarii-martorilor> (vizitat la 17.01.21).
13. Igor Dolea și Mihaela Vidaico. *Combaterea traficului de ființe umane*. https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Combating_Trafficking_-_Moldova.pdf (vizitat la 19.01.21).

Despre autori:

Mariana PAVLENCU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
e-mail: catedra@mail.ru
tel: 067366683

Cătălina OBOROC,

studenta an. IV a Facultății drept, securitate civilă și ordine publică,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM
e-mail: katalina.munteanu@inbox.ru
tel: 069647473

CZU 343.7:004.056

TIPURILE ȘI METODELE DE SĂVÂRȘIRE A INFRAȚIUNILOR INFORMAȚIONALE

Alexandru PARENIUC,
dr. în drept, conf. univ.

Andrei GHIMPU,
doctorand

Articolul cuprinde o analiză succintă a tipurilor și metodele de săvârșire a infracțiunilor informaționale.

Cuvinte-cheie: Tehnologie, IT, infracțiuni informatice, infracțiuni în domeniul telecomunicațiilor, accesarea ilegală, fraudă informatică, pătrunderea în sistemul informatic.

TYPES AND METHODS OF INFORMATION OFFENSES COMMITTING

Alexandru PARENIUC,
PhD, associate professor

Andrei GHIMPU,
PhD student

The article contains a brief analysis of the types and methods of committing information crimes.

Keywords: Technology, IT, computer offenses, telecommunications offenses, illegal access, computer fraud, entry into the computer system.

„Technology is the art of turning science into something practical.” [1]

Introducere. Odată cu evoluția timpului, societatea îmbrățișează din ce în ce mai mult tehnologia informației. Informația care până nu de mult avea la bază hârtia îmbracă acum forma electronică. Informația pe suport de hârtie mai este încă rezervată documentelor oficiale, acolo unde este necesară o semnătură sau o ștampilă. Adoptarea semnăturii electronice deschide însă perspectiva digitalizării complete a documentelor, cel puțin din punct de vedere funcțional.

Acest nou mod de lucru, în care calcula-

torul a devenit un instrument indispensabil și un mijloc de comunicare prin tehnologii precum poșta electronică sau Internetul, atrage după sine riscuri specifice. O gestiune corespunzătoare a documentelor în format electronic face necesară implementarea unor măsuri specifice. Măsurile ar trebui să asigure protecția informațiilor împotriva pierderii, distrugerii sau divulgării neautorizate. Cel mai sensibil aspect este acela de a asigura securitatea informației gestionată de sistemele informatice în noul context tehnologic.

Securitatea informației este un concept mai larg care se referă la asigurarea integrității, confidențialității și disponibilității informației. Dinamica tehnologiei informației induce noi riscuri pentru care organizațiile trebuie să implementeze noi măsuri de control. De exemplu, popularizarea unităților de inscripționat CD-uri sau a memoriilor portabile de capacitate mare induce riscuri de copiere neautorizată sau furt de date.

Lucrul în rețea și conectarea la Internet induc și ele riscuri suplimentare, de acces neautorizat la date sau chiar fraudă.

Dezvoltarea tehnologică a fost acompaniată și de soluții de securitate, producătorii de echipamente și aplicații incluzând metode tehnice de protecție din ce în ce mai performante. Totuși în timp ce în domeniul tehnologiilor informaționale schimbarea este exponențială, componenta umană rămâne neschimbată. Asigurarea securității informațiilor nu se poate realiza exclusiv prin măsuri tehnice, fiind în principal o problemă umană. Majoritatea incidentelor de securitate sunt generate de o gestiune și organizare necorespunzătoare, și mai puțin din cauza unei deficiențe a mecanismelor de securitate. Este important ca organizațiile să conștientizeze riscurile asociate cu utilizarea tehnologiei și gestionarea informațiilor și să abordeze pozitiv acest subiect printr-o conștientizare în rândul angajaților a importanței securității informațiilor, înțelegerea tipologiei amenințărilor, riscurilor și vulnerabilităților specifice mediilor informatizate și aplicarea practicilor de control.

Materiale și metode de cercetare aplicate. În limitele de studiu al acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală întru realizarea studiului de față a fost utilizat un spectru larg de surse sub formă de monografii, atât în domeniul tehnologiilor informaționale, cât și în materia protecției dezvoltării acestei tehnologii ireversibile. Studiarea și analiza acestora nu ar fi fost posibile în mod eficient decât prin utilizarea metodelor de cercetare,

de genul: observația, metoda deducției, metoda comparativă, metoda istorică, metoda logică, precum și cea sistemică.

Rezultate obținute și discuții. Totodată, dezvoltarea tehnologiilor informaționale a sporit considerabil eficiența afacerilor în cele mai diferite sfere de activitate (economie, medicină, drept etc.), rețelele de telecomunicații permit efectuarea tranzacțiilor în regim real de timp, viteza de procesare a sporit considerabil, iar companiile sunt capabile să păstreze și să prelucreze masive enorme de date.

Însă, pe lângă aspectele pozitive, a apărut un șir de fenomene negative – infracțiunile informatice, adică realizarea unor acțiuni directe sau indirecte, fizice sau logice, premeditate sau nepremeditate, ce au scop modificarea uneia sau mai multor stări (confidențialitate, integritate, accesibilitate, non-repudiare) ale unui sistem sau subsistem informațional.

Potrivit raportului cu privire la Indicele Global Cybersecurity (GCI v3) realizat și analizat de către Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor din anul 2019, Republica Moldova s-a clasat pe locul 31 la nivel regional și pe locul 53 la nivel global, aceasta fiind printre țările care au dezvoltat angajamente complexe și se angajează în securitatea informatică, programe și inițiative.

Acest indice este axat pe politicile guvernamentale și structurile legislative ale UE și reprezintă o referință de încredere ce măsoară angajamentul țărilor pentru securitatea cibernetică la nivel global cu scopul de a crește gradul de conștientizare cu privire la importanța și dimensiunile diferite ale problemelor existente [2].

Criminalitatea în mediul virtual, generic denumită e-crime sau cybercrime, a avut o evoluție dramatică, acest fenomen cunoscând patru etape, și anume:

– prima (specifică anilor '80), care a fost caracterizată de banalizarea informaticii, piratarea programelor, falsificarea cărților de credit;

– a doua (specifică sfârșitului anilor '80), a fost favorizată de apariția rețelelor locale și extinse, precum și a punților de legătură, și caracterizată de importante deturnări de fonduri și „isprăvile” hacker-ilor care accesau calculatoarele NASA, CIA și oricare altă țintă care reprezenta un simbol politico-tehnologic sau un element al puterului complex militaro-industrial american;

– a treia (specifică anilor '90), care a coincis cu proliferarea sistemelor informatice și rețelelor de comunicații (Internet-ului, în special) și a fost caracterizată de specializarea infractorilor, apariția unor „veritabili” profesioniști ai pirateriei, deturnărilor de fonduri, sabotajelor informatice;

– a patra (în prezent), favorizată de faptul că sistemele informatice au pătruns în toate sectoarele vieții sociale și le controlează pe cele mai importante dintre ele (transporturi, apărare etc.), și care este caracterizată de conturarea de noi și grave amenințări ca terorismul informatic, războiul informatic etc. [3, p.53].

Scopul principal al studiului este de a evidenția acțiunile necesare de a fi întreprinse, care sunt aspectele-cheie la care este nevoie să se acorde atenția pentru a fi siguri că nu au fost distruse dovezile și, nu în ultimul rând, necesitatea pregătirii cadrelor capabile să efectueze o expertiză juridică calitativă.

Infracțiunile informatice, la fel ca și în cazul infracțiunilor obișnuite, au un subiect și obiect al infracțiunii.

Subiectul infracțiunii informatice poate fi definit ca persoana care, motivată de anumiți factori (necunoaștere, curiozitate, interes material etc.), realizează acțiuni ce contravin normelor legale sau etice.

Reglementarea infracțiunilor informatice în legislația națională a venit ca o adaptare firească a legislației la realități ce nu puteau fi ignorate. Astfel, în Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002, în vigoare din 12.06.2003 în premieră a fost introdus capitolul „Infracțiuni

informatice și Infracțiuni în domeniul telecomunicațiilor”, care cuprindea inițial trei articole: art.259 – Accesul ilegal la informația computerizată; art.260 – Producerea, importul, comercializarea sau punerea ilegală la dispoziție a mijloacelor tehnice sau produselelor program și art.261 – Încălcarea regulilor de securitate a sistemului informatic.

După ratificarea Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, adoptată la Budapesta la 23.11.2001, prin Legea nr. 6 din 02.02.2009, Codul penal al R. Moldova, fiind armonizat în conformitate cu prevederile Convenției prin Legea nr 278 din 18.12.2008, ambele publicate în MO la 20.02.2009, a fost suplinit cu articole noi 260¹-260⁶, care prevedeau noi tipuri de infracțiuni cum ar fi interceptarea ilegală a unei transmisii de date, perturbarea funcționării sistemului informatic, falsul informatic, fraudă informatică etc. [4].

Potrivit Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică I (adoptată la Strasbourg la 28 ianuarie 2003), printre momentele-cheie se constată categoriile infracțiunilor din domeniul informatic:

- accesarea ilegală;
- interceptarea ilegală;
- afectarea integrității datelor;
- afectarea integrității sistemului;
- abuzurile asupra dispozitivelor;
- falsificarea informatică;
- infracțiuni referitoare la pornografia infantilă;
- infracțiuni referitoare la atingerile aduse proprietății intelectuale și drepturilor conexe.

Prevederile Convenției vizează primordial armonizarea dispozițiile de drept material în domeniul infracțiunilor informatice, la fel introduce dispoziții procedurale indispensabile în procesul investigării și urmăririi unor asemenea categorii de infracțiuni și pune pe rol un proces rapid și eficient de cooperare internațională. Convenția deci se referă atât la

incriminarea unor fapte ca infracțiuni, cât și la alte aspecte de drept material, referitoare la răspunderea penală, participație și sancțiuni. Așadar, potrivit enumerării enunțate mai sus, se definesc nouă infracțiuni grupate în patru categorii diferite.

Astfel, sunt considerate infracțiuni următoarele tipuri:

1. aducând atingere confidențialității, integrității și disponibilității datelor și sistemelor informatice: accesarea ilegală (art.2), interceptarea ilegală (art.3), alterarea integrității datelor (art.4), alterarea integrității sistemului (art.5) și abuzurile asupra dispozitivelor (art.6);

2. privind mediul informatic: falsificarea informatică (art.7) și fraudă informatică (art.8);

3. privind minorii: pornografia infantilă (art.9);

4. aducând atingere proprietății intelectuale și drepturilor conexe: încălcarea drepturilor proprietății intelectuale și a drepturilor conexe (art.10). [5].

Așadar, infracțiunile informatice pot fi separate în două categorii: infracțiuni a căror săvârșire a fost facilitată de tehnologiile informaționale, și infracțiunile unde calculatoarele și rețelele de calculatoare reprezintă ținta atacului.

Atunci când un calculator este utilizat pentru săvârșirea unei infracțiuni, pe suportul de date pot fi găsite înregistrări despre fraudă comisă care include informație despre identificarea falsă, reproducerea și distribuirea informației, informație-subiect al proprietății intelectuale, colectarea și distribuirea pornografiei și multe altele (acces nesancționat la resurse, instrumente de ocolire/ înlăturare a protecției logice etc.).

Infracțiunile la care calculatoarele și rețelele de calculatoare reprezintă *obiectul* infracțiunii constă, de obicei, în distrugeri de date și resurse tehnice. Adesea, calculatoarele compromise sunt utilizate pentru compromiterea altor calculatoare și/sau rețele-obiect al

infracțiunii (aplicații malefice – viruși, instrumente de organizare a atacurilor direcționate DDoS etc.)

Un atac asupra unui sistem informatic se realizează prin următorii pași:

1. Cercetarea sistemului informatic în vederea obținerii de informații.

Primul pas în cadrul unui atac informatic îl reprezintă cercetarea sistemului informatic pentru a obține informații importante care pot fi utilizate în atac. Așadar, este important să se obțină informații, cum ar fi de exemplu tipul hardware-ului utilizat, versiunea software, informații personale ale utilizatorilor, care pot fi utilizate în următorul pas. Acțiuni utile în obținerea informațiilor includ: „ping sweeps” (metodă de a scana rețeaua) pentru a determina dacă sistemul informatic țintă răspunde; scanarea porturilor pentru a observa care porturi pot fi deschise; întrebări care trimit mesaje de avariere înapoi la sistem, când o problemă de transmitere a fost detectată; ghicirea parolilor.

2. Pătrunderea în sistemul informatic

Imediat ce sistemul informatic țintă a fost identificat, iar informațiile despre el au fost adunate, următorul pas este de a lansa atacul în scopul pătrunderii în sistem.

3. Modificarea setărilor sistemului informatic

Modificarea setărilor sistemului informatic reprezintă următorul pas după ce s-a pătruns în sistemul informatic. Acest pas permite atacatorului să reintre în sistemul informatic compromis mult mai ușor.

4. Comunicarea cu alte sisteme

Odată ce rețeaua sau sistemul informatic au fost compromise, atacatorul le utilizează în scopul de a ataca alte rețele și computere. Aceleași instrumente care sunt utilizate în pasul nr.1 sunt acum îndreptate spre alte sisteme.

5. Afectarea rețelelor și a dispozitivelor

Acest pas include ștergerea sau modificarea fișierelor, furtul datelor valoroase, distrugerea computerelor, sau atacurile DOS

(Denial of service attacks) [6, p.142].

În concluzie, apariția noilor tehnologii a adus și aduce beneficii extraordinare omenirii, dar poate să conducă și la distrugerea ei dacă nu se acționează pentru crearea unui cadru legal național care să răspundă cerințelor locale, dar în corelație cu cadrul regional și internațional.

1. Astfel, consider că succesul creării unei societăți informatice depinde, în mare parte, de soluționarea unui spectru de probleme juridice, economice și organizaționale, cum ar fi:

- Elaborarea și definirea unei terminologii unice în domeniul securității informatice și al dreptului informatic;

- Analiza practicilor moderne și armonizarea actelor normative în vigoare cu practicile internaționale și anume armonizarea în materie de documentare a dovezilor și în chestiunile de reproducere a înregistrărilor informatice – Societatea Informațională are nevoie de un drept specific evoluat;

- Reglementarea tranzacțiilor electronice. Elaborarea unui cadru legal adecvat pentru afaceri, care să reglementeze nu numai comerțul electronic și semnătura electronică, ci și aspectele referitoare la banii electronici, fiscalitatea și modul de încheiere a contractelor în Internet;

- Elaborarea tehnicilor și metodologiilor de cercetare a infracțiunilor informatice. Datorită caracterului transfrontalier al criminalității informatice, armonizarea legislației cu cea internațională trebuie să vizeze, în principal: dreptul de autor, confidențialitatea datelor, prevenirea și combaterea criminalității informatice, precum și promovarea standardelor tehnice care să asigure intercomunicarea noilor rețele de comunicații.

- Crearea programelor de studiu și pregătirea specialiștilor în domeniul securității informatice;

- Crearea în structurile de stat a funcțiilor, responsabile pentru implementarea și

administrarea mecanismelor de securitate informațională;

- Organizarea seminarelor de aprofundare a cunoștințelor și de schimb de experiență cu specialiștii în domeniu din alte țări [7].

Legiuitorul urmează să instituie reguli procesuale general-valabile cu privire la examinarea sistemelor informatice și a suporturilor de stocare a datelor informatice, efectuată în cadrul acțiunii de urmărire penală, la orice etapă procesuală – fie în cadrul urmăririi penale, fie la etapa judiciară. Din aceste considerente, este oportună introducerea unui articol nou în CPP privind reglementarea acțiunilor de urmărire penală efectuate asupra datelor informatice, în redacția: „**Articolul 130¹ . Percheziția informatică**” [8, p. 124,150].

2. Este necesară transpunerea în CPP al RM, dar și în Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, a instituției conservării datelor informatice, prevăzută în Legea privind prevenirea și combaterea criminalității informatice, în vederea asigurării protejării probelor electronice volatile. Astfel, este necesară completarea CPP cu art.130² având următorul conținut: „**Articolul 130² . Conservarea imediată a datelor informatice**” [8, p. 151].

În acest context, urmează a fi completată și Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, după cum urmează: la art.1 alin. (3) cu lit. a¹) având următorul cuprins: „a¹) conservarea imediată a datelor informatice;”; - cu articolul 13¹ în următoarea redacție: „ **Articolul 13¹ Conservarea imediată a datelor informatice**”

4. Conținutul art.134¹ CPP („*Monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice*”) urmează a fi racordat la denumirea acestuia, așa încât să reglementeze doar ridicarea datelor referitoare la traficul informatic. Totodată, colectarea informațiilor cu privire la conținutul comunicării informatice urmează să fie expusă într-un articol nou („*Interceptarea informatică*”) [8, p. 133].

5. Este necesară eliminarea lacunei legislative de la art.133 CPP („*Reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale*”) și art.134¹ CPP („*Monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice*”), prin care ambele reglementează modul de ridicare a comunicărilor electronice: „*comunicări prin poșta electronică*”, „*comunicații electronice*”, „*corespondență electronică*”. Astfel, propunem modificarea alin.(2) al art.133 CPP, prin excluderea cuvintelor „*și prin poșta electronică*”, iar după îmbinarea „*scrisori de orice gen,*” să fie introduse cuvintele „*cu excepția celor electronice*” [8, p. 134].

6. În vederea identificării conexiunilor dintre infracțiunile săvârșite în diferite locuri, a stabilirii legăturilor dintre diferite persoane, fapte și circumstanțe, a punerii în aplicare a tuturor activităților criminalistice la un nivel tehnologic avansat, se impune crearea unei baze de date centralizate pentru organele de drept, cu informație operativă pe cauzele de criminalitate informatică, care să conțină date cu privire la [8, p. 154]:

- toate operațiunile de plată electronică frauduloase (reușite și nereușite);
- conturile (bancare, telefonice, electronice) care au avut legătură directă cu infracțiunile informatice, inclusiv ale victimelor, de buffer și pentru lichefierea mijloacelor bănești;
- persoanele care au fost implicate direct în aceste infracțiuni;
- adresele IP prin intermediul cărora au fost efectuate conexiunile în procesul de pregătire, săvârșire și ascundere a infracțiunii (și anume, ale serverelor și sistemelor informatice utilizate la: gestionarea centrelor de control al botnetului, răspândirea virusilor, accesarea neautorizată a informației computerizate și altele);
- numele de domeniu ale site-urilor utilizate în pregătirea și comiterea infracțiunii;
- numerele de telefon, adresele

poștelor electronice, conturile din softurile de comunicare rapidă, adresele MAC ale dispozitivelor ș.a., având legătură directă; virusi, botneturi etc.;

- subdiviziunile organelor de drept care au efectuat investigațiile, instituțiile de expertiză care au examinat sistemele și rețelele informatice.

Pe lângă datele textuale formalizate, baza de date ar trebui să prevadă și posibilitatea de a salva date-media indexate: texte, imagini, înregistrări video și audio, documente electronice [8].

Referințe bibliografice

1. Citat de Marcio Barrios (<http://subiecte.citatepedia.ro/despre.php?s=tehnologie>);
2. <https://stisc.gov.md/ro/content/republica-moldova-clasata-pe-locul-53-raportul-indicele-global-cybersecurity-2018> (vizitat la 10.02.2020);
3. Gheorghe-Iulian Ioniță, *Infracțiuni din sfera criminalității informatice*. București, Ed.Pro Universitaria, 2013;
4. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009;
5. Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, (adoptată la Strasbourg la 28 ianuarie 2003), p.153;
6. Adrian Cristian Moise, *Metodologia investigației criminalistice a infracțiunilor informatice*, Editura Universul Juridic, București 2011., p.142;
7. Valeriu Cernei, *Probleme de cercetare a infracțiunilor informatice*,
8. <http://www.security.ase.md/publ/ro/pub-ro28.html>;
9. Purici S., *Metodica cercetării infracțiunilor din domeniul informaticii*. Monografie. Chișinău: CEP USM. 2018, p. 124,150, 151,

153, 133, 134, 154;

Literatura consultată

10. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.104-110/447 din 2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-251/699 din 05.11.2013;
11. Lege cu privire la informatică, nr. 1069-XIV din 22.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.73-74/547 din 05.07.2001;
12. Lege privind prevenirea și combaterea criminalității informatice, nr. 20-XVI din 03.02.2009. În: Monitorul Oficial nr.11-12/17 din 26.01.2010;
13. Adrian-Cristian Moise, Dimensiunea criminologică a criminalității din cyberspațiu, București, Editura C.H.Beck, 2015.
14. Metodologia investigării criminalistice a infracțiunilor informatice, Editura Universul Juridic, București, 2011.
15. Dumitru Oprea, Premisele și consecințele informatizării contabilității. Iași, Editura GRAEIX, 1994.
16. Conf. dr. Ioana VASIU, Lucian VASIU, Probleme juridice ale societății informatice, <http://www.racai.ro/INFOSOC-Project/>.
17. Dicționar de informatică. Editura Științifică și enciclopedică. București, 1981.
18. Parsons, M. (1998). Crime Prevention and the Electronic Frontier, FBI Law Enforcement Bulletin, www.fbi.org;
19. Андрей Белоусов, Уголовное право и информационные технологии, <http://www.crime-research.ru/analytics/1928/>, 2005.
20. Беломеря М.Н., “Научно-методические аспекты подготовки специалистов в области информационной безопасности”, <http://www.crime-research.ru/analytics/Belom/>, 2005.

Despre autori:

Alexandru PARENIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar,
prodecan al Facultății „Drept, ordine publică și securitate civilă”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
e-mail:alexandru.pareniuc@mai.gov.md
tel.:(+373)079402970

Andrei GHIMPU,
doctorand, anul I de studii,
Școala doctorală „Științe penale și drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,
e-mail:andrei.ghimpu@igp.gov.md
tel.:(+373)060033442

CZU 343.37

CONCEPTUL ȘI NATURA JURIDICĂ A CONFISCĂRII SPECIALE A BUNURILOR CARE CONSTITUIE OBIECTUL INFRAȚIUNII DE SPĂLARE A BANILOR

Sergiu BULARU,
doctorand

Articolul tratează conceptul și natura juridică și perspectivele existente în domeniul confiscării speciale în cadrul legii penale moldovenești. Autorul remarcă tendința legiuitorului european și, în consecință, a legiuitorului moldav, de a extinde sfera activelor care pot fi confiscate în cazul spălării banilor.

Cuvinte-chei: măsuri de siguranță, confiscare specială, confiscare extensivă, sancțiuni penale

THE CONCEPT AND LEGAL NATURE OF THE SPECIAL CONFISCATION OF PROPERTY WHICH IS THE OBJECT OF THE CRIME OF MONEY LAUNDERING

Sergiu BULARU,
PhD student

The article deals with the concept and legal nature the perspectives existing in the field of the special confiscation within the Moldavian criminal Law. The author remark the tendency of the European legislator and, consequently, the Moldavian's also, to extend the sphere of assets which may be confiscated in the event of the infringement money laundry.

Keywords: safety measures, special confiscation, extensive confiscation, criminal sactions

În vederea respectării dreptului persoanei garantat prin Constituție, care are menirea de a garanta dreptul la proprietate privată și la protecția acesteia și de a nu admite violarea acestuia din partea agenților statului, în contextul intensificării luptei împotriva infracțiunilor de spălare a banilor, a devenit absolut necesar crearea și aplicarea unor mecanisme juridice care să înlăture starea de pericol pusă în evidență urmare a săvârșirii faptei infracționale și să prevină săvârșirea de noi infracțiuni, însă aceste mecanisme urmează să nu fie de o manieră excesivă sau să cauzeze grave ingerințe la adresa respectării drepturilor fundamentale ale omului prevăzute de Convenție.

Astfel, comunitatea internațională, fiind

alertată de amploarea și consecințele fenomenelor de spălare a banilor, este în permanență în proces de perfecționare a cadrului legal, menite a preveni și combate aceste amenințări.

Confiscarea specială constituie o pârghie destul de importantă și eficientă în vederea contracarării infracțiunilor în general, dar și a spălării banilor în special, însă este de precizat că instituția confiscării speciale este strâns legată de dreptul de proprietate, care constituie un drept fundamental, prevăzut atât în legislația internă, cât și în cea internațională și care poate fi limitat doar în anumite cazuri și condiții expres prevăzute de lege.

Astfel că, analizând definiția juridică, deducem faptul că confiscarea specială este o măsură de siguranță cu caracter patrimonial

care constă în trecerea în proprietatea statului cu titlu gratuit a unor lucruri care, dacă ar fi lăsate în continuare spre deținerea făptuitorului, ar prezenta pericolul săvârșirii unor noi fapte prevăzute de legea penală [1].

Spre deosebire de celelalte măsuri de siguranță, care sunt îndreptate împotriva pericolozității unor persoane, măsura confiscării este destinată să înlăture o stare de pericol creată de anumite lucruri [2].

Legiuitorul a enumerat generic și limitativ șase categorii de bunuri susceptibile să fie supuse confiscării: utilizate sau destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni; rezultate din infracțiuni, precum și orice venituri din valorificarea acestor bunuri; date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a-l răsplăti pe infractor; deținute contrar dispozițiilor legale; convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din infracțiuni și din veniturile de la aceste bunuri; care constituie obiectul infracțiunilor de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului.

Dispozițiile cuprinse în legi speciale referitoare la confiscarea specială nu prevăd alte categorii de lucruri susceptibile de a fi confiscate, acestea făcând parte din cele rezultate, folosite sau destinate comiterii infracțiunilor prevăzute de legile penale.

La fel este de remarcant că Curtea Europeană în cauza Podeschi vs San Marino [3], hotărârea din 13 aprilie 2017, §181, a reținut că nu există niciun dubiu că spălarea de bani amenința în mod direct preeminența dreptului.

La nivelul Uniunii Europene principalele acte internaționale pentru prevenirea și combaterea spălării banilor sunt [4]:

- Convenția Consiliului Europei cu privire la spălarea, urmărirea, reținerea și confiscarea produselor provenite din infracțiuni, deschisă spre semnare la 8 noiembrie 1990, la Strasbourg;

- Convenția Națiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, adoptată la 20 decembrie 1988 la Viena. Aceasta prevede confiscarea bunurilor

obținute în urma unor infracțiuni, extrădarea autorilor infracțiunilor legate de traficul de stupefiante, asistența juridică acordată reciproc de către țările implicate, intensificarea formelor de cooperare între state;

- Directiva Consiliului Comunității Europene cu privire la prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor nr. 91/308/EEC, adoptată la Luxemburg la 10 iunie 1991. Elementul principal al acesteia este introducerea pentru instituțiile de credit și financiare (inclusiv pentru birourile de schimb și serviciile de transfer fonduri) a obligației de a solicita identificarea tuturor clienților la demararea unei relații de afaceri (în mod particular, la deschiderea unui cont sau la oferirea facilităților de depozit), pentru toate tranzacțiile singulare sau legate care depășesc plafonul său ori de câte ori se suspectează spălare de bani. Ea a fost completată ulterior prin Directiva 2001/97/EEC ce a intrat în vigoare în decembrie 2001, urmând ca până în iunie 2003 să fie transpusă în legislațiile naționale ale statelor membre. Directiva dată este sursa de inspirație pentru legile de combatere a spălării banilor;

- Grupul EGMOND (prima întâlnire a grupului în anul 1955 în palatul EGMOND - Aremberg din Bruxelles la care au participat 24 de state și 8 organizații internaționale). În prezent grupul numără 48 de membri, iar scopul său este cooperarea internațională între agențiile naționale specializate în lupta internațională împotriva spălării banilor prin intermediul schimbului de informații financiare legate de spălarea banilor;

- Grupul de acțiune financiară în domeniul spălării banilor (GAFI) este un organism interguvernamental ce dezvoltă și promovează politici de combatere a spălării banilor.

Măsurile de combatere a spălării banilor sunt legate de împiedicarea criminalilor de a beneficia de pe urma activităților ilegale.

În acest sens, Constituția Republicii Moldova în art.46 intitulat „Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia” prevede în alin.(3) și alin.(4) că „Averea dobândită licit

nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă, iar bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii” [5].

Confiscarea specială, reglementată la art. 106 din Codul Penal al Republicii Moldova, este una din instituții ale dreptului penal. Aceasta constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor utilizate sau destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni, rezultate din infracțiuni, precum și orice venituri din valorificarea acestor bunuri, date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a-l răsplăti pe infractor, deținute contrar dispozițiilor legale, convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din infracțiuni și din veniturile de la aceste bunuri sau care constituie obiectul infracțiunilor de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului [6].

Necesitatea luptei împotriva crimei organizate de tip mafiot a determinat reglementarea printr-o serie de legi a confiscării valorii bunurilor nejustificate de către cei condamnați pentru evaziunea fiscală, delapidare, fapte de corupție, spălare a banilor etc.

Luând în considerare integrarea rapidă a Republicii Moldova în sistemul financiar global, aceste tendințe sunt caracteristice și țării noastre, fapt care determină întreprinderea unor acțiuni adecvate din partea autorităților competente în prevenirea și combaterea spălării banilor.

Specificul investigării și examinării cauzelor ce vizează infracțiunile de spălare a banilor, treptat, confiscarea profiturilor obținute din infracțiuni a devenit obiectivul central al sistemelor de drept penal, urmărindu-se, implicit, reducerea săvârșirii infracțiunilor generatoare de profit.

În ce privește planul internațional, o definiție a confiscării bunurilor se regăsește în art.1 al Convenției Europene privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii, semnată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990, ratificată de Republica

Moldova prin Legea nr. 914-XV din 15 martie 2002, care ne explică noțiunea dată, și anume că „confiscarea desemnează o măsură ordonată de către o instanță judecătorească ca urmare a unei proceduri referitoare la una sau la mai multe infracțiuni, măsură care conduce la privarea permanentă de acel bun” [7].

Având în vedere specificul infracțiunii de spălare a banilor, studierea acesteia prezintă interes ridicat de ordin practic întru reprimarea fenomenului internațional de „reciclare” a fondurilor ce provin din activități infracționale. Domeniul investigării infracțiunilor generatoare de profit (cum ar fi, de ex.: evaziunea fiscală, delapidarea, faptele de corupție) a evoluat de la modelul clasic, al teoriilor retributive, în care restrângerea libertății individului este condiția necesară pentru restabilirea ordinii de drept, spre aplicarea unei noi politici axate mai degrabă pe recuperarea bunurilor obținute din activități ilicite și, astfel, privarea infractorului de produsul fetei sale.

Spălarea banilor este partea financiară de facto a tuturor infracțiunilor prin care se obține profit, este procesul prin care infractorii încearcă să ascundă originea și posesia reală a veniturilor provenind din activitățile lor criminale. Sau, altfel spus, spălarea banilor este un proces prin care se dă o aparență de legalitate unor profituri obținute ilegal de către infractori, care, fără a fi compromiși, beneficiază ulterior de sumele obținute [8].

Spălarea banilor proveniți din activități ilegale afectează în mod direct liberul acces la investiții, afectează piața muncii legale, desfacerea, consumul, dar și producția propriu-zisă.

Cu toate că nu pot fi puse la îndoială preocupările recente pentru adoptarea unor norme menite să limiteze și controleze fenomenul spălării banilor, în contextul crizei financiare existente pe plan internațional, subliniem că, din păcate, găsirea unui cadru juridic ancorat în realitățile contemporane este un obiectiv principal care se găsește pe agenda factorilor de decizie politică, dar la capitolul „probleme grave nerezolvate” încă în mod satisfăcător.

Legea 656 din 07.12.2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, constituie un instrument util de luptă împotriva grupărilor de criminalitate organizată. Dincolo de eficacitatea instrumentelor legislative, rămân însă o multitudine de probleme care țin de capacitatea structurilor de aplicare a legii de a pune în practică aceste puternice arme destinate combaterii criminalității organizate și confiscării produsului infracțional.

În scopul împiedicării criminalilor de a beneficia de pe urma activităților ilegale, este de menționat că Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 8 decembrie 1990, în vigoare pentru Republica Moldova din 1 septembrie 2002, instituie obligația statelor de a adopta măsuri legislative și de altă natură, considerate necesare pentru a permite confiscarea instrumentelor și a veniturilor provenite din activitatea infracțională sau a bunurilor, valoarea cărora corespunde acestor venituri.

Măsura de siguranță a confiscării speciale constă în trecerea forțată și gratuită în proprietatea statului a bunurilor utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni, a căror deținere, datorită naturii lor, sau ținând seama de legătura cu fapta săvârșită, prezintă pericolul că pe viitor vor fi comise noi fapte, prevăzute de legea penală.

Potrivit Convenției menționate se prevede în calitate de definiție a „produsului infracțiunii” (orice beneficiu economic obținut sau dobândit, direct sau indirect, ca urmare a infracțiunilor), „proprietății” (bunuri de orice fel, corporale sau intangibile, mobile sau imobile, precum și acte juridice sau documente care conferă dreptul de proprietate sau o cotă în această proprietate) și „instrumente” (orice proprietate utilizată sau destinată utilizării, în orice mod, total sau parțial, pentru săvârșirea unei infracțiuni sau infracțiuni).

În plus, „confiscarea” este definită alături de pedeapsă, inclusiv ca o măsură de

siguranță impusă de o instanță ca urmare a procedurilor penale sau a cauzelor penale și care constă obligatoriu în privarea de proprietate.

Spălarea banilor pe lângă alte infracțiuni economice este un fenomen strâns legat de economia subterană și percepută ca activitate desfășurată cu încălcarea normelor juridice și economice. Crima de spălare a banilor necesită o infracțiune predicat, generatoare de venit, însoțită de intenția de a ascunde veniturile infracțiunii sau de a continua infracțiunea criminală.

Spălarea banilor, corupția și crima organizată, continuă să evolueze împreună, iar fluctuațiile înregistrate în istoria acestui fenomen criminal sunt dependente de capacitatea de reacție și coordonare a forțelor de aplicare a legii.

Pe plan internațional, organismele existente astăzi, descrise mai sus, dovedesc faptul că lumea civilizată a înțeles nevoia de combatere a acestui fenomen precum și faptul că încă este nevoie de un efort susținut, global, pentru a-l reprima. Tendințele înregistrate în domeniu sunt dictate de amplificarea relațiilor economice, iar dezvoltarea direct proporțională a facilităților de comunicare facilitează spălarea banilor în toate formele sale. Fluxurile prin intermediul cărora se strecoară banii sunt astfel tot mai rapide, iar fără vigilența unor gardieni ai sistemului financiar-bancar, vor fi tot mai ușor de disimulat. Republica Moldova ține pasul cu greu evoluției standardelor internaționale în domeniul combaterii spălării banilor, pe care s-a angajat să le respecte ca urmare a aderării la valorile și principiile promovate de organismele europene cu atribuții în domeniu. Pentru a putea contribui mai eficient la eforturile internaționale, trebuie să întărim organismele interne cu atribuții în domeniu, prin acces mai facil la resurse, perfecționarea pregătirii și convingerea factorului decident politic cu privire la necesitatea implementării standardelor internaționale în Republica Moldova.

Nevoia de confiscare a sumelor prove-

nite din evaziune fiscală, din acte de corupție sau crimă organizată, este tot mai acută într-o economie precum cea a Republicii Moldova. Pentru a avea însă capacitatea de a identifica și confisca aceste sume, nu este suficient sprijinul internațional. Este necesară adoptarea unor decizii la nivelul factorului decident politic, prin care să se îmbunătățească potențialul legislativ, investigativ și să se aloce resursele pentru care importanța combaterii acestui fenomen criminal internațional o impune.

Este de remarcat faptul că Republica Moldova, în sensul îndeplinirii obiectivelor asumate prin ratificarea Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 8 decembrie 1990 precum și a altor tratate și convenții similare, și având în vedere tendința de dezvoltare a capacităților și instrumentelor necesare recuperării bunurilor infracționale, în special în legătură cu infracțiunile de corupție și spălare a banilor, prin legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 48 din 30 martie 2017 a fost creată Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale.

Necesitatea acesteia a fost motivată de faptul că în Republica Moldova, deși există un șir de instituții abilitate cu competențe de identificare, urmărire, recuperare și administrare a bunurilor provenite din infracțiuni, totuși activitatea acestora este dispersată, neexistând o coordonare și o comunicare coerentă între ele. De asemenea, la momentul adoptării legii, nu acționa nici o instituție-cheie care ar asigura de o manieră adecvată investigațiile financiare, ceea ce reducea substanțial din eforturile și eficiența întregului lanț al instituțiilor abilitate să combată criminalitatea financiară și recuperarea bunurilor provenite din infracțiuni.

În Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită) din 16.04.2015, Curtea a reținut că pentru a descuraja activitățile de criminalitate organizată este esențial ca infractorii să fie deposedați de produsele infracțiunii. În

acest sens, confiscarea și recuperarea activelor deținute de infractori constituie un mod eficient în combaterea criminalității organizate. Confiscarea împiedică utilizarea averilor infractorilor ca sursă de finanțare pentru alte activități cu caracter infracțional, îndepărtând pericolul de a corupe societatea [9].

Astfel, în urma studierii practicii judiciare la acest capitol, remarcăm faptul că aplicarea confiscării speciale de către instanțele de judecată este efectuată în scopul restabilirii echității sociale și contracararea, pe viitor, a comiterii unor fapte similare de către făptuitori sau terți.

Deci măsura confiscării nu reprezintă o ingerință nepermisă a statului în dreptul de proprietate, incompatibilă cu Convenția, întrucât este prevăzută de lege, este necesară într-o societate democratică tocmai prin prisma scopului pentru care a fost instituită – de garanție și de prevenire și este proporțională cu scopul urmărit. Astfel că bunurile au care fost obținute ca urmare a comiterii infracțiunii, reprezentând o componentă a modului de concepere a activității infracționale, precizând că proprietatea privată poate constitui obiectul unor măsuri restrictive, cum sunt cele care vizează bunurile folosite sau rezultate din săvârșirea unor infracțiuni.

În momentul aplicării instituției confiscării speciale urmează a fi determinată ponderea acestor două extreme, aplicându-se privarea de bunuri proporțional faptei comise de către persoană, fără a se urmări o expropriere arbitrară a acesteia decât dacă această necesitate este dictată imperativ de circumstanțele cauzei coroborate cu normele legale aplicabile, or spălarea banilor este un proces prin care se da o aparență de legalitate unor profituri obținute ilegal de către infractori care, fără a fi compromiși, beneficiază ulterior de sumele obținute. Este un proces dinamic, în trei etape, care necesită, în primul rând, mișcarea fondurilor obținute în mod direct din infracțiuni; în al doilea rând, ascunderea urmelor banilor pentru a se evita orice tip de investigație; în al treilea rând, disponibilizarea banilor pentru

infractori, ascunzându-se din nou originea ocupațională și geografică a fondurilor.

În concluzie, menționăm că măsura de siguranță a confiscării speciale este unica din sistemul măsurilor de siguranță prevăzute de Codul Penal al Republicii Moldova ce poartă un caracter patrimonial, este destinată să înlăture o stare de pericol creată de existența anumitor bunuri sau lucruri, iar realizarea acestor scopuri nu poate avea efect negativ asupra dreptului de proprietate, deopotrivă cu faptul că dreptul de proprietate al persoanei este un drept fundamental, indispensabil de ființa umană, fiind prevăzut atât de Convenție, cât și de Constituția Republicii Moldova, iar protejarea acestui drept față de ingerințele impuse revine în obligația statului, care este garantul respectării drepturilor fundamentale ale propriilor cetățeni.

Totodată, statul este cel care asigură respectarea drepturilor, nu doar ale persoanei privită individual, dar și ale întregii societăți, astfel că confiscarea specială în cadrul infracțiunilor de spălare de bani urmează a fi privită în ansamblu, prin prisma ambelor părți implicate, și anume – interesul general al societății și interesul individual al persoanei care a comis o infracțiune, care este garantat și printr-o serie de instrumente internaționale în domeniul drepturilor omului, cum sunt Declarația Universală și Convenția Europeană, care instituie, de asemenea, și o serie de garanții procedurale în beneficiul persoanei.

Referințe bibliografice

1. C. Bulai, Manual de drept penal, București, Ed. AII 1997;
2. V. Dongoroz și colab. , Explicații teoretice ale Codului penal român, Parte generală, vol. II, București, Ed. Academiei R.S.R., 1970;
3. Cauza cu nr. 66357/14 Podeschi vs San Marino din 13 aprilie 2017;
4. DĂIANU, D., VRÂNCEANU, R. România și Uniunea Europeană, Ed. Polirom, Iași, 2002;
5. Constituția Republicii Moldova, adoptată în 29 iulie 1994, intrată în vigoare la 27 august 1994,
6. publicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1;
7. Codul penal al Republicii Moldova
8. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331268>
9. Convenția Europeană privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii, semnată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990, ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.914-XV din 15.03.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 43-45/281 din 2002;
10. G. Lombardo, Proiect Phare RO99-IB/JH.02, Manual de instruire privind combaterea spălării banilor, 2002;
11. Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită) din 16.04.2015.

Despre autor

Sergiu BULARU,
doctorand,

Academia „Ștefan cel Mare”a MAI al R. Moldova
Judecător în Judecătoria Chișinău,
e-mail: sergiubularu@gmail.com
tel : 079400680

CZU 351.74:37.015

EDUCAȚIA CA PREMIZĂ IMPORTANTĂ ÎN MODIFICAREA ȘI FORMAREA COMPORTAMENTULUI ETIC AL UNEI POLIȚII EUROPENE

Ion ROTARU,
doctorand

Educația calitativă este în esență cea mai importantă pârghie statală în vederea asigurării bunăstării unei comunități cu un nivel înalt de cultură, cu o rată constantă a creșterii economice, cu un nivel minim de șomaj, cu un nivel minim de acte infracționale, devianțe sociale, cu o rată a infracționalității în continuă descreștere etc.

Educația fiind o investiție în generația de astăzi ar fi putea fi răspunsul, (profitul) evoluției pentru ziua de mâine. La fel, menționăm că educația este premisa de bază a unui comportament adecvat, etic, demn de admirat și de urmat, ceea ce ar trebui să fie specific organelor polițienești.

Personalul polițienesc educat presupune o formă superioară a interpretării viziunilor legale, bazate pe valorile superioare ale societății democratice, valori ce sunt promovate de marea familie europeană.

Cuvintele-cheie: educație, comportamentul etic, instruire polițienească, formarea profesională, pregătire profesională, polițist, organe statale, etc.

EDUCATION AS AN IMPORTANT PREMISE IN CHANGING AND SHAPING THE ETHICAL BEHAVIOR OF THE EUROPEAN POLICE

Ion ROTARU,
PhD student

Quality education is essentially the most important state leverage to ensure that a community with a high level of culture, with a constant rate of economic growth, a minimum level of unemployment, social deviations, with a continuous crime rate decreasing, etc.

Education is an investment in today's generation could be the answer, (advantage) of tomorrow's evolution. We also mention that education is the basic premise of proper, ethical, worthy and adventurous behavior, which should be specific to the police.

Police staff are educated to require a superior form of interpretation of legal visions, based on superior values to democratic society, values promoted by the great European family.

Keywords: education, ethical behavior, police training, professional formation, professional training, police, state organs, etc.

Introducere. Pentru cei ce desfășoară activități specifice în slujba cetățeanului (polițiști, militari etc.), sistemele de educație și formare din Europa le oferă oportunități extraordinare de învățare pe parcursul întregii vieți.

Dacă ne referim la datele statistice despre membrii societății civile, cel puțin unul din zece copii părăsesc școala fără calificări suficiente, mai puțin de patru din zece tineri

sunt absolvenți de învățământ superior, iar doi adulți din zece au un nivel scăzut de alfabetizare și competențe numerice slabe. Aceste cifre demonstrează că mai sunt încă multe de făcut pentru a avea siguranța că sistemele noastre educaționale îi ajută pe europeni să dobândească competențele necesare pentru a-și găsi locul pe piața muncii și în societate.

Schimbul de informații cu privire la

provocările comune, la reformele de succes și la bunele practici din statele membre este deosebit de valoros.

Pentru realizarea obiectivelor prevăzute de standardele europene este necesară o educație superioară oferită organelor polițienești și formarea deprinderilor care să-i asigure executarea misiunilor de serviciu în cele mai diversificate ipostaze.

Luând în calcul amploarea fenomenului infracțional, menționăm că nu este suficientă dexteritatea organelor polițienești în anumite situații, uneori este vitală colaborarea acestora cu forțe suplimentare. Astfel, pentru realizarea atribuțiilor profesionale, polițistul acționează în parteneriat cu populația, acordă asistență de specialitate și prestează servicii în concordanță cu atribuțiile legale [8, p.8]. La fel polițistul trebuie să devină o figură respectabilă, un element-cheie al comunității, ocupându-se de chestiuni cotidiene, oferind sfaturi și folosind autoritatea sa în rezolvarea problemelor, asigurând stabilitatea și ordinea de drept [14, p.5].

Fenomenul infracțional este în continuă ascendență, posesorii de arme (în mod legal sau mai puțin legal) sunt tot mai numeroși, cazurile în care sunt folosite arme în plină stradă sunt pe zi ce trece mai numeroase. Această stare de fapt trebuie să-i motiveze pe cei ce veghează la păstrarea legalității în cadrul societății, să-și formeze și să-și dezvolte deprinderi pe plan profesional (încadrarea din punct de vedere juridic a unei fapte), pe plan fizic (posibilitatea de a face față unor agresiuni fizice), precum și posibilitatea de a folosi eficient și legal armamentul din dotare [17].

Dezvoltarea potențialului uman este una din prioritățile de bază ale procesului de modernizare a sistemului educațional din Europa, care are ca obiectiv de bază transformarea economiei europene în una dintre cele mai puternice economii mondiale bazată pe cunoștințe și dezvoltarea potențialului uman.

Valorificarea potențialului uman este necesară în dezvoltarea economiei bazată pe cunoștințe, deoarece în prezent situația pe piața mondială arată că numai economiile ba-

zate pe cunoștințe și înalte tehnologii sunt competitive.

În acest context este clară dorința Republicii Moldova de integrare europeană, în special în domeniul învățământului, prin intermediul căruia va fi educată generația viitoare, care va contribui la dezvoltarea și modernizarea țării. Pentru atingerea acestui obiectiv Republica Moldova a întreprins mai multe măsuri de integrare europeană, cum ar fi strategii și programe de modernizare a învățământului la toate treptele sale, aderarea la Procesul de la Bologna și alți pași, care în ansamblu vor contribui la integrarea europeană a sistemului educațional din Moldova [1, p.2].

Materiale și metode aplicate. În procesul studiului dat au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza istorică, analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea.

Materialele utilizate sunt: actele legislative și normative internaționale și naționale în vigoare, ce au tangențe cu domeniul supus cercetării, doctrina și alte materiale relevante.

Rezultate obținute și discuții. Asigurarea calității învățământului este un principiu de bază al Procesului de la Bologna și care este implementat în sistemul educațional în Republica Moldova la nivel național și la nivel instituțional. Educația accesibilă și calitativă este declarată ca una dintre cele mai importante priorități ale Guvernului, care trebuie să se aplece la baza dezvoltării capitalului uman, a creșterii competitivității economiei naționale. Pentru atingerea acestor scopuri au fost stabilite acțiuni la nivel național, incluse în Strategia de creștere economică și reducere a sărăciei, care prevăd asigurarea accesului la servicii educaționale de calitate și funcționarea durabilă a întregului sistem educațional [1, p.22].

Statele membre doresc să promoveze o mai bună calitate, eficiență și capacitate de reacție a sistemelor de învățământ superior. La nivel structural, una dintre posibilele abordări politice este reformarea peisajului învățământului superior prin încurajarea diversificării și specializării pe verticală sau pe orizontală între instituții și/sau consolidarea

bazată pe fuziuni și alianțe.

Pentru a crea un peisaj al învățământului superior care să asigure un echilibru între obiectivele calității, eficienței și capacității de reacție, guvernele ar trebui ca, împreună cu principalele părți interesate, să determine scopul reformei și să stabilească viziunea generală asupra învățământului superior. Ele ar trebui să analizeze posibilitățile de îmbunătățire a sistemului de învățământ superior și lanțul de cauzalitate între modificările planificate și impactul și rezultatele preconizate. Este importantă desfășurarea unei consultări referitoare la necesitatea și conținutul modificărilor planificate, pentru ca toate părțile să fie conștiente de legătura dintre propunerea de reformă și îmbunătățirea vizată a performanțelor. Ar trebui să se elaboreze cadre juridice pentru facilitarea restructurării sistemului și evaluarea costurilor estimate. În cele din urmă, ar trebui să se ofere stimulente instituțiilor de învățământ superior și să se monitorizeze și să se evalueze rezultatele reformei. Reformele ar trebui să fie însoțite de stimulente pentru instituțiile de învățământ superior și de măsuri adecvate de monitorizare și evaluare.

Este legitim ca autoritățile să urmărească să se asigure că investițiile publice în învățământul superior facilitează contribuția instituțiilor din acest sector la economie și societate.

În timp ce formula finanțării transparente constituie baza alocării fondurilor instituționale, guvernele utilizează din ce în ce mai mult acorduri de performanță pentru a consolida planificarea strategică și orientarea instituțiilor către rezultate. Acordurile de performanță oferă un instrument flexibil, capabil să completeze formulele de finanțare, deoarece include atât obiective calitative, cât și cantitative, cu obiective diferențiate între instituții. Selecția atentă a obiectivelor cantitative și a indicatorilor acestora garantează că mecanismul și legăturile cauzale prin care instituția le poate îndeplini sunt clare, iar colectarea datelor este fezabilă.

Sistemele bazate pe performanță ar trebui să fie relativ simple, dat fiind că impactul

unui indicator specific depinde de procentajul finanțării cu care este corelat. Acordurile de finanțare în funcție de performanță ar trebui, în mod ideal, să fie complementare finanțării existente. Dacă neîndeplinirea obiectivelor are consecințe financiare, cuantumul fondurilor nu ar trebui să pună în pericol stabilitatea financiară a instituțiilor [10, p.6].

Educația, acțiune de modificare a comportamentului uman. În general, notează Osterrieth (1995), adulții sunt conștienți de faptul că a educa înseamnă a face să se schimbe comportamentul copilului. „Explicit ori implicit, părinții așteaptă, într-adevăr, ca eforturile lor educative să aibă, într-o bună zi, drept rezultat o schimbare tangibilă și, dacă e posibil, pozitivă a comportamentului copilului lor și această așteptare este cea care le motivează, conștient ori inconștient, acțiunile. Iată-l pe copil pronunțând un nou cuvânt, pe care, până atunci, nu-l știuse; nu era în stare să assembleze două cubușoare și uite că manevrează un joc de construcție.

Noul comportament îmbracă totuși un dublu aspect. El se concretizează prin acte noi și vizibile („performanțele”), dar și prin noi concepții ale celui ce învață („reprezentările”).

Comportamentul prezintă deci un aspect observabil (cuvântul nou, învățat și pronunțat, jocul de construcție, izbutit acum cu ușurință) și un aspect mental (un nou concept lingvistic, o nouă strategie geometrică reutilizabilă).

Psihologii învățării pun accentul când pe aspectul observabil al comportamentului (behaviorism), Când pe aspectul lui mental (cognitivism). În timp ce, de pildă, Richelle (1993) insistă asupra faptului că „orice proiect de formare se reduce la o acțiune de ajustare a mediului vizând modelarea conduitelor” și că a pretinde altceva înseamnă a înșela și a te înșela, Meirieu (1997a) va spune, la rândul său, că învățarea este o „modificare stabilă a structurilor mentale”.

În continuarea acestei lucrări, vom propune un non concept, „cognitivism operant”, care stă la baza unui nou model sintetic, ce conciliază cognitivismul și comportamen-

tismul. Termenul „comportament” va fi deci utilizat aici întotdeauna în dubla accepție a unei realități, în același timp, observabile și mentale.

Școala instituționalizează această voință de schimbare a comportamentului și tocmai acesta este și scopul pentru care a fost ea inventată. Ea se înrudește, în acest sens și mutatis mutandis, cu așa-numitele industrii de transformare, cel puțin la nivelul legitimării sale oficiale. Copilul nu știe să citească, dar va ști; el nu știe să scrie, nici să calculeze, dar va ști, și aceasta datorită școlii. A educa un copil înseamnă, așadar, a-l face să treacă de la o stare A la o stare A' [13, p. 5].

Aici autorul studiului a analizat forma incipientă de modificare a comportamentului prin educație, dar noi vorbim de segmentul unei poliții superioare, ce aparține unui „suprastat” european (poliție europeană). Aceștia trebuie actualizați doar în funcție de realitățile cu care se combat țările de unde sunt ei de baștină ori unde activează pentru moment.

Tocmai fiindcă munca sa este complexă, educatorul trebuie să accepte s-o analizeze. Dacă lucrurile nu sunt atât de simple pe cât crezuse un Watson că înțelege, dacă plasticitatea copilului funcționează, în mod paradoxal și absolut concomitent, pro și contra educației, dacă handicapurile socioculturale devin o temă obsedantă și fără o soluție globală pe termen scurt, n-ar trebui totuși să sfirșim, din această cauză, prin a ne reîntoarce deziluzionați la nu știu ce fatalism ori paseism pedagogic. Educația este dificilă, dar este absolut posibilă, bineînțeles, fără să se poată produce spontan: ea presupune o acțiune, o intervenție externă, o procedură definită și operantă.

În orice caz, soluția nu pare să rezide, așa cum remarcă Skinner (1968), într-o extindere a „sistemului cvasiuniversal care consistă în a lăsa pe seama elevului grija de a învăța independent și a-l judeca apoi prin intermediul unui examen”. Același autor mai stigmatizează o dată, pe bună dreptate, o anumită renunțare pedagogică, legitimată, cu mai multă ori mai puțină abilitate, de o doctrină-

alibi la modă ori alta: „A lăsa în seama elevului grija de a rezolva problema învățării, scrie el, înseamnă a te sustrage datoriei de a rezolva problema predării”.

Dacă educatorul este, într-adevăr, organizatorul schimbării, atunci el trebuie să cunoască condițiile și legile schimbării, trebuie să se intereseze de psihologia învățării și nu se mai poate mulțumi doar cu bunul-simț pedagogic, cu simpla intuiție personală, cu indispensabila, dar ambigua practică la clasă. „orice instruire, ne reamintește Richelle (1973), se reduce la un control al comportamentului și trebuie să se recurgă la psihologie, pentru a-i înțelege legile”.

La acest nivel se pune o problemă: poate oare fi eficient un educator dacă nu se recunoaște pe sine în mod explicit ca agent al schimbării, dacă nu se acceptă pe sine ca organizator al modificării comportamentale?

Problema nu este atât de inutilă cum ar putea părea și, de fapt, rezistențe subtile îi împiedică pe mulți profesori să obiectiveze cu chibzuială rolul efectiv pe care îl joacă ei: o „manipulare ce vizează dezvoltarea”, sau o „manipulare efectuată de către polițist printr-o somație ce vizează respectarea cadrului legal” a cutezat să scrie Fourez (1974). A te ocupa de copii, de pildă, înseamnă a-ți retrăi, într-un fel, propria copilărie și a plasa uneori, în mod inconștient, cutare fantasmă arhaică ori cutare complex prost resorbit în centrul relației pedagogice. Un educator care și-ar suporta prost statutul de adult ar întâmpina multe dificultăți în a accepta puterea pe care i-o conferă meseria sa. Skinner (1968) notează, cu această ocazie, că „educatorii admit rareori că ei urmăresc să controleze comportamentul uman” și că „o bună parte din această rezistență opusă unei tehnologii a instruirii se leagă de o teamă generală de putere”.

În această perspectivă, educatorul va fi solicitat tot mai mult să-și părăsească rolul de transmitător al cunoștințelor, pentru a se preface într-un inginer al educației, în cel ce organizează contingentele învățării, orientează și controlează modificarea comportamentului [13, p.7].

Între empirismul pedagogic moștenit de la trecut și manipularea științifică a comportamentului, de care unii se tem că va fi în viitor, există tot spațiul necesar pentru stabilirea unei teorii științifice și umaniste a educației, conștientă de limitele sale, dar perfecționându-și fără încetare mijloacele.

Evaluarea și instruirea personalului polițienesc ca premisă importantă în modificarea și formarea comportamentului etic al unei poliții europene. Poliția autohtonă tinde să facă cursurile de perfecționare, schimbul de experiență în statele europene... Întrebarea este de ce? Noi susținem că răspunsul este unul banal, ei vor să devină profesioniști, vor să beneficieze de același tratament preferențial din partea societății civile, vor prestigiul meritat, considerând că instruirea obținută peste hotarele țării ar ajuta în acest sens.

Comportamentul etic, frumos al poliției europene se datorează gradului de cultură civică a societății civile, a subordonării cetățenilor europeni față de rigorile legii și a profesionalismului de care dau dovadă polițiștii în timpul misiunilor de luptă.

Menționabil este faptul că majoritatea codurilor de etică și deontologie polițienească sunt practic o dublare a codului de etică și deontologie polițienească europeană, fapt ce constată o tendință de armonizare a legislațiilor unor state către standardele europene. Legislația Republicii Molodva dispune de unele reminescente sovietice, iar a României pe unele aspecte polițienești este influențată de legislația franceză (de ex: banala coincidență dintre denumirile organelor responsabile de menținerea și asigurarea ordinii publice, intitulate „jandarmerie” etc.).

Un aspect deosebit de important este cel referitor la faptul că, în viața unui militar există unele restricții care nu seamănă cu cele aplicabile altor categorii de personal al MAI. Unele dintre acestea sunt prevăzute în legi și regulamente militare, iar unele dintre acestea se regăsesc în tradițiile acestei arme.

Conduita civilizată în societate și în familie constituie o problemă complexă, strâns legată de cerințele bunei-cuviințe. În relațiile

dintre ei militarii sunt obligați să respecte întotdeauna regulile de politețe. Acest lucru înseamnă că în multitudinea situațiilor cu care se confruntă în unitate și în afara ei aceștia trebuie să aibă un comportament civilizată. Politețea este o cerință a comportării corecte, un mod firesc de manifestare și conduită. Ea presupune o atitudine binevoitoare și o comportare atentă față de ceilalți oameni dar și respect, modestie, amabilitate, bunăvoință, delicatețe, punctualitate și tact în relațiile cu oamenii.

Aspectul fizic al omului constituie o caracteristică individuală, care uneori este foarte greu de modificat. Atunci când sunt identificate deprinderi necorespunzătoare trebuie depuse eforturi prin exerciții repetate, în vederea obținerii unei ținute corecte, chiar plăcute. Atunci când ne referim la ținută, ne referim atât la ținuta fizică, cât și la ținuta vestimentară. Portul uniformei cu mândrie ar trebui să fie o caracteristică a oricărui dintre noi.

Dragostea de adevăr și atitudinea intransigentă față de minciună constituie alte trăsături de caracter care arată respectul jandarmului față de oameni, perseverența sa în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu [4, p. 212].

Stăruința fiecărui jandarm de a-și forma numeroase calități, coroborată cu activitatea responsabilă pentru îndeplinirea îndatoririlor și obligațiilor avute în serviciu, în societate și familie sporesc șansele de a fi respectat de colegi, urmându-i-se cu încredere sfaturile și îndemnul. Toate acestea fac să crească autoritatea reală a fiecărui jandarm atât în unitate, cât și în familie.

Evaluarea corectă, multilaterală în timpul recrutării personalului polițienesc/ militar ar permite un randament mai mare al succeselor celor implicați în diferite aplicații practice. Aici, am menționat despre o evaluare inițială, premergătoare acțiunilor ilegale în care aceștia au fost nevoiți să contacteze cu lumea interlopă. Dar, la fel trebuie efectuată, evaluarea postfactum, pentru a putea aprecia corect atitudinea ulterioară a personalului polițienesc, în special pentru:

➤ evaluare a comportamentului perso-

nalului polițienesc în vederea determinării nivelului de cultură civică ce îl dețin;

➤ evaluare a personalului polițienesc în funcție de competențele lor comunicative (abilitățile oratorice necesare organelor polițienești în contact cu membrii societății civile).

➤ evaluare a comportamentului personalului polițienesc în urma altercațiilor cu persoanele traumatate, sau conflictuale (responsabili de dezordinile în masă, acte huliganice etc.);

➤ evaluarea și analiza posibilității implicării ulterioare a personalului polițienesc implicat în intervenții;

➤ evaluare a comportamentului etic al polițiștilor și gradului de toleranță a acestora la actele corupționale și conexe lor;

Evaluarea sistematică a funcționarilor de poliție ai Republicii Moldova sau din cadrul poliției unui stat european ar putea fi cheia aplicării eliminării erorilor în timpul mânăuirii armei de foc, dar și a altor mijloace speciale, inclusiv evaluarea acestora pe băncile instituțiilor de învățământ superior sau a altor instituții abilitate cu dreptul de a oferi cursuri speciale de mânăuire a mijloacelor speciale și a armelor de foc.

În plan pedagogic, evaluarea vizează eficiența procesului instructiv-educativ analizat prin prisma raporturilor dintre obiectivele generale, proiectate de catedra de specialitate și rezultatele obținute de studenți în activitatea de învățare. Pe baza acestei analize, se pot face aprecieri obiective, asupra funcționării intime a întregului proces instructiv-educativ, dar mai ales asupra eficienței acestuia. La rândul lor, informațiile obținute pe baza evaluării au un rol autoreglator, contribuind, pe mai departe, la creșterea eficienței instruirii (pe baza intrării în acțiune a conexiunii inverse) [2, p. 202]. Evaluarea este o muncă destul de complexă. În acest proces „se colectează sistematic informații despre starea, funcționarea și/sau potențialul unui sistem (instituții, programe, procese, rezultate, resurse, relații), sunt prelucrate, interpretate contextual aceste informații în vederea adoptării unor decizii caracterul

cărora a fost specificat în momentul stabilirii scopului acțiunilor evaluative” [5, p. 40].

Ioan Jinga definește evaluarea ca un proces complex de comparare a rezultatelor activității instructiv-educative cu obiectivele planificate (evaluarea calității), cu resursele utilizate (evaluarea eficienței) sau cu rezultatele anterioare (evaluarea progresului) [11, p. 139].

Procesul evaluării cuprinde două etape: măsurarea și aprecierea. Aprecierea nu poate și nu trebuie să o ia înaintea măsurării. Una fără cealaltă este o imposibilitate a evaluării.

Măsurarea este o operație de determinare a cantității, care constă în realizarea unei corespondențe între elementele a două mulțimi, dintre care una este o mulțime de cifre, litere, expresii, iar cealaltă o mulțime de atribute, abilități, atitudini sau alte tipuri de caracteristici sau calități măsurabile. Procedurile de realizare a corespondenței sunt extrem de precis definite, fiind, de regulă, concretizate printr-un „instrument de măsură” (de exemplu studentul X a doborât 5 ținte). Măsurarea oferă instructorului rezultatul brut care se cere apreciat în raport de criterii.

Aprecierea implică alocarea de valori numerice sau calificative asupra rezultatului măsurării performanțelor individuale sau colective realizate și respectiv, acordarea unei anumite semnificații acestora în raport cu anumite criterii stabilite în „Regulamente speciale” sau în baza unei anumite scări de valori.

Aprecierea exprimată în calificative se adresează individual și subunității. Specificul procesului instructiv-educativ din cadrul disciplinei obligă la a lua în considerare, în evaluare, subunitatea. Calificativul general al unei subunități se acordă pe baza rezultatelor obținute individual de studenți.

În învățământul militar funcțiile evaluării sunt stabilite în conformitate cu anumite criterii psihopedagogice, sociologice și docimologice, vizând efectele evaluării în plan individual și colectiv [12, p. 322]. Acestea sunt:

1) funcția de control, de constatare și apreciere a activității și a rezultatelor obținute în procesul instructiv-educativ, prin care se

stabilește unde se situează aceste rezultate în raport cu obiectivele generale proiectate;

2) funcția de reglare a sistemului, de ameliorare a activității și de optimizare a rezultatelor;

3) funcția de ierarhizare vizează clasificarea studenților;

4) funcția de predicție prin care se încearcă prefigurarea desfășurării activității în cadrul orelor de instrucție a tragerii și de anticipare a rezultatelor ca urmare a măsurilor;

La momentul actual îndeplinirea cerințelor pentru respectarea legii și ordinii publice ce stau în fața MAI necesită o perfecționare permanentă a organelor de drept în lupta cu criminalitatea.

Pregătirea fizică în sistemul MAI constituie factorul cel mai principal în rezolvarea cu succes a sarcinilor de serviciu, ca o parte componentă a pregătirii profesionale a colaboratorilor. Îndeplinirea sarcinilor de serviciu necesită nu numai o cunoaștere specială, dar și un nivel înalt de pregătire fizică și de luptă.

Lețiile practice complexe au drept scop dezvoltarea calităților fizice și psihologice a studenților și poartă un caracter profesional aplicativ. Aceste lecții într-o măsură dezvoltă o înaltă capacitate de muncă, ajută la învingerea încărcăturii emoțional nervoase. Călesc țăria de caracter la studenți, ridică nivelul lor profesional și de luptă, educă încrederea în forțele proprii, ajută de a scoate decizia posibilităților personale în diferite condiții extremale [3, p. 2].

În vederea maximizării eficienței organelor polițienești naționale sau chiar a poliției europene (de ex: situațiile de criză, dezordinile în masă în Franța) sunt necesare ore suplimentare de instruire și un grad sporit de planificare, organizare pe domenii de activitate, de ex: în domeniul combaterii și prevenirii fenomenului violenței în familie, în domeniul asigurării ordinii publice, securității regionale, în domeniul combaterii infracțiunilor stradală, combaterii terorismului etc.

Chestiunea terorismului nu a făcut decât să complice mediul de securitate actual și să faciliteze o anumită remilitarizare

a securității, chiar dacă nu neapărat în stil tradițional. Este de remarcat totuși că nu toate statele reacționează la fel și există o separație între cele care reacționează prin întărirea capacităților militare sau exercitarea lor – de exemplu, SUA – și țările europene care încearcă să analizeze mai degrabă cauzele decât efectele terorismului. În acest sens, este interesant să analizăm noile strategii de securitate ale SUA și UE. Elaborate și făcute publice în 2002, aceste documente identifică aceleași pericole și vulnerabilități, dar propun soluții diferite. De exemplu, în cazul terorismului, Statele Unite adoptă o atitudine mult mai intruzivă, mai ales în alte state, în comparație cu Uniunea Europeană, care are o abordare pe termen lung și mai „aproape de casă”.

Procesul de globalizare, luptele și războaiele hibride de influență geopolitică între marile puteri, riscurile de natură militară, precum și o serie de amenințări cu caracter asimetric, influențează în mod direct stabilitatea și securitatea statelor.

Discrepanțele dezvoltării social-economice și competiția interstatală sporesc riscul apariției conflictelor și tensiunilor de diferite naturi. Pericolul declanșării sau izbucnirii conflictelor regionale și locale persistă [6, p. 27].

Conchidem că neconcordanțele legislative privind anumite minorități etnice, inegalitatea între clasele sociale, din cauza anumitor criterii au fost mereu factorii primordialii la apariția focarelor separatiste, ca ulterior să apară unele conflicte directe sau indirecte între „caste sociale”.

În ceea ce privește problematica securității regionale, literatura dedicată subsistemelor este influențată mai degrabă de sociologia istorică, iar privind sistemele subordonate, mai degrabă de teoria sistemelor. Cu alte cuvinte, pentru cei care studiază securitatea regională din punctul de vedere al subsistemelor, acestea sunt doar instrumente analitice, tipuri ideale în sens weberian, iar pentru cei care discută despre sisteme subordonate, acestea există și în realitate, nu doar la nivel conceptual, fiind elemente fundamentale ale

ordinii mondiale [9, p. 94].

Instruirea polițienească ca premisă fundamentală a educației și formării personalului **polițienesc al Republicii Moldova**.

Unii autori autohtoni drept început al cercetărilor lor utilizează dezideratul: „O condiție importantă eficacității și calității înalte în executarea misiunilor de luptă și serviciu de către efectivul trupelor de carabinieri, sporirea capacității de luptă și serviciu a lor este pregătirea profesională a efectivului [15, p. 3].” Domnul V. Strungaru s-a referit la un compartiment îngust al MAI, dar este unanim acceptată opinia asupra tuturor subdiviziunilor statale.

Sporirea capacității de luptă a subdiviziunilor MAI și în general a tuturor subdiviziunilor de forță se realizează în timp și cu o doză mare de sacrificiu a interesului general în folosul interesului comunității.

Concepția și practica Ministerului Afacerilor Interne în domeniul învățământului urmăresc asigurarea unei temeinice pregătiri multilaterale, prin formarea orizontului larg de cunoștințe teoretice și îndemânări aplicative, concomitent cu o specializare într-un anumit domeniu, specific profesiei și specialității în care își vor desfășura activitatea actualele și viitoarele cadre. În acest scop, pregătirea personalului în instituțiile speciale de învățământ ale MAI este fundamentală pe un raport optim care vizează o pregătire generală ce asigură capacitatea de a putea trece cu ușurință de la o specialitate la alta și o pregătire de specialitate prin care absolvenții devin foarte buni specialiști sau experți într-un anumit domeniu de activitate.

În perfecționarea pregătirii personalului care se va desfășura în subdiviziunile teritoriale, reieșind din internaționalizare a activității polițienești un accent deosebit se cere a pune pe însușirea la prima etapă unei limbi străine de circulație internațională, iar în etapa următoare, a două limbi moderne, ridicarea nivelului de pregătire fizică, cunoașterea noii legislații și adâncirea specializării. Ca formă de pregătire, autoinstruirea sau studiul individual va căpăta rolul de bază, crescând prin aceas-

ta răspunderea personală. Autoperfecționarea pregătirii cadrelor se va realiza și prin cursuri în țară sau în străinătate, stagii de practică sau de documentație și prin învățământul postuniversitar cu prioritate prin masterat și doctorat [5, p. 40].

Acest studiu reiterează opiniile legiuitorului, care s-a orientat spre instruirea continuă a cadrelor polițienești și anume prin reorganizarea conceptuală a pregătirii profesionale în cadrul OAI [16, p. 3]. Astfel, instruirea profesională generală și cea specială urmează să fie reconceptualizate prin prisma instruirii în domeniul respectării și garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor. Aceste deziderate sunt impuse de practica judiciară a CEDO față de Republica Moldova în ultimii ani [7, p. 7]. Implicațiile juridice internaționale își lasă amprenta nemijlocit asupra reglementărilor naționale.

Concluzii privind studiul supus cercetării. O instituție de învățământ este modernă și pregătește „oameni mari” cu sau fără epoleți, numai în măsura în care prin conținutul, formele de organizare, metodele mijloacele didactice, tehnologice și tehnico-materiale folosite dă un răspuns adecvat comenzii sociale, în măsura în care practica un învățământ cu prioritate informativ, bazat pe un conținut științific, care să corespundă noilor transformări survenite în societate.

O necesitate acută și o sarcină prioritară în formarea și perfecționarea cadrelor a devenit introducerea în planurile de învățământ ale tuturor instituțiilor școlare (nu numai ale MAI) a disciplinei „informatica”, „cibernetică”, fără o pregătire în acest domeniu, cadrele MAI și ale altor instituții de forță vor rămâne în urma societății și nu vor fi capabile să realizeze o concluzie pe plan internațional.

Metodologia actuală eficientă în timpul instruirii personalului polițienesc trebuie să facă față însușirii atât a unor comportamente standartizate care contribuie la executarea mai eficientă a unei acțiuni, a unor intervenții polițienești, cât și a unor comportamente care imprimă un caracter de creație lăsând loc liber activității proprii și spontanității. Tocmai

de aceea în instituțiile de învățământ trebuie promovate cu perseverență aplicarea metodelor active care asigură un înalt grad de participare a studenților la propria lor instruire teoretică și practică. Dar, în aplicarea metodelor moderne și în optimizarea celor tradiționale trebuie avut în vedere ca aceasta să nu ducă la plafonare.

Managerii învățământului și cadrele didactice responsabile de formarea viitorului contingent de polițiști trebuie să fie în permanență preocupați de afirmarea inovației în cadrul procesului instructiv-didactic. La fel, trebuie promovat cu fervență la nivel de program de studiu, cel puțin în cadrul instituțiilor statale echilibrul dintre valorile patriotice și inovațiile importante europene.

Comportamentul etic al personalului polițienesc este direct proporțional cu mărimea succesului și a randamentului reușitei polițienești. Acest tip de comportament ar putea crește evident și prestigiul acestor organe în ochii societății civile, care pentru moment este destul de șifonat.

Acest lucru s-ar putea realiza prin intermediul comunicării și al profesionalismului lor ca urmare a unei instruirii specializate la un nivel înalt, și simplificării activității polițienești cu ajutorul unor proceduri operaționale standard (adaptate subdiviziunilor specializate în care vor fi puse în aplicare).

Adaptându-ne la tematica noastră, vorbim despre educarea comportamentală, etică prin instruirea continuă a buchiei legii și a standardelor europene. Poliția europeană presupune un idealism al societății, o valoare demnă de urmat, iar statele în curs de tranziție către marea familie europeană vor trebui să-și armonizeze legislația în funcție de interesul comun al spațiului european.

Fostele ideologii sovietice trebuie reeduate conform noilor realități. Educația se referă practic la însușirea legislației și la transpunerea ei în viață. Polițiștii sunt educați de către formatori, iar pentru societatea civilă și ei au calitatea de educatori/ formatori, doar că unicul obiect de predare al lor este „nomenclatorul juridic european democratic...”

La fel, concluzionăm că istoria forțelor de ordine participante la aplicarea legii în statele lumii ne-a arătat că anumite „etici de grup” dubioase pot conduce la discreditarea, forțelor de ordine și chiar a unor instituții desemnate cu aplicarea legii.

Faptele de corupție, legăturile cu crima organizată, activități de recuperare și sechestrare de persoane etc. sunt fapte care nu au ocolit și forțele de ordine din România, Republica Moldova și alte state în curs de dezvoltare.

Referințe bibliografice

1. Daniela Secreieru, „Integrarea sistemului educațional din Republica Moldova în spațiul european”, Studiu elaborat în cadrul Programului „Politici Educaționale”, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2007;
2. David Eugen, „Întrebări și răspunsuri pe teme pedagogice”, Sibiu, Editura: „Mira Desing”, 2001;
3. Eduard Pui, „Pregătirea fizică a studenților din instituțiile de învățământ cu regim special: Elab. Metodică”, Acad. „Ștefan cel Mare”,- Ch.Acad. „Ștefan cel Mare”, Chișinău, (Tipogr. Acad. „Ștefan cel Mare”) 2006;
4. Gheorghe Popescu, Marius Cezar Pânteș [et.al], „Studii de securitate publică”, Ministerul Administrației și Internelor, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Vol – I, nr.4, Craiova, Editura „Sitech”, 2012;
5. Gheorghe Gandrabur, „Ghid metodologic pentru cadrele didactice în învățământul militar”, Gheorghe Gandrabur, sub red. Mihail Bîrgău., Acad. „Ștefan cel Mare”, al MAI al Rep. Moldova. Ch.: Acad. „Ștefan cel Mare” al MAI al Rep. Moldova, 2004;
6. Gheorghe Graur, Vasile Zavatin, „Regiunile secesioniste ca premise de apariție a terorismului contemporan”. În: Revista națională de drept, / (Publicație periodică științifico-practică), Chișinău, 2017, nr.7;
7. Ghenadie Chirița, Ștefan Belecciu, Radion Rotaru [et.al]; „Cadrul legal de aplicare și specificarea mijloacelor speciale: (Material

- didactic*)". - Ch.: S.n., 2011, (Tipogr., SRL);
8. Ghenadie Chirița, Eduard Pui, Vitalie Strungaru, [et.al]; „*Proceduri și intervenții tactice polițienești*”, Acad. „Ștefan cel Mare”, - Chișinău: S.n., 2013 (Tipogr. „Bons Offices”);
 9. Ghica Luciana Alexandra, „*Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese*”/ Zulean Marian (coord.) Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean (coord.). - Iași: Polirom, 2007;
 10. Ghid cu privire la educație și formare profesională 2020. „*Puncte importante evidențiate de grupurile de lucru 2014-2015*”, februarie 2016;
 11. Jinga Ioan, „*Conducerea învățământului. Manual de management instituțional*”, București, Editura „Didactică și Pedagogică”, 1993;
 12. Jinga Ioan, Istrate Elena, „*Manual de pedagogie*”, București, Editura „ALL EDUCA-TIONAL”, 2001;
 13. Michel Minter, „*Didactica funcțională: obiective, strategii, evaluare*”, / Michel Minter; Trad.din franceză: Dorin Onofrei.-Ch.: Cartier, 2003, (Combinatul Poligrafic);
 14. Radion Rotaru, Iurie Ionel, [et al.]; „*Tehnici de utilizare a mijloacelor speciale și a armei de foc*”, Acad. „Ștefan cel Mare”, a MAI -Chișinău: „Labirint”, 2017;
 15. Vitalie Strungaru, Constantin Stîngaci, [et al.]; „*Tactica militară în definiții: trupele de carabinieri: (material didactic)*”, - Ch.: S.n., 2008 (Tipogr. „Comerț-cupon SRL”);
 16. Vitalie Strungaru, Tudor Fomin, [et al.]; „*Instruirea polițienească*”, -Ch.: S.n., 2008, (Tipogr. „POLIART”, SRL);
 17. <https://andreivocila.wordpress.com/2010/11/02/tehnica-tragerii-cu-pistolul-%E2%80%93-manual-de-tragere-pentru-studentii-academiei-de-politie/>, accesat la data de 01.02.2021.

Despre autor:

Ion ROTARU,
asistent universitar, Catedra „Drept penal și criminologie”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept
e-mail: rotaru_ion_93@mail.ru
tel.: 078618635

CZU 343.132:342.72/.73

REGLEMENTĂRI JURIDICE PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR CIVILE LA REALIZAREA MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚIE DIN PERSPECTIVE ISTORICE

Ghennadi CALCAVURA,
doctorand

Respectarea drepturilor omului la realizarea măsurilor speciale de investigații a devenit în ultima perioadă un subiect de discuție foarte sensibil nu doar pentru mediul academic de specialitate dar și pentru, sau poate în primul rând pentru participanții la procesul penal în cadrul dezbaterilor judiciare. Cele mai multe probleme apar în legătură cu dispozițiile legale menite să garanteze drepturile civile (inviolabilitatea vieții private și domiciliară, secretul corespondenței) la realizarea respectivelor măsuri, pe de o parte, și competența organelor specializate în privința recurgerii la ele în vederea protecției valorilor constituționale și securității statului.

În cele ce urmează autorul încearcă din perspectivă istorică să pună în evidență premisele apariției și evoluției reglementărilor juridice din legislația națională cu privire la garanțiile drepturilor persoanei la realizarea măsurilor speciale de investigații.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, tehnici speciale de investigare, drepturi, viață privată, domiciliu, secretul corespondenței

LEGAL REGULATIONS REGARDING RESPECT FOR CIVIL RIGHTS IN CARRYING OUT SPECIAL INVESTIGATION MEASURES FROM A HISTORICAL PERSPECTIVE

Ghennadi CALCAVURA,
PhD student

Respect for human rights in conducting special investigative measures has recently become a very sensitive topic of discussion not only for the academic community but also for, or perhaps primarily for participants in criminal proceedings in judicial debates. Most problems arise in connection with legal provisions designed to guarantee civil rights (inviolability of private and domestic life, secrecy of correspondence) in the implementation of those measures, on the one hand, and the competence of specialized bodies to use them to protect constitutional values; state security.

In the following, the author tries from a historical perspective to highlight the premises of the emergence and evolution of legal regulations in national legislation on guarantees of the rights of the person to carry out special investigative measures.

Keywords: special investigation activity, special investigation measures, special investigation techniques, rights, privacy, domicile, secrecy of correspondence.

Introducere. Realizarea măsurilor speciale de investigații de cele mai multe ori provoacă o reacție ambiguă în societatea moldovenească. Unele organizații pentru apărarea drepturilor omului și alte instituții ale societății civile justifică necesitatea interzicerii sau limitării la maximum a competenței subdiviziunilor specializate ale statului în vederea realizării

MSI, urmărind scopul prevenirii încălcărilor și eventualele abuzuri privind restrângerea drepturilor civile și libertăților omului. Pe de altă parte, necesitatea utilizării MSI a fost dovedită în timp – sarcinile activității speciale de investigații în mod obiectiv nu pot fi rezolvate exclusiv prin acțiuni de urmărire penală publice tradiționale.

În cadrul acestor relații sociale, sarcina principală atât a legiuitorului, cât și a organelor de ocrotire a normelor de drept, se pare, este dezvoltarea, implementarea și respectarea ireproșabilă a normelor legale care asigură, pe de o parte, îndeplinirea funcțiilor statului în asigurarea securității naționale și publice, în protejarea drepturilor persoanelor fizice și juridice împotriva comiterii infracțiunilor și, pe de altă parte, în excluderea încălcării sau restricțiilor nejustificate a drepturilor și libertăților constituționale ale omului. Realizarea reușită a acestui deziderat ar fi imposibilă sau cel puțin extrem de dificilă fără luarea în calcul a vectorului evoluției reglementărilor juridice cu privire la respectarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (literatura de specialitate, actele legislative internaționale și naționale) sunt formulate concluziile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Înțelegerea procesului de apariție și evoluție a reglementărilor juridice în vederea protecției drepturilor omului la realizarea măsurilor speciale de investigație implică, în viziunea autorului, o retrospectivă istorică a evenimentelor care au condiționat legiferarea drepturilor persoanei în raport cu dezvoltarea tehnicilor de colectare clandestină a informațiilor. Întreg acest proces ar putea fi condițional separat în două etape consecutive:

- I etapă: Antichitate – 1994 (apariția și materializarea juridică a ideilor de drepturi ale omului și a activității speciale de investigații);

- II etapă: 1994 – prezent (adoptarea și dezvoltarea legislației în domeniul realizării măsurilor speciale de investigație și a garanțiilor respectării drepturilor persoanei).

Prima etapă. Conform observațiilor unor cercetători în domeniul activității speciale de investigație, omul încă din Antichitate

a avut instinctul natural să-și protejeze domiciliul, familia, viața privată, având preocupări pentru ocrotirea acestora. În această epocă au apărut primele idei filosofice asupra drepturilor omului, precum și anumite reprezentări despre echitate și justiție [1].

La fel din perioade îndepărtate sunt întâlnite și rudimentele activității speciale de investigație, iar stabilirea cu exactitate a etapei primare a apariției acestei activități creează anumite dificultăți [2]. Însăși nevoia de cunoaștere, susține cercetătorul Boris Nicolof, i-a fost caracteristică omului încă din timpuri străvechi, fiindu-i chiar vitală pentru a supraviețui în cadrul societăților primitive [3].

Cert este faptul că la prima etapă a dezvoltării sale, atât conceptul de drepturi ale omului în sens filosofic, cât și cel al „culegerii de informații” nu aveau nimic în comun, iar de „privilegiile” pe care le ofereau aceste concepte se putea bucura doar regele și oamenii apropiați lui, fapt ce a dus la numeroase revolte.

Un exemplu elocvent în acest sens a fost „Marea Carte a Libertăților”, (anul 1215), prin adoptarea căreia se urmărea îngrădirea puterii regelui în scopul eliminării abuzurilor din partea acestuia, precum și garantarea unui set de drepturi pentru toți cetățenii. În conținutul Cărții erau menționate mai multe drepturi, printre care – garanția că nici un om liber nu va fi arestat, lipsit de libertățile sale sau de cutumele sale libere, decât doar prin judecată legală, după legea țării. „Carta Libertăților” mai este numită și „cel mai mare document constituțional din toate timpurile – fundamentul libertății individului împotriva autorității arbitrare a despotului” [4].

Idea drepturilor omului capătă un conținut și mai pronunțat în timpul rebeliunilor coloniilor engleze din America (anul 1776). Atunci Congresul continental a aprobat renumita Declarație de independență. În ea se menționa că toți oamenii au fost creați egali și că toți sunt înzestrați cu unele drepturi inalienabile, iar dacă forma de guvernare devine

distructivă, poporul are dreptul s-o schimbe sau s-o înlătura.

Declarația de independență americană a fost, în esență prima în lume și a servit drept prototip pentru revoluția burgheză din Franța. Documentul generat în urma ideii revoluționare „*Libertate, Egalitate, Fraternitate*” a fost adoptarea Declarației Drepturilor Omului și ale Cetățeanului, prin care au fost puse în Franța și în lume bazele democrației moderne.

Amenințările constante cu revolte i-au determinat pe guvernanți să acorde o atenție specială, alături de armată, persoanelor care prin diferite metode obțineau informații din „tabăra adversă” [5].

După cum afirmă profesorul rus Zaharțev S., printre primele metode de cunoaștere a informațiilor practicate în viața de zi cu zi erau: urmărirea (observarea), chestionarea, investigația sub acoperire, reproducerea corespondenței [6], la înfăptuirea cărora nu se punea problema respectării drepturilor persoanei investigate, fiind utilizate absolut orice mijloace ce duceau la atingerea scopului propus. Principiul lui Machiavelli: „scopul scuză mijloacele” se potrivește, probabil foarte bine acelei perioade.

Este de menționat că una din formele cele mai barbare ale activității de culegere a informațiilor din acele vremuri era cea inchizitorială [7], (l.lat. „*inquisitio*” - cercetare, anchetă) care avea obligația efectuării unei anchete care să confirme sau să infirme temeinicia acuzației, în mare parte de erezie. Inchiziția a fost specifică și Moldovei [8], iar persoana care devenea „obiect” al investigației deseori era supusă celor mai crude metode de schinguire [9], prin care se urmărea mărturisirea (autodenunțul), fiind o practică uzuală la acea vreme [10].

Odată cu intensificarea proceselor de democratizare, guvernele devin tot mai mult preocupate de activizarea și dezvoltarea unei culturi a drepturilor omului prin introducerea în actele normative interne a unor dispoziții ce ar proteja drepturile civile ale persoanelor.

Acest fapt este remarcat în proiectul Constituției Basarabiei din 1918. Partea a V-a includea drepturile și libertățile cetățenilor printre care și inviolabilitatea locuinței (art. 32) secretul corespondenței (art. 33), excepție făcând realizarea acestor acțiuni în baza hotărârii puterii judecătorești, și pe baza ordinelor prescrise de lege [11].

Prima includere a drepturilor și libertăților omului în Constituția Rusiei o găsim în anul 1906 [12]. Reforma constituțională a dat impuls dezvoltării întregii legislații rusești, inclusiv cea care viza măsurile operative. Doi ani mai târziu a fost adoptată Legea „Cu privire la organizarea unității de detectivi”, care a devenit primul act legislativ special din istoria Rusiei, prin care activitatea operativă a devenit o activitate independentă a organelor de drept [13].

În instrucțiunile departamentale emise în conformitate cu această lege erau prevăzute sarcini menite să respecte statul de drept și drepturile individuale. De exemplu, era interzis „căutarea și colectarea oricărei informații cu privire la chestiuni cu caracter complet privat care nu are nimic de-a face cu obligațiile poliției de a *preveni, suprima și investiga infracțiuni...*” [14] care la acea vreme era realizată prin trei surse principale de informare: reproducerea corespondenței, supravegherea, și investigația sub acoperire [15].

Revoluția din 1917 a dus la abolirea organelor operative existente, împreună cu cadrul de reglementare al activității lor. În același timp, a fost distrusă și baza legală pentru asigurarea drepturilor persoanelor care au devenit obiect de anchetă, creată de legislația prerevoluționară. O nouă sursă de drept a fost conștiința juridică revoluționară bazată pe ideea dictaturii proletarietului, care nega valoarea independentă a individului, în primul rând reprezentanții fostei elite guvernante, precum și garanțiile formale ale drepturilor individului împotriva amestecului în viața sa de către autorități [16].

Potrivit cercetătorilor, regimul politic

instituit după revoluția a fost în mod istoric un pas înapoi, deoarece respingea valori democratice precum statul de drept și drepturile omului [17], iar Constituțiile adoptate ulterior în 1918 și 1925 nu au mai garantat niciun drept personal al cetățenilor [18]. Drepturile și libertățile individuale și-au primit constituționalitatea abia în 1936 odată cu adoptarea Constituției URSS, care prevedea inviolabilitatea persoanei (art.127), inviolabilitatea domiciliului și secretul corespondenței (art. 128) [19]. Deși Constituția în „noua” ei formă prevedea un șir de drepturi și libertăți, acestea rămăneau a fi doar declarative.

Analiza literaturii istorice arată că problemele legate de respectarea drepturilor civile au început să crească odată cu procesul modernizării de ordin nu doar juridic, ci și tehnic. Prima mențiune despre interceptarea telefonului datează din anul 1881 care a avut loc în SUA, la scurt timp după inventarea propriu-zis a telefonului, iar în 1886 a avut loc primul scandal de interceptare. Atunci pentru prima dată a fost ridicată problema respectării drepturilor omului la ascultarea convorbirilor telefonice. Ziarul New York Times a comentat interceptarea drept „o insultă a libertăților civile, care nu poate fi justificată de niciun argument cu privire la necesitatea socială” [20].

Cele două războaie mondiale au fost cu siguranță apogeul monstruoaselor încălcări ale drepturilor omului, care ajung să fie plasate în centrul tuturor acțiunilor politice mondiale. Premergător al acelor evenimente a fost crearea unor instituții internaționale în a căror competență intră protecția indivizilor împotriva încălcărilor drepturilor lor de către state [21].

Primul document în sfera drepturilor omului la nivel internațional a fost Declarația Universală a Drepturilor Omului, în textul căreia era prevăzut că exercitarea drepturilor și libertăților persoanei *poate fi îngrădită doar prin lege, scopul fiind respectarea drepturilor și libertăților altora* precum și ca să fie satisfăcute juste cerințe ale moralei, ordinii publice

și bunăstării generale într-o societate democratică [22]. A urmat Convenția Europeană a Drepturilor Omului, aceasta servind ca model și pilon principal pentru celelalte instituții care alcătuiesc edificiul juridic în domeniul protecției drepturilor omului. Convenția prevedea într-un mod și mai explicit garantarea drepturilor și libertăților persoanei precum și mai multe circumstanțe ale limitării legale dacă acestea au fost întreprinse pentru a asigura: securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și **prevenirea faptelor penale**, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora [23]. Aceste acte reprezentau un salt și un progres al omenirii în materia drepturilor omului. Este de menționat faptul că, deși crea condiții prielnice pentru respectarea drepturilor omului, atât DUDO, cât și CEDO nu instituia nici o garanție a respectării lor, făcând în acest sens obiectivul jurisdicției interne a fiecărui stat semnatar.

Astfel, pentru secolul XX, mai ales în a doua sa jumătate, o dominantă a dreptului la scară mondială a constituit-o grija față de drepturile omului și garantarea acestora atât în edictarea tuturor normelor legale, cât mai ales în domeniul activității judiciare [24].

Este important de menționat faptul că pe tot parcursul acestei perioade nu a existat vreo lege care să reglementeze domeniul activității speciale de investigație. Singurele acte normative relevante erau regulamentele interne clasificate la care cetățeanul niciodată nu avusese acces [25].

A doua etapă. După obținerea independenței, Republica Moldova începe un proces al schimbărilor prin înlocuirea treptată a actelor normative ale fostei URSS cu acte normative moldovenești, care în mare parte era produsul ajustării și traducerii altor texte de lege de la fostele „republici surori”. Totodată, rigorile de drept spre care tindea statul nou-format a impus ajustarea legilor la normele juridice internaționale. Constituția Republicii Moldova adoptată în anul 1994 a consfințit prin art. 4

valorile dreptului internațional.

Astfel, exercițiul unor drepturi și libertăți fundamentale potate fi supus unor restrângeri doar în anumite circumstanțe expres prevăzute de lege (art. 54 Constituția RM). Legea supremă a statului prevede limitarea anumitor drepturi în condițiile în care sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției [26].

În acest context, legiuitorul moldovean a avut de rezolvat o problemă extrem de complicată, pe de o parte, adoptarea unor instrumente juridice care să satisfacă nevoia asigurării valorilor cetățeanului și securității naționale, iar, pe de altă parte, excluderea încălcărilor și abuzurilor la realizarea exercițiului de restrângere a unor drepturi și libertăți fundamentale.

În calitate de soluție, tot în 1994 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 45 cu privire la activitatea operativă de investigații în care era accentuată importanța respectării drepturilor persoanei prin introducerea în textul legii a unui articol separat dedicat acestui subiect (art.5).

Conform prevederilor acestui articol prin respectarea drepturilor civile se înțelegea:

- respectarea drepturilor persoanei la înfăptuirea măsurilor operative de investigații pentru realizarea strictă a scopurilor și sarcinilor prevăzute în prezenta lege (al. 1);

- posibilitatea înaintării unei plângeri în cazul în care persoana consideră că prin măsurile operative de investigații i-au fost lezate drepturile;

- obligația subiecților care au desfășurat ASI să prezinte la cererea judecătorului de instrucție sau a procurorului, toate actele operative de serviciu întocmite pe tot parcursul înfăptuirii măsurilor respective contestate

(atacate) în conformitate cu legislația;

- obligația de a întreprinde măsuri în vederea restabilirii acestor drepturi și interese legitime, compensării daunei cauzate, în conformitate cu legislația;

- răspunderea prevăzută de legislație pentru încălcarea prevederilor legale.

Legea prevedea un set de 21 de măsuri exhaustive, care prin natura lor implica mai mult sau mai puțin restricționarea drepturilor constituționale ale omului, fiind vorba despre inviolabilitatea domiciliului, vieții private și secretului corespondenței [27].

Este de menționat că orice procedură penală presupune anumite consecințe pentru viața privată a unei persoane care intră în sfera ilegalității, aceasta nu prezintă incompatibilități cu art. 8 din Convenție ci constituie o măsură perfect legală în situația când nu depășesc consecințele normale și inevitabile ale unei astfel de situații [28].

În această ordine de idei, putem menționa că în conformitate cu principiile și normele internaționale, persoana nu se poate bucura de drepturile și libertățile sale pe deplin, fără un mecanism social și juridic eficient pentru realizarea lor.

Mecanismul se realizează prin obligațiunea statului asumată față de cetățenii săi, prin care drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor le sunt protejate de pericolele generate de cei care nu se conformează rigorilor legii penale, care se eschivează de la răspunderea penală sau de la executarea pedepsei [29].

Legea proaspăt adoptată pe care era fundamentată teoretic activitatea operativă de investigații a fost curând supusă anumitor critici.

Expertul Consiliului Europei Goran Klemencic în urma analizei Legii privind activitatea operativă de investigații menționa: „*în ciuda unui șir de soluții pozitive și principii generale încorporate în legislația actuală, o analiză mai detaliată a cadrului juridic general de utilizare a MSI în Moldova găsește un șir de deficiențe generale (structurale) și speci-*

fițe rămase; deficiențe pe care amendamentele propuse nu le abordează în mod satisfăcător. Cu alte cuvinte: în avizul meu, reglementarea existentă (și cea propusă) a măsurilor speciale de investigații în Moldova încă nu corespund standardelor europene stabilite” [30].

O notă critică a fost dată acestei legi și de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în cauza Iordachi și alții contra Moldovei. Curtea a remarcat că legislația moldovenească nu acordă o protecție adecvată împotriva abuzului în domeniul interceptării convorbirilor telefonice, iar deficiențele pe care le-a identificat influențează asupra funcționării actuale a sistemului de supraveghere secretă care există în Moldova [31].

Reacția R. Moldova la observațiile CEDO nu s-a lăsat prea mult așteptată și în 2012 a fost adoptată o nouă lege [32] care să reglementeze activitatea specială de investigații.

Paralel cu modificările legislative a fost introdusă în Codul de procedură penală la capitolul Mijloacele de probă și procedeele probatorii, secțiunea Activitate specială de investigații. Odată intrate în vigoare, noile prevederi legislative au limitat posibilitatea de realizare a unor măsuri speciale de investigație în afara urmăririi penale, fapt care crea iluzia că problema respectării drepturilor civile este în sfârșit rezolvată. Conform Codului de procedură penală, autorizarea măsurilor speciale de investigații a devenit mult mai riguroasă, cu condiții mult mai clare de dispunere și control asupra realizării. Acest fapt însă nu a fost în stare să reducă din handicap, iar scandalurile stârnite în societate în urma publicării mai multor convorbiri telefonice realizate în condiții obscure au readus în atenție chestiunea controlului și supravegherii comunicațiilor.

Pe de altă parte, abia după adoptarea noilor prevederi legale în domeniul activității speciale de investigații au fost identificate și alte probleme cum ar fi *lipsa mecanismelor de prevenire* a infracțiunilor care sunt principalele obiective declarate ale unei astfel de

legislații.

Pe fondul acestor lucruri, Comisia securitate națională, apărare și ordine publică CSN/7 nr. 257 din 10 iunie 2015 a decis ca Guvernul, prin intermediul Ministerului Justiției, să creeze un grup de lucru și să informeze conform procedurii stabilite proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative ce vizează activitatea specială de investigații reieșind din problemele identificate în aplicarea legislației corespunzătoare, după cum se menționează în nota informativă [33].

Astfel, Republica Moldova devine pentru a treia oară teatrul unor noi tentative de modificare a acestui cadru legal care este totuși grav afectată de lipsa unui studiu științific riguros în domeniu. Proiectul este unul de o complexitate sporită care include prevederi care afectează semnificativ drepturile omului după cum se arată într-un comentariu [34] al proiectului de lege.

În **concluzie**, menționăm că drepturile omului reprezintă valori primordiale într-un stat de drept, iar măsurile speciale de investigații reprezintă instrumente care asigură orânduirea și buna funcționare a statului, iar incertitudinea stabilirii liniei de demarcație dintre acestea creează premise ca cetățeanul să devină victimă în loc să fie apărut. În acest context se impune identificarea unor mecanisme legislative eficiente care să ofere garanții suficiente privind respectarea drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigații.

Deși s-au făcut deja multe pentru crearea garanțiilor drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigații, se pare totuși că mai există un volum de lucru foarte mare până să ne bucurăm de un progres remarcabil.

Referințe bibliografice

1. Mihail Udriou, Ovidiu Predescu „Protecția europeană a drepturilor omului în procesul penal român” Tratat, p. 2;
2. А.Ю. Шумилов, Оперативноразыскная

- наука в Российской Федерации Монография Том первый, Москва Издательский дом Шумиловой И.И. 2013, ISBN 978-5-89784-184-4, p.207;
3. Boris Nicolof, Izvoarele biblice ale intelligence-ului – pagini de lector, Revista Intelligence, 21 octombrie 2010;
 4. D. Danziger, J. Gillingham, 1215: The Year of Magna Carta, Paperback-10 May 2004, p.268, ISBN 978-0340824757;
 5. В.С. Измозик, Жандармы России, Москва, 2002. р. 3, disponibil: <http://booksshare.net/books/history/izmokinvs/2002/files/jandarmirosopolrozisk2002.pdf> (accesat 12.10.20);
 6. Захарцев С. И., Оперативно-розыскная деятельность в XXI веке, Москва 2015, р. 8;
 7. Dolea I. ș.a., Drept procesual penal, Ediția a III-a, revizuită și completată, Chișinău 2009, p.8-11, ISBN 978-9975-78-833-5, CZU: 343.12;
 8. Valentin Al. Georgescu, Ovid Sachelarie, Judecata Domnească în Țara Românească și Moldova, 1611-1830, Partea a II-a, Procedura de judecată, editura Academiei Republicii Socialiste România, București 1982, p.14;
 9. Op. cit. p.10;
 10. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Inchizi%C8%9Bie>, (accesat 15.10.2020);
 11. Valeriu Popovschi, Reflecții asupra unui proiect de constituție a Republicii Democratice Moldovenești, Revista de istorie a Moldovei, nr.2, Chișinău „Știința” 1993 p. 54;
 12. Памятники российского права: в 35 т.; т. 24: Конституции СССР и РСФСР: учебнонаучное пособие / под общ. ред. Р.Л. Хачатурова и А.А. Демичева. М., 2016. С. 103;
 13. Чисников В.Н. Закон «Об организации сыскной части» (1908 г.): предпосылки, содержание и значение // Оперативник (сыщик). 2008. № 3 (16). С. 6;
 14. И.Д. Шатохин, А.Е. Чечетин, „Принцип уважения и соблюдения прав и свобод человека и гражданина в оперативно-розыскной деятельности” Монография, Барнаул 2020, ISBN 978-5-94552-408-8, с. 14;
 15. Спиридович А. Записки жандарма: репринтное воспроизведение издания 1930 г. М., 1991;
 16. Обеспечение прав человека: учебник / под общ. ред. Ю.В. Анохина. Барнаул, 2016. С. 198;
 17. Общая теория прав человека / рук. авт. колл и отв. ред. Е.А. Лукашева. М., 1996. С. 79; Права человека / отв. ред. Е.А. Лукашева. М., 1999. С. 185. 3;
 18. Памятники российского права: в 35 т.; т. 24: Конституции СССР и РСФСР: учебно-научное пособие / под общ. ред. Р.Л. Хачатурова и А.А. Демичева. М., 2016. С. 95;
 19. Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических Республик (утвержден Постановлением Чрезвычайного VIII Съезда Советов Союза ССР от 5 декабря 1936 г.) disponibil: https://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/1936/red_1936/3958676/chapter/d866c9989c75bef029b67e7a33698205/ accesat (02.10.2020);
 20. Захарцев С.И., Игнащенко Ю.Ю., Сальников В.П., Оперативно-розыскная деятельность в XXI веке: Монография /. - Москва :Юр.Норма, НИЦ ИНФРА-М, 2015. - с. 400;
 21. M. Udroi, O. Predescu, Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român - Tratat , Editura C.H. BECK-2008, ISBN/ISSN 973-115-359-9, p.5
 22. Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată la 10 decembrie 1948 de către Adunarea generală a ONU, art. 29 alin. (2);
 23. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Roma, 4.XI.1950, atr.8 alin. (2);
 24. M. Udroi, R. Slăvoiu, O.Predescu, Tehnici speciale de investigare în justiția penală, Ed. C.H. Beck București 2009, Cuvânt

- inainte, XII;
25. Boris Glavan, Mandatul de supraveghere tehnică în contextul modernizării activității de informație în Republica Moldova, Conferința științifico-practică națională „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică” Chișinău 2020, p. 38-49, CZU 351.86(478)+327(082)=135.1=161.1;
 26. Constituția Republicii Moldova art.54, adoptată: 29.07.1994, Publicat în Monitorul Oficial Nr. 1, art. Nr : 1, Data intrării in vigoare : 27.08.1994.
 27. Glavan B., Mîrzac V., Calcavura Gh., Activitatea specială de investigații: conținutul noțiunii, esența juridică, delimitări conceptuale, *Legea și viața CZU*: 343.13, p.48-53;
 28. Jankauskas v. Lituania (nr. 2) - 50446/09, Hotărârea din 27.6.2017, pct.76, disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2250446%2F09%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-174617%22%5D%7D>} accesat la data de 02.11.2020;
 29. Glavan B., Mîrzac V., Calcavura Gh., Activitatea specială de investigații: conținutul noțiunii, esența juridică, delimitări conceptuale, *Legea și viața CZU*: 343.13, p.48-53;
 30. Review of the law, on operative investigations of the Republic of Moldova PCRED/DGI/EXP(2006) 47 EN, Strasbourg 12.19.2006, p. 4;
 31. Hotărârea CEDO Cauza Iordachi și alții contra Republicii Moldova (Cererea nr. 25198/02) din 10 februarie 2009;
 32. Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații, Publicat: 08.06.2012 în Monitorul Oficial Nr 113-118 art. 373;
 33. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:j8MHVlKbZ0UJ:publicip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_4066_Nota-informativa-ASIactual.pdf+%26cd=4&hl=ro-MD&ct=clnk&gl=md pag. 1 (accesat 03.02.2020)
 34. Vladislav Gribincea, Sorina Macrinici, Centrul de resurse juridice din Moldova, Comentarii la proiectul de lege privind modificarea legislației privind activitatea specială de investigații. 04.08.2016.

Despre autor:

Ghennadi CALCAVURA,

asistent universitar,

Catedra „Investigații speciale și securitate informațională”,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al R. Moldova

e-mail: calcavura.ghena@gmail.com

tel.: 078476152

CZU 343.343.5

SEMNELE ȘI ELEMENTELE INFRAȚIUNII DE DEZERTARE**Dianu GORDILĂ,**
doctorand

Apărarea patriei și devotamentul pentru țară sunt o datorie sfântă a fiecărui cetățean. Întru asigurarea respectării acestei datorii, legislația penală a Republicii Moldova incriminează la art. 371 CP infracțiunea de dezertare. În acest articol autorul realizează o analiză juridico-penală a infracțiunii de dezertare, în scopul elucidării specificului acestei componente de infracțiune și aplicării corecte a legislației penale referitoare la infracțiunile militare.

Cuvinte-cheie: dezertare, militar, rezervist, părăsirea unității militare, eschivare de la serviciul militar, de la concentrare sau de la mobilizare, ne reprezentarea la serviciu ori la concentrare sau mobilizare.

SIGNS AND ELEMENTS OF THE DESERTATION OFFENSE**Dianu GORDILĂ,**
PhD student

The defense of the homeland and the devotion to the country are a sacred duty of every citizen. To ensure that this debt is respected, in the Republic of Moldova, the crime of desertion is incriminated at 371 article of Penal Code. In this article the author done a legal-criminal investigation of the desertion offense, which has the purpose to elucidate the specificity of this offense structure and to assure the correct application of the criminal law regarding military crimes.

Keywords: desertion, military, reservist, leaving the military base, shirk from military service, from concentration or from mobilization, absence from work, from concentration or from mobilization.

Introducere. În Legea Supremă a Republicii Moldova, la art. 56 este consacrat că „Devotamentul față de țară este sacru”. Alineatul doi al aceluiași articol dezvăluie conținutul acestei îndatoriri care se exprimă prin faptul că „Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în cazurile prevăzute de lege, depun jurământul cerut de ea”. În completarea esenței acestei îndatoriri, Constituția prevede că „Apărarea Patriei este un drept și o datorie sfântă a fiecărui cetățean”.

Servirea cu bună-credință și fidelitate a țării este un element important în asigurarea

dăinuirii statului. Realizând cursul său militar-politic, Republica Moldova nu acceptă războiul (cu excepția cazurilor de autoapărare) ca mijloc de atingere a scopurilor politice; promovează o politică externă de pace; asigură securitatea sa militară fără a prejudicia securitatea altor state și securitatea generală etc.

Pornind de la aceste deziderate, Republica Moldova respectă principiile inviolabilității frontierelor de stat și reglementării pașnice a litigiilor internaționale; nu consideră nici un stat drept inamic al său; nu înaintează pretenții teritoriale altor state și nu acceptă nici un fel de pretenții teritoriale față de sine etc.

Totodată, Republica Moldova este ne-

voită să țină cont de sursele potențiale existente ale pericolului militar pentru suveranitatea, independența și integritatea teritorială, inclusiv de cele ce țin de relațiile nereglementate dintre diferite state din regiune. Sursele potențiale ale pericolului militar pot fi: pretenții teritoriale ale altor state; tentative de amestec în treburile interne, de destabilizare a situației politice interne din republică; prezența pe teritoriul republicii a trupelor străine; activitatea organizațiilor separatiste, orientată spre violarea armată a integrității teritoriale a republicii; crearea formațiunilor militare ilegale.

Astfel, este justificată decizia legiuitorului de a apăra prin mijloace de drept penal faptele care pun în pericol sau vatămă relațiile cu privire la capacitatea de apărare a țării. În capitolul XII al legii penale a Republicii Moldova sunt incriminate infracțiunile militare.

Dezertarea constă în absența samavolnică a militarului din unitatea militară sau de la serviciul militar. Spre deosebire de legislația penală anterioară (art. 246, 247, 248 CP din 1961), noul CP nu stabilește termenele absenței samavolnice în cazul dezertării. Prin urmare, dezertarea are loc în toate cazurile absenței samavolnice a militarului din unitatea militară sau de la serviciul militar, indiferent de termenul absenței. Durata absenței samavolnice poate fi luată în considerare la stabilirea felului și măsurii de pedeapsă aplicate făptuitorului. Este evident faptul că absența mai îndelungată a militarului este mult mai periculoasă pe timp de război sau în condiții de luptă. De altfel, legiuitorul prevede și modalități agravate de săvârșire a infracțiunii de dezertare și deci se va ține cont, la cercetarea fiecărui caz, de toate aspectele ce caracterizează fapta.

Metode și materiale aplicate: În vederea realizării sarcinilor propuse, am valorificat variate metode de interpretare a legii penale, precum și metode general-științifice bazate pe cunoștințe juridico-penale, printre care analiza, sinteza, raționamentul inductiv și deductiv, metoda comparației, metoda legăturii

teoriei cu practica, descrierea, metoda argumentării logice, algoritmizarea, studiul de caz, feed-backul, exemplul, metoda sistemică etc.

Conținut de bază. Respectarea strictă a ordinii de exercitare a serviciului militar este condiția principală de asigurare a capacității de luptă a Forțelor Armate. La art. 371 CP RM este incriminată fapta de dezertare, atribuită la grupul infracțiunilor militare. În cazul dezertării se atentează la ordinea și disciplina militară, ca premise de bază ale capacității de apărare a țării.

În conformitate cu legea penală a RM „Prin infracțiuni militare se înțeleg infracțiunile contra modului stabilit de îndeplinire a serviciului militar, săvârșite de persoanele care îndeplinesc serviciul militar prin contract, în termen, cu termen redus sau ca rezerviști concentrați ori mobilizați”.

Potrivit unor autori (X. Ulianovschi), componența infracțiunii militare îndeplinește următoarele funcții:

- este un mijloc de constatare și de descriere a infracțiunii militare;

- servește drept bază de realizare a răspunderii penale, deoarece la răspundere penală pentru infracțiunea militară se trage persoana care a săvârșit o infracțiune militară. Absența în acțiunile persoanei a tuturor elementelor ce caracterizează infracțiunea militară exclude răspunderea pentru infracțiunea militară;

- componența infracțiunii militare servește drept bază de delimitare a infracțiunilor între ele (de exemplu, infracțiunea militară de infracțiunea de drept comun);

- componența infracțiunii militare servește drept temei de calificare a infracțiunilor. Aprecierea juridică corectă a faptei săvârșite (calificarea infracțiunii) este posibilă doar în cazurile în care sunt folosite noțiunea și conținutul unei infracțiuni concrete.

Fapta de dezertare este incriminată la art. 371 CP RM într-o variantă-tip și în două variante agravate.

În componența de bază, în textul dis-

poziției este descrisă fapta de dezertare, adică părăsirea unității militare, centrului de instrucție sau locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, precum și neprezentarea din același motiv la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă, săvârșită de către un militar sau rezervist.

Descriem în continuare aspecte ce caracterizează specificul elementelor și semnelor ce alcătuiesc componența de infracțiune prevăzută la art. 371 CP RM.

Obiectul general al infracțiunii descrie îl formează totalitatea valorilor și relațiilor sociale apărute de legea penală. Astfel, potrivit prevederilor Codului penal, „Legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orînduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept”.

Obiectul generic îl constituie relațiile sociale ce țin de capacitatea de apărare a țării și ordinea stabilită de satisfacere a serviciului militar, a pregătirii militare obligatorii și a concentrărilor.

În opinia lui V.A. Șapovalov, destrucțiunea stătalității începe, de regulă, cu descompunerea forțelor armate. De aceea, ordinea și disciplina militară trebuie privite nu doar ca factori de asigurare a apărării împotriva inamicului extern, ci și ca indiciu al stabilității interne a statului. Infracționalitatea militară este produsul condițiilor sociale negative. Acestea contribuie la demoralizarea tinerilor, inocularea experienței criminale în mediul militar, la refuzul de satisfacere a serviciului militar. Absența militarilor din unitate este o dovadă evidentă de indisciplină. Asemenea faptă poate afecta activitatea unității sau serviciului, ca componentă a forțelor militare. De aici rezultă

și necesitatea incriminării faptei de dezertare.

Obiectul juridic special al infracțiunii de dezertare îl formează relațiile sociale cu privire la ordinea și disciplina militară, a căror existență și normală desfășurare este condiționată de prezența permanentă a militarului la unitatea, formațiunea sau serviciul din care face parte.

Unii autori precum X. Ulianovschi susțin că infracțiunea face parte din grupul infracțiunilor militare legate de sustragerea de la îndeplinirea obligațiilor serviciului militar, iar alții (S, Brînză, V. Stati) o atribuie la categoria infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare. Într-o altă accepțiune, obiectul juridic special al dezertării îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea de exercitare a serviciului militar, care obligă militarii să efectueze serviciul militar în decursul unui termen anumit, stabilit de lege, să fie întotdeauna pregătiți să apere țara, să-și îndeplinească datoria lor constituțională și militară de apărare a Patriei.

Având în vedere particularitățile ei caracteristice, infracțiunea descrisă nu are nici obiect material, nici victimă.

Latura obiectivă a infracțiunii de dezertare este constituită de fapta prejudiciabilă, care poate fi săvârșită prin 2 modalități normative cu caracter alternativ: 1. acțiunea de părăsire a unității militare, centrului de instrucție sau locului de serviciu; 2. inacțiunea de neprezentare la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă. Tot inacțiunea se poate manifesta prin acțiunea de neprezentare la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă. Părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu presupune lăsarea, abandonarea neautorizată a acestor locații. La rândul

său, neprezentarea la serviciu ori la concentrare sau mobilizare – în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă – presupune omisiunea neautorizată a făptuitorului de a reveni, în împrejurările relevate, la serviciu ori la concentrare sau mobilizare. Infraacțiunea de dezertare presupune o absență prelungită dincolo de termenul stabilit de lege și numai dacă făptuitorul a beneficiat de libertate de voință și acțiune, având posibilitatea de a opta între revenirea la unitatea militară, la centrul de instrucție sau la locul de serviciu și rămânerea în poziția de dezertor.

Fapta de părăsire a unității militare, centrului de instrucție sau locului de serviciu presupune abandonarea neautorizată a acestor locuri. Modul de permisie din locurile de dispunere a unității este reglementat în pct. 412-419 ale anexei nr. 1 (Regulamentul Serviciului interior al Forțelor Armate ale Republicii Moldova) la Decretul Președintelui Republicii Moldova privind aprobarea regulamentelor militare ale Forțelor Armate ale Republicii Moldova, nr. 2327 din 03.09.2009. Conform acestora, militarii în termen au dreptul să se deplaseze liber în afara locului de amplasare a unității militare, în limitele garnizoanelor în care sunt învoiți, conform biletului de permisie. Totodată, militarii în termen beneficiază de dreptul la permisie în afara locului de dispunere a unității în zilele, orele și în modul stabilit de comandantul unității, cu permisiunea comandantului unității. La întoarcerea din permisie, militarii trebuie să raporteze despre sosirea în unitate.

Menționăm că la calificarea faptei în conformitate cu art.371 CP RM nu contează durata absenței făptuitorului în unitatea militară, centrul de instrucție sau locul de serviciu. Această circumstanță poate fi avută în vedere numai la individualizarea pedepsei. Încheind analiza laturii obiective a infraacțiunii de dezertare, vom consemna că aceasta este o infraacțiune formală. Ea se consideră consumată din

momentul încetării activității infracționale (de exemplu, din momentul predării făptuitorului) sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate (de exemplu, a reținerii făptuitorului). Acesta întrucât infraacțiunea prevăzută la art.371 CP RM este o infraacțiune continuă ce se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității infracționale.

Latura subiectivă. Specificul laturii subiective a infraacțiunilor militare este determinat de natura special „militară” a acelei realități obiective, în care se află militarul și se reflectă în conștiința lor, inclusiv, în conștiința subiecților, care săvârșesc infraacțiuni militare. În *motiv și scop*, ca elemente ale atitudinii psihice a subiectului față de cele săvârșite se reflectă atât de amplu și real, încât ne dă posibilitatea să vorbim despre aceea că noțiunile examinate se prezintă ca unele din condițiile de distingere în legislația penală a normelor speciale despre infraacțiunile militare.

Latura subiectivă a dezertării se caracterizează prin intenție directă și cu scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, scop realizat prin părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, precum și prin intermediul neprezentării la serviciu sau la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă etc. Părăsirea samavolnică a locului de arrest disciplinar (de la arest) sau dintr-o unitate militară disciplinară, de asemenea se consideră dezertare și acțiunile făptuitorului se cer calificate în temeiul art. 371 alin. (1) CP – în cazul părăsirii samavolnice a locului de arest disciplinar (de la arest) și în baza art. 371 alin. (4) CP – în cazul părăsirii samavolnice a unității militare disciplinare.

Scopul eschivării de la serviciul militar poate fi absența de la SM pentru o anumită perioadă de timp sau absența definitivă de la

SM, însă aceasta nu are relevanță la calificarea infracțiunii, aceste modalități de dezertare pot influența stabilirea pedepsei făptuitorului. Nu are importanță termenul absenței nejustificate a militarului de la serviciul militar sau în unitatea militară. Dezertarea se consumă din momentul absenței samavolnice și se epuizează din momentul reținerii sau prezentării militarului în unitatea militară sau în organele de drept.

Motivele care au servit drept imbold pentru absența samavolnică a militarului din unitatea militară nu au relevanță la calificarea infracțiunii, ci pot servi la individualizarea pedepsei. Ele pot fi diferite: nedorința de a susține lipsurile și greutățile serviciului militar, frica în timpul de război sau în condiții de luptă, nedorința de a exercita serviciul militar în anumite locuri concrete etc.

Astefel, pericolul social al infracțiunii de dezertare este caracterizat de latura subiectivă a infracțiunii: făptuitorul, mai întâi de toate, nu dorește (intenționat) să execute obligațiunile prevăzute de art. 56 al Constituției Republicii Moldova, conform căruia apărarea Patriei este un drept și o datorie sfântă a fiecărui cetățean al RM, să exercite obligațiunile sale legate de serviciul militar în forțele armate, încalcă intenționat cerințele disciplinei și ale regulamentelor militare, încalcă jurământul depus etc.

Într-o opinie din literatura de specialitate s-a expus părerea că dezertarea (părăsirea samavolnică sau absența samavolnică din unitatea militară sau de la serviciul militar) poate fi săvârșită atât intenționat (în cazurile când persoana samavolnic părăsește unitatea militară sau samavolnic nu se prezintă la termenul indicat în unitatea militară din concediu, învoire etc.), cât și din imprudență. Caracteristic pentru această infracțiune este faptul că persoana (militarul) se află în afara dispoziției unității militare fără permisiunea șefului militar. Nu putem fi de acord cu această opinie din următoarele considerente: dezertarea constă în părăsirea unității militare, a centrului

de instrucție sau a locului de serviciu *în scopul eschivării de la serviciul militar* etc. Deci scopul dezertării, adică părăsirii samavolnice a unității militare sau de neîntoarcerea în unitatea militară, la serviciul militar, este de eschivare de la serviciul militar. Prin urmare, este necesar, în fiecare caz de dezertare, de constatat că făptuitorul a acționat cu intenție, deoarece numai infracțiunile intenționate au un scop bine determinat.

Subiectul infracțiunii este special, militarul în termen sau cel cu termen redus, limitatul pe contract sau rezervistul chemat la instrucție sau la concentrare, precum și persoanele mobilizate. O problemă care apare cu privire la subiectul infracțiunii de dezertare este aceea de recunoaștere a militarului prin contract ca subiect al unei asemenea infracțiuni. Această problemă a apărut în legătură cu faptul că în 2005, Șeful Departamentului TG (SG) s-a adresat în CSJ cu un demers în care punea la îndoială legalitatea hotărârilor Judecătorei militare cu privire la recunoașterea militarilor pe contract ca subiecți ai infracțiunilor militare, deoarece ei exercită serviciul militar pe contract și, în cazul când nu se prezintă la serviciul militar, ei nu săvârșesc infracțiunea de dezertare, ci comit delicta disciplinare, care pot fi sancționate cu aplicarea sancțiunilor disciplinare, cea mai severă sancțiune fiind eliberarea din funcția deținută și trecerea acestui militar în rezervă.

Conform art. 24 al *Legii nr. 1245 din 18 iulie 2002 cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei* – încadrarea cetățenilor în serviciul militar prin contract este benevolă, iar conform art. 25 al aceleiași Legi, contractual de îndeplinire a serviciului militar reprezintă un acord între cetățean și autoritatea administrației publice centrale în care este prevăzut SM, acord prin care părțile contractante stabilesc termenul încadrării și condițiile îndeplinirii SM, obligațiile și responsabilitatea părților.

Astfel, din prevederile legale invocate reiese că militarul pe contract benevol se

încadrează în serviciul militar, iar în cazul săvârșirii infracțiunilor militare poartă răspundere penală. Prin urmare, legislația penală a RM în această privință este compatibilă și cu documentele internaționale la care RM este parte.

Concluzii. Dezertarea este o infracțiune militară gravă ce se pedepsește respectiv. Odată ce militarul a depus Jurământul de credință Patriei acesta are datoria sacră de a-l respecta, de a fi mereu la datorie, în special când este pusă în pericol integritatea și independența Republicii Moldova. El își asumă anumite obligații și riscuri întru a da dovadă de devotament și patriotism. Dezertarea este în primul rând o acțiune rușinoasă, iar apoi o infracțiune. Deoarece prin această infracțiune militarul încalcă grav Regulamentul cu privire la disciplina militară, Jurământul depus provocând uneori consecințe grave și ireparabile. Respectarea disciplinei și ordinii interioare sunt unii din factorii primordiali în ceea ce privește desfășurarea serviciului militar. Asigurarea respectării acestor factori va diminua determinarea militarilor de a dezerta și îi vor stimula să desfășoare serviciul militar în mod exemplar respectând întocmai angajamentele asumate în vederea păstrării păcii pe tot teritoriul Republicii Moldova.

Dezertarea constă în absența samavolnică a militarului din unitatea militară sau de la serviciul militar indiferent de termenul absenței. Durata absenței samavolnice poate fi luată în considerare la stabilirea felului și măsurii de pedeapsă a făptuitorului.

În cazul dezertării se atentează la ordinea și disciplina militară, ca premise de bază ale capacității de apărare a țării. Obiectul nemijlocit al dezertării îl constituie ordinea de exercitare a serviciului militar, care obligă militarul să exercite serviciul militar în decursul unui termen anumit, stabilit de lege, să fie totdeauna gata să apere statul, să-și îndeplinească datoria lor constituțională și militară de apărare a Patriei. Dezertarea se săvârșește prin acțiune sau inacțiune și constă în părăsi-

rea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, precum și neprezentarea din aceleași motive la serviciu sau la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă, săvârșită de un militar, de o persoană care trece pregătirea militară obligatorie sau de un rezervist. Prin acțiune se săvârșește părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări. Prin inacțiune se săvârșește neprezentarea, în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, la serviciu sau la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă, săvârșită de un militar, de o persoană care trece pregătirea militară obligatorie sau de un rezervist.

Latura subiectivă a dezertării se caracterizează prin intenție directă și cu scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, scop realizat prin părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, precum și prin intermediul neprezentării la serviciu sau la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă etc. Părăsirea samavolnică a locului de arest disciplinar sau dintr-o unitate militară disciplinară, de asemenea, se consideră dezertare.

Subiectul infracțiunii este persoana ce a săvârșit fapta prejudiciabilă, îndeplinind condițiile necesare componentei de infracțiuni. Lipsa unui element al componentei de

infracțiuni face ca fapta dată să nu fie calificată ca infracțiune. În literatura de specialitate se evidențiază, pe bună dreptate, că un semn care deosebește infracțiunea militară de alte infracțiuni este calitatea specială a subiectului infracțiunii – militarul.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată:12.08.1994 în Monitorul Oficial Nr.1, intrată în vigoare la 27.08.1994;
2. Constituția Republicii Moldova. Comentariu, Ch.: Arc, 2012, (576 p.);
3. Constituția României, comentată și adnotată, RA „Monitorul Oficial”, București, 1992;
4. Codul penal al Republicii Moldova. Legea nr.985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.28-129/art.1012 din 13.09.2002, Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/art.195 din 14.04.2009;
5. Codul Penal al României;
6. Ulianovschi Xenofon „Conceptul de infracțiuni militare în dreptul penal”, Chișinău, 2011;
7. Ulianovschi Xenofon „Conceptul infracțiunii militare în dreptul penal”, Chișinău, 2009;
8. Florea M. Responsabilitatea acțiunii sociale. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1976;
9. Ulianovschi X. Persoana fizică și vârsta – semne principale ale subiectului infracțiunilor militare. In: Revista de științe penale, 2006, Anul II, p. 100-115; Dolea I., Fletcher G. P., Blănaru D. Concepte de bază ale justiției penale. Chișinău: ARC, 2001;
10. Brînză S., Stati V., Drept penal. Partea specială, Volumul II, Chișinău, 2011;
11. Barbăneagră A., Codul penal al Republicii Moldova: comentariu, Chișinău, 2009;
12. Slisarenco Ion, Tehnica încadrării juridice a infracțiunii (note de curs), Chișinău 2016;
13. Ulianovschi X. Noțiunea infracțiunii militare în noul Cod penal, în: Revista Națională de Drept, 2002, nr. 10;
14. Шаповалов В.А., Дезертирство: уголовно-правовая и криминологическая характеристика, Владивосток, 2009.

Despre autor

Dianu GORDILĂ,
doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a
MAI al Republicii Moldova,
tel. 069380646,
e-mail: dianu.gordila@mail.ru

CZU 343.12/.13:341.645(4)

CARACTERIZAREA REȚINERII PERSOANEI CA MĂSURĂ PROCESUAL-PENALĂ PRIN PRISMA JURISPRUDENȚEI CtEDO

Anastasia ZOSIM,
studentă (ciclul I de studii)

Sub specie iuris, reținerea persoanei în procesul penal reprezintă o pârghie procesuală de constrângere și servește drept o măsură excepțională întreprinsă de organele poliției față de persoanele în privința cărora există o bănuială rezonabilă că au comis o infracțiune, deci în prim-plan presupune privarea de libertate a persoanei. Deși, reținerea este reglementată de către cadrul legislativ național ajustat standardelor internaționale, există un amplu material doctrinar-teoretic în acest sens, în continuare se comit grave încălcări a drepturilor și libertăților persoanei prin aplicarea abuzivă a reținerii și mal-praxisul utilizat de către organele abilitate cu dreptul de a efectua și dispune reținerea.

Prin urmare, acest articol științific a fost elaborat cu scopul clarificării aspectelor ce țin de procedura, obiectivele, condițiile și temeiurile de facto și de iure a reținerii abordate prin prisma cadrului normativ al Republicii Moldova raportate la standardele CEDO.

Cuvinte-cheie: reținere, măsură procesuală de constrângere, temeiuri de fapt și de drept, bănuie, bănuială rezonabilă, acte procesuale, proces penal, urmărire penală etc.

CHARACTERIZATION OF THE DETENTION OF THE PERSON AS A PROCEDURAL-CRIMINAL MEASURE IN THE LIGHT OF ECHR JURISPRUDENCE

Anastasia ZOSIM,
First Cycle Student

Under the iuris case, the person's detention in criminal proceedir is a procedural constraint and serves as an exceptional measure taken by the police against persons in respect of whom there is a reasonable suspicion that they have committed a crime, so in the foreground involves deprivation of liberty. Although detention is regulated by the national legislative framework adjusted to national standarts, there is ample doctrinal-theoretical material is this regard further serious violation of personal rights and freedoms are committed through the abusive application of detention and malpractice used by competent bodies with the right to perform and order the detention.

Therefore, this scientific article was developed in order to clarify the aspects related to the procedure, objectives, conditions and grounds de facto and de iure of the Republic of Moldova related to ECHR standards.

Keywords: detention, procedural measure of coercion, factual and legal grounds, suspicion, reasonable suspicion, procedural documents, criminal proceedings, criminal prosecution etc.

Introducere. Promovarea principiilor democratice, respectarea statului de drept, a drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, actualmente reprezintă una din politicile principale ale statului, acest fapt reiese direct din prevederile Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană [1]. Ținând cont de cele expuse mai sus,

sesizăm faptul că Republica Moldova are nevoie *ab initio* de o legislație racordată la standardele impuse de CtEDO, astfel, Convenția Europeană și Protocoalele adiționale la ea (nr. 1,2,3,4,5,6,7,8 și 11) constituie tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, la aplicarea cărora instanțele judecătorești urmează să țină cont de prevederile art. 4 alin. (2)

din Constituția Republicii Moldova, de prevederile hotărârii Curții Constituționale nr. 55 din 14 octombrie 1999 „Privind interpretarea unor prevederi ale art. 4 din Constituția Republicii Moldova” din care rezultă că Convenția Europeană constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și, respectiv, prevederile ei trebuie aplicate direct ca o oricare altă lege a Republicii Moldova, ultima având prioritate față de restul legilor interne care îi contravin [2 paragr. 1].

Menționăm că o deosebită atenție în acest sens își merită ramura penală și cea procesual-penală, deoarece imperfecțiunea acestor norme, practicile vicioase, îndeosebi pe segmentul aplicării măsurilor procesuale de constrângere pot grav prejudicia drepturile și libertățile persoanei, respectarea cărora reprezintă obligația pozitivă a statului.

Din aceste considerente am decis să abordăm instituția reținerii prin prisma jurisprudenței CtEDO, hotărârile căreia servesc drept pilon întru perfecționarea sistemului de drept, evitarea confuziilor, interpretărilor eronate precum și accelerarea procesului de reforme legislative și de apropiere legislativă la standardele Uniunii Europene [3, p. 9].

Metode și materiale utilizate: La elaborarea acestui articol s-a ținut cont de prevederile legislației procesual-penale a Republicii Moldova, de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și s-a obligat să le ratifice, accentul fiind pus pe hotărârile CtEDO, de statisticile oficiale cu privire la reținerea persoanei, precum și de materialul teoretico-doctrinar, suporturile de curs care au ca scop elucidarea problemelor și divergențelor legate de interpretarea instituției reținerii.

La cercetarea temei s-au utilizat metode unanim recunoscute de teoria generală a dreptului cum ar fi metoda logică ce se manifestă prin definiția, analiza, sinteza și comparația procedurii reținerii în diferite ipostaze, metoda studiului de caz cu precădere a practicilor și standardelor CtEDO, precum și metoda so-

ciologică bazată pe studierea indicilor statistici cu privire la reținerea persoanelor.

Rezultate obținute și discuții.

Constituția Republicii Moldova la art. 25 stipulează faptul că libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile, iar percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege [4]. Astfel, reținerea persoanei este privită ca o acțiune a organelor de drept care limitează sau îngreșează un drept primordial al individului, și anume dreptul la libertatea individuală și siguranța acestuia. Fiind o măsură privativă de libertate, reținerea impune statului, în temeiul art. 5 și protocolului 4 art. 2 ale CEDO, obligația pozitivă de a stabili garanții suficiente și eficiente în vederea protejării persoanei împotriva oricăror privări arbitrare de libertate.

Conform indicilor statistici prezentați de IGP pe teritoriul Republicii Moldova, în primul semestru al 2020, au fost reținute 1124 persoane, rata reținerilor fiind relativ mică în comparație cu anii precedenți, din considerentul că angajații poliției recurg la aplicarea reținerii doar în crime grave, deosebit de grave sau în cele mai dese cazuri sunt reținute persoanele aflate în căutare [5 p. 10]. Deși în perioada 2017-2020 numărul plângerilor referitoare la acțiunile de abuz din partea polițiștilor se află în descreștere cu 20% [6], Republica Moldova în continuare este condamnată la CtEDO pentru nerespectarea drepturilor și libertăților persoanei în procesul reținerii acesteia.

Dacă e să facem o analiză amplă a noțiunii de „reținere”, atunci putem concluziona că aceasta poate avea aspect atât procesual-penal, cât și procesual-contravențional, fiind de cele mai multe ori efectuată de către organele poliției, abilitate prin lege în acest sens [7].

Instituția reținerii poate fi privită ca fiind o *acțiune* a organelor abilitate, deci ca fiind de fapt sau ca o *soluție* procesuală, fiind de drept. Reținerea este o acțiune întreprinsă

de organele competente cu scopul de a opri o persoană, de a o împiedica să se deplaseze după propria voință.

Cu privire la *reținerea de fapt*, în cauza *Buhaniuc vs Republica Moldova*, Curtea reiterează atunci când un individ este privat de libertate, utilizarea forței fizice asupra sa atunci când ea nu este strict necesară prin comportamentul său, lezează demnitatea umană și constituie, în principiu, o încălcare a dreptului garantat de articolul 3 din Convenție. Atunci când unei persoane îi sunt cauzate leziuni corporale în timpul detenției sau în timp ce se află sub custodia poliției, orice asemenea leziune va crea o puternică prezumție că acea persoană a fost supusă maltratării. Este sarcina statului să dea o explicație plauzibilă a circumstanțelor în care au fost cauzate leziunile corporale, neîndeplinirea căreia ridică o chestiune clară în temeiul articolului 3 din Convenție [8].

În cauza *Savițchi vs Republica Moldova*, Curtea notează că, din una din înregistrările video ale reținerii reclamantului, se vede clar că el a primit cel puțin trei lovituri de la un ofițer de poliție, în timp ce era ținut de alte câteva persoane. În orice caz balanța de forțe nu era egală, polițiștii puteau să calmeze persoana prin alte metode mai puțin brutale. Curtea reiterează că în procesul reținerii unei persoane, orice recurgere la forța fizică, care nu a fost impusă de comportamentul persoanei reținute, înjosește demnitatea umană și reprezintă, în principiu, o încălcare a dreptului garantat de articolul 3 al Convenției [9].

Ulterior reținerii de fapt persoana este escortată la organul de urmărire penală sau procuror. *Reținerea de drept*, în procesul-penal este reglementată în Capitolul V al CPP al RM denumit „Măsuri procesuale de constrângere.” Astfel, conform art. 165 din CPP al RM „constituie reținere privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore”, excepție de la regula de bază fac minorii, pentru aceștia termenul aflării în custodia statului la aplicarea măsurii procesuale-reținerea nu poate depăși 24 de

ore.

Fiind o măsură procesuală de constrângere, drept temei pentru aplicarea reținerii poate servi declanșarea urmăririi penale, existența temeiurilor faptice și juridice, precum și existența unei hotărâri legale a organului competent.

În sensul art. 166 CPP al RM, persoana poate fi reținută doar în cazul când există o bănuială rezonabilă cu privire la comiterea unei infracțiuni pentru care legea penală prevede pedeapsă cu închisoare pe termen mai mare de un an.

Autorul V. Rotaru consideră că bănuiala rezonabilă este o cerință logică și evidentă, totuși ea este formulată expres, deoarece uneori reprezentanții organelor de drept parcă uită că o astfel de cerință există [9 p. 69], astfel, această scăpare de cele mai multe ori servește drept temei pentru o condamnare la CtEDO.

În cauza *Fox, Campbell și Hartley vs Regatul Unit*, cu referire la caracterul rezonabil al bănuielii CtEDO îl recunoaște ca fiind un element indispensabil al protecției oferite de art. 5 paragr. 1 lit. c) din Convenție, astfel existența motivelor rezonabile presupune existența faptelor, informațiilor apte să convingă un observator obiectiv că persoana ar fi putut comite infracțiunea. De asemenea, în cauza dată Curtea a menționat că ceea ce poate fi considerat „rezonabil” depinde de cumulul circumstanțelor. În timp ce anumite circumstanțe speciale pot afecta limitele în care autoritățile pot dezvălui informații, nici chiar „exigențele combaterii crimelor teroriste nu pot justifica extinderea noțiunii de caracter rezonabil până la momentul în care esența protecției asigurate de articolul 5 paragr. 1 ar fi prejudiciată.” [10]. Astfel, în cauza *Ignatenco vs. Republica Moldova*, Curtea a precizat că ne aflăm în pragul unei bănuieli rezonabile atunci când informațiile operative coroborate cu plângerea victimei indică persoana reținută [11].

Însă un impact aparte pentru revizuirea legislației și a practicilor pe segmentul

reținerii persoanei în „baza temeiului rezonabil” au adus condamnările la CtEDO a Republicii Moldova în cauzele:

- *Stepuleac vs Republica Moldova*, unde Curtea constatat faptul că victima nu a indicat direct persoana, însă aceasta a servit drept temei de a o reține, ca ulterior pentru a justifica acest gest organele de drept prin influență anexează la materialele cauzei o plângere fictivă [12].

- *Leva vs Republica Moldova*, de unde reiese faptul că reclamantul a fost reținut pe motiv că un martor îl indică pe el, deși astfel de declarații nu existau în dosar [13].

- *Cebotari vs Republica Moldova*, Curtea subliniază că reținerea sau arestarea unei persoane nu trebuie impusă niciodată cu scopul de a o determina să-și recunoască vina, sau să dea declarații împotriva altor persoane, pentru a obține fapte sau informații care ar putea servi drept bază pentru bănuiala rezonabilă împotriva acesteia [14].

Concluzionând supra bănuielii rezonabile, menționăm că aceasta nu este suficientă pentru reținere [15 p. 29], reținerea trebuie să aibă loc doar atunci când pe lângă bănuială rezonabilă sunt întrunite următoarele condiții: persoana a fost prinsă în flagrant delict, martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că anume această persoană a săvârșit infracțiunea, pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea ei de transport sunt descoperite urme evidente ale infracțiunii, la locul săvârșirii infracțiunii sunt descoperite urmele lăsate de către această persoană sau dacă aceasta a încercat să se ascundă ori nu i s-a putut constata identitatea [16].

Astfel, în cauza *Cașu vs Republica Moldova*, Curtea reiterează că justificarea oricărei perioade de detenție, indiferent de cât de scurtă, trebuie să fie în mod convingător demonstrată de către autorități. Drept motive „relevante” și „suficiente” în jurisprudența Curții au inclus asemenea temeiuri precum pericolul de a se eschiva, riscul exercitării presiunii asupra martorilor ori influențării probelor,

riscul unei coluziuni, riscul comiterii unei noi infracțiuni, riscul provocării dezordinii publice și necesitatea de a proteja deținutul [17].

Considerăm important de a clarifica situația delictul flagrant, care servește drept temei faptic al reținerii, deoarece aceasta reprezintă o derogare de la norma generală, fiindcă poate fi aplicată atât în faza de urmărire penală, cât și până la declanșarea ei.

Cu privire la necesitatea declanșării urmăririi penale pentru efectuarea măsurilor procesuale de constrângere, Plenul CSJ menționează că potrivit jurisprudenței CtEDO, necesitatea de a porni urmărirea penală împotriva unei persoane suspectate de comiterea unei infracțiuni poate servi ca o justificare inițială a privării de libertate (spre exemplu, în cazul reținerii în flagrant). Aceasta semnifică faptul că persoana poate fi reținută și până la pornirea urmăririi penale [18 paragr. 3]. Deci persoana poate fi reținută și în faza premergătoare urmăririi penale, în cazul flagrantului delict, însă organul de urmărire penală este obligat să înregistreze infracțiunea și să înceapă urmărirea penală imediat dar nu mai târziu de 3 ore de la aducerea persoanei în fața organului de urmărire penală.

Drept temei juridic al reținerii persoanei, conform art. 165 alin. (3) Cod de procedură penală, poate servi procesul-verbal al reținerii, ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței de judecată. Actul de bază prin care se efectuează reținerea de jure, servește procesul-verbal întocmit în conformitate cu prevederile art. 260-261 Cod de procedură penală, acesta trebuie întocmit imediat dar nu mai târziu de 3 ore din momentul privării de libertate.

În cazul dat, este important să ținem cont de faptul că odată cu întocmirea procesului-verbal al reținerii persoană obține statutul procesual de bănuit, acest fapt generează apariția anumitor drepturi procesuale ale persoanei reținute, cum ar fi dreptul la asistență juridică garantată de stat, dreptul de a fi informat, dreptul la tăcere, dreptul la asistență

medicală, de asemenea, dreptul la un interpret sau traducător.

Convenția stipulează expres că „orice persoană arestată trebuie să fie informată, în cel mai scurt termen și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa” [19], astfel, considerăm că dreptul la informare este primul drept de care trebuie să beneficieze persoana reținută, deoarece furnizarea de informații este esențială pentru capacitatea acesteia de a participa efectiv la procesul penal.

Dreptul la informare a persoanei reținute poate fi privit sub două aspecte, în primul rând dreptul de a obține informații cu privire la drepturile sale procesuale, iar în al doilea rând, dreptul de a primi informații cu privire la reținerea sa, natura și cauza reținerii și despre punerea sa sub acuzare.

Deși dreptul la informare cu privire la drepturile procesuale nu este expres menționat în jurisprudența, CtEDO solicită autorităților să ia măsuri pozitive pentru a garanta acest drept. În cauza *Panovits vs Cipru*, Curtea a subliniat că nu este suficient pur și simplu de a furniza informații în scris, autoritățile trebuie să ia toate măsurile rezonabile pentru a se asigura că suspectii sunt deplin conștienți de drepturile lor la apărare și, pe cât posibil să înțeleagă implicațiile comportamentului lor aflat sub semnul întrebării [20].

Cu privire la informarea asupra acuzației aduse, în cauza *Leva vs Republica Moldova*, Curtea notează că reclamantii au aflat indirect despre noile acuzații aduse împotriva lor, din diverse decizii și recursuri și după trei zile de detenție, iar informații în mod oficial au fost încă și mai târziu prezentate de autorități cu privire la acuzarea imputată, astfel, Curtea a subliniat că autoritățile statale nu și-au îndeplinit obligațiile ce decurg din art. 5 alin. (2) din Convenție, constatând o încălcare gravă a drepturilor omului [14].

Din păcate dreptul la informare al persoanei reținute de cele mai multe ori se limi-

tează la semnarea unui proces-verbal de către aceasta, care se anexează la cauza penală sau în cel mai bun caz organul de urmărire penală, deși enunță drepturile persoanei reținute, nu oferă explicații plauzibile și nu verifică dacă cele enumerate de el au fost recepționate corect de către acuzat. Cu atât mai mult, persoana reținută trebuie să fie informată într-o limbă pe care o cunoaște, deoarece o persoana care nu vorbește sau nu înțelege limba procedurilor nu poate participa pe deplin și efectiv în cadrul acestor proceduri, fiind în mod cert într-un dezavantaj semnificativ [21].

Prevederile de mai sus sunt în concordanță cu lit. e) din alin. (3) al art. 6 al Convenției care prevede că acuzatul are dreptul de a fi asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată la ședință. În cauza *Luedicke, Belkacem și Koc vs Germania*, Curtea a considerat că această dispoziție interzice în mod absolut de a cere unui acuzat să achite cheltuielile unui interpret, deoarece ea nu constituie nici o remitere condiționată, nici o scutire temporară, dar numai o scutire sau o exonerare definitivă [22].

Odată fiind reținută, persoana are dreptul să profite de un avocat și de asistență juridică garantată de stat, deci dreptul de a fi asistat de un avocat apare din momentul perfectării procesului-verbal de reținere și a comunicării despre aceasta bănuitului, astfel, Vintilă Dongoroz afirmase că „dreptul la apărare constă din totalitatea prerogativelor, facultăților și posibilităților pe care potrivit legii le au justițiabilii pentru apărarea intereselor lor” [23].

În cauza *Cristina Boicenco vs Republica Moldova*, s-a menționat că instanțele naționale, achitându-l pe reclamant într-un dosar penal, au constatat suplimentar că ofițerii de poliție nu au întocmit un proces-verbal cu privire la reținere, că detenția reclamantului nefiind asistat de un avocat, a avut loc cu încălcarea dreptului național, iar toate actele procedurale întocmite au fost lovite de nulitate [24]. Neîndeplinirea prevederilor legale privind participarea obligatorie a apără-

torului se consideră încălcare esențială a legii procesual-penale, iar actul procesual efectuat cu încălcarea dispozițiilor privitoare la asistența obligatorie a inculpatului se sancționează cu anularea aceluia act.

Prezența avocatului garantează respectarea dreptului persoanei de a nu contribui la constituirea probei împotriva sa, de aceea faptul dat solicită verificarea semnării anumitor acte procedurale, înaintea comunicării confidentiale a apărătorului și bănuțului/ învinutului, în special în cazul aplicării față de ultimul a reținerii. Codul de procedură penală al Republicii Moldova obligă organul competent să acorde întreveneri în condiții de confidențialitate, chiar și până la prima audiere a acuzatului reținut, ceea ce ar face inadmisibilă posibilitatea depunerii de declarații sau semnarea de documente care ar putea leza interesul procesual al acestuia.

Astfel, în cauza *Modârcă vs Republica Moldova*, Curtea a constatat o violare a Convenției, prin împiedicarea comunicării între avocat și reclamant în condiții de confidențialitate.[25] În contextul dat facem trimitere la cauza *Castraveț vs Republica Moldova* unde Curtea a constatat că peretele din sticlă din camera de întreveneri poate trezi suspiciunea că discuțiile între avocat și client nu sunt confidentiale [26]. Deci putem menționa că existența cadrului legal necesar pentru garantarea dreptului la apărare este o premisă necesară, însă nu este și suficientă. Numai o aplicare corectă a normelor de drept material și procesual privitoare la dreptul la apărare, îndeosebi odată cu reținerea persoanei, poate garanta complet acest drept.

Concluzie. Deci, după cum am menționat și supra, reținerea persoanei este o pârghie procesuală de constrângere, care necesită de a fi aplicată doar în cazurile strict necesare și cu respectarea procedurii legale. Dacă e se ne referim la reținere ca la o instituție aparte, atunci putem concluziona că legislația națională referitoare la drepturile celor reținuți corespunde cerințelor art. 5 al

CEDO și conține principalele elemente stabilite de directivele UE. Însă multiplele condamnări ale statului la CtEDO, cum ar fi hotărârile în cauza Ignatenco, Leva, Stepuleac, Musuc, Savițchi etc., demonstrează că de fapt la înfăptuirea justiției pe acest segment se comit grave încălcări de ordin procesual și procedural.

Astfel, scopul acestui articol a fost constatarea și aprecierea nivelului de satisfacere a drepturilor persoanei reținute. Din considerentul posibilităților limitate de a dezvălui acest subiect în totalitate ne-am referit doar la cele mai des încălcate drepturi ale persoanei la reținerea acesteia de facto și de iure, făcând o trimitere certă la observațiile CtEDO în acest context.

Considerăm că pentru evitarea pe viitor a situațiilor în care persoana reținută este maltratată, este umilită sau i se încalcă drepturile primordiale este necesar să îmbunătățim în continuare cadrul legal cu privire la aspectul dat, dar nu în ultimul rând trebuie să ținem cont de faptul că *longa diuturna inverterata consuetudo* (practicarea îndelungată statornică obiceiu), solicit organelor competente în acest sens să promoveze practicile bune, să caute soluții adecvate pentru reducerea sau nimicirea acestui flagel reprezentat prin malpraxis și rețineri abuzive.

Surse bibliografice

1. Legea nr. 112 pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte din 02.07.2014, publicat la 18.07.2014 în MO nr. 185-199 art. 442.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 3 din 09 iunie 2014 cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, paragr. 1.
3. (disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=181, accesat:

- 10.02.202)
4. Sorbala Mihail. Răspunderea penală pentru reținerea sau arestarea ilegală a persoanei (disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2017/51989/mihail_sorbala_thesis.pdf, accesat: 10.02.1021).
 5. Constituția Republicii Moldova, publicat: 29.03.2016 în MO nr. 78 art nr: 140, data intrării în vigoare: 27.08.1994.
 6. Raport tematic privind respectarea garanțiilor fundamentale la reținerea și detenția provizorie în inspectoratele de poliție, Chișinău 2019 (accesibil: http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/12/Raport_Retinere_2020_OAP_FSM_FINAL-proiect_pe-site.pdf, accesat: 11.09.2021).
 7. Raport de progres privind realizarea în perioada anului 2019 a SDP pentru anii 2016-2020 (accesibil: https://politia.md/sites/default/files/raport_de_progres_sdp_in_anul_2019.pdf, accesat: 11.02.2021).
 8. Legea nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, art. 20.
 9. CEDO, Buhaniuc vs. Republica Moldova nr. 56074/10 din 28.01.2014 (disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/BUHANIUC-ro.pdf>, accesat: 12.02.2021).
 10. CEDO, Savițchi vs. Republica Moldova nr.81/04 din 17.06.2008 (file:///C:/Users/AZUZ/Downloads/SAVITCHI%20v.%20MOLDOVA%20%20[Romanian%20Translation]%20by%20the%20Ministry%20of%20Justice%20of%20the%20Republic%20of%20Moldova.pdf, accesat: 12.02.2021).
 11. Rotaru V. Societatea și justiția penală. Ghid pentru jurnaliști și activiștii din domeniul drepturilor omului. Cartier, Chișinău, 2012.
 12. CEDO, Fox, Campbell și Hartley vs Regatul Unit nr. 12244/86; 12245/86; 12383/86 din 30 august 1990 (disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-62277%22>} accesat: 08.02.2021).
 13. CEDO, Ignatenco vs Republica Moldova nr. 36988/07 din 08.02.2011 (disponibil: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/LEVA%20%28ro%29.pdf, accesat: 11.02.2021).
 14. CEDO, Stepuleac vs Republica Moldova nr. 8207/06 din 06 noiembrie 2007 (disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-127974\(vizitat%22\)](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-127974(vizitat%22)), accesat: 11.02.21).
 15. CEDO, Leva vs Republica Moldova nr. 12444/05 din 15.12.2009 (disponibil: <https://www.lhr.md/ro/jurist/leva-c-moldovei/>, accesat: 11.02.2021).
 16. CEDO, Cebotari vs Republica Moldova, nr. 35615/06 din 13.11.2007 (disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-112794%22>}, accesat: 11.02.2021).
 17. Tudor Osoianu, Mihaela Vidaicu. Reținerea persoanei de către poliție: concluziile unei cercetări, Chișinău, 2015.
 18. CEDO, Cașu vs Republica Moldova nr. 75524/13, 1 octombrie 2019 (disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2020/05/CASU-v.-MDA-ROM.pdf>, accesat: 11.02.2021).
 19. Hotărârea Plenului CSJ nr. 1 din 15.04.2013, despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu (disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48, accesat: 11.02.2021, ora 10:29).
 20. Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 3 septembrie 1953, art. 5 alin. (2).
 21. CEDO, Panovits vs Cipru nr. 4268/04 din 11.12.2008 (disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%22panovits%22,%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-90245%22>}, accesat:

- 13.02.2021).
22. CEDO, Kamasinski vs Austria nr. 9783/82 din 19.12.1989 (disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22kamasinski%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-57614%22%5D%7D>), accesat: 13.02.2021).
23. CEDO, Luedicke, Belkacem și Koc vs Germania nr. 6210/73; 6877/75; 7132/75 din 28.11.1978. (disponibil:[http://ohchr.demokd.com/sites/default/files/echrsource/Luedicke,%20Belkacem%20&%20Ko%C3%A7%20v.%20Germany%20\[28%20Nov%201978\]%20\[EN\].pdf](http://ohchr.demokd.com/sites/default/files/echrsource/Luedicke,%20Belkacem%20&%20Ko%C3%A7%20v.%20Germany%20[28%20Nov%201978]%20[EN].pdf)) accesat: 13.02.2021).
24. Vintilă Dongoroz, Explicații teoretice ale Codului de Procedură penală român, Partea specială, Vol.II, p.49.
25. CEDO, Cristina Boicenco vs Republica Moldova nr. 25688/09 din 27.09.2011 (disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-106344%22%5D%7D>), accesat: 14.02.2021)
26. CEDO, Modârcă vs Republica Moldova nr. 14437/05 din 10.05.2007 (disponibil: [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MODARCA%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MODARCA%20(ro).pdf)), accesat: 14.02.2021)
27. CEDO, Castraveț vs Republica Moldova nr.23393/05 din 13.03.2007 (disponibil: [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/CASTRAVET%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/CASTRAVET%20(ro).pdf)), accesat: 14.02.2021).
-

Despre autor

**Anastasia ZOSIM,
studentă (ciclul I de studii),
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI**

INTERVIURI

DESPRE EVALUAREA INTEGRITĂȚII INSTITUȚIONALE

Adriana CAZACU,

inspector principal al Direcției evaluarea instituțională a CNA

Moderator: Evaluarea integrității instituționale este o măsură de control a integrității în sectorul public, asigurată de către Centrul Național Anticorupție în temeiul *Legii privind evaluarea integrității instituționale*.

1. Descrieți-ne în câteva cuvinte ce presupune evaluarea integrității instituționale și cum se realizează?

Evaluarea integrității instituționale este un mecanism pro activ de prevenire a corupției în cadrul entităților publice și reprezintă un proces de identificare a riscurilor de corupție cu ajutorul metodelor analitice și practice.

Acest instrument presupune:

- identificarea și evaluarea riscurilor de corupție, a circumstanțelor care permit sau încurajează apariția acestora;
- aprecierea eforturilor manageriale în asigurarea integrității instituționale;
- precum și oferirea recomandărilor pentru diminuarea sau excluderea riscurilor de corupție constatate.

Tot aici, vreau să adaug că procesul de evaluare implică:

- Identificarea curenților cadrului normativ aferent activității analizate;
- Analiza incidentelor de integritate admise în cadrul entității;
- Evaluarea proceselor de lucru vulnerabile la riscuri de corupție.

În acest sens, experții Centrul efectuează

vizite de documentare la entitatea publică, inclusiv sunt intervievați agenții publici implicați în aceste activități.

2. Care sunt subiecții și cum sunt selectate instituțiile pentru a fi evaluate?

Toate entitățile din sectorul public, inclusiv întreprinderile de stat și municipale pot fi supuse evaluării integrității instituționale. Temei pentru inițierea evaluării sunt următoarele criterii/indici:

- *Statistica dosarelor penale* intentate de către CNA, denunțurile la linia națională anticorupție, rezultatele investigațiilor jurnalistice, precum și sondajele privind percepția cetățenilor despre nivelul de corupție în entitățile publice.
- *Desfășurarea activităților vulnerabile* precum gestionarea mijloacelor financiare, încasarea plăților, eliberarea de acte permissive, a permiselor de conducere și actelor de identitate, efectuarea unor controale și supravegheri, inclusiv aplicarea sancțiunilor.
- *Contactul direct cu cetățenii sau agenții economici* în calitate de beneficiari ai serviciilor publice, situație care oferă posibilitatea de a negocia soluționarea unor interese.
- *Neasigurarea climatului de integritate* și anume neimplementarea măsurilor anticorupție prevăzute de Legea integrității.

Astfel, ținând cont de criteriile vizate, au fost efectuate evaluări în mai multe entități publice din domeniul sănătății, protecției

mediului, a celor care desfășoară activități de supraveghere și control sau sunt responsabile de gestionarea proiectelor investiționale.

3. Spuneți-ne cu ce se finalizează procesul de evaluare a integrității instituționale?

După parcurgerea tuturor etapelor evaluării, CNA întocmește Raportul privind rezultatele evaluării integrității instituționale, care conține:

- riscurile de corupție identificate și problemele care le generează;
- constatările cu privire la climatul de integritate instituțional;
- descrierea incidentelor de integritate admise de agenții publici;
- recomandările pentru înlăturarea riscurilor de corupție.

Raportul este remis atât instituției evaluate cât și entității ierarhic superioare. Conform *Legii privind evaluarea integrității instituționale*, conducătorul entității evaluate este obligat în termen de 30 de zile de la primirea raportului să aprobe un Plan de integritate, care să integreze recomandările formulate de către experții Centrului.

Aici aș menționa că rezultatele evaluării sunt publice, astfel toate Rapoartele de evaluare sunt publicate pe pagina web a Centrului.

4. Cât de deschiși sunt reprezentanții entităților evaluate în a colabora și care au fost cele mai dificile provocări cu care v-ați confruntat?

Cred că una din provocările cu care ne ciocnim de fiecare dată la inițierea evaluării este reticența reprezentanților entităților evaluate, precum și colaborare rigidă a acestora. Vreau să remarc însă că ulterior această problemă ușor se aplanează, urmare a percepției de către aceștia a contextului și impactului activității de evaluare.

5. Descrieți-ne care sunt cele mai frecvente și cu impact probleme identificate în procesul de evaluare?

- Una dintre problemele specifice vizează ambiguitățile cadrului normativ aferent activităților evaluate. Astfel, fiind înregistrate lacune de reglementare și conflicte de norme, care pot încuraja aplicarea discreționară a acestora, inclusiv pot admite interpretări abuzive.

De exemplu, deși cadrul normativ primar al unei din entitățile evaluate reglementa statutul de funcționar public al angajaților, *Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea acestei entități, aprobat prin HG*, nu a fost ajustat în acest sens. Corespunzător, doar conducătorul și adjuncții rămân a fi subiecți ai Legii privind declararea averilor și a intereselor personale, nu și ceilalți angajați. Situația dată este una gravă, din considerentul că unii din acești angajați dețin firme care activează în domeniul supus controlului de către această entitate publică. De aici și derivă riscuri de protecționism/favoritism al unor agenți economici, sau conflicte de interese, abuz în activitate etc.

- O altă problemă identificată de noi se referă la lipsa/ ambiguitatea procedurilor administrative și operaționale. În actualul context pandemic la nivel global, aș vrea să remarc, cu titlu de exemplu, problema managementului dispozitivelor medicale.

Astfel, au fost constatate riscuri de corupție la gestionarea unor proiecte de dotare tehnică, care a presupus procurarea unor dispozitive medicale costisitoare, fără a fi evaluate costurile aferente ciclului de viață și oportunitățile ulterioare de asigurare cu consumabile și piese de schimb. Acest fapt, a condus la neexploatarea și conservarea unor DM destul scumpe.

La polul celălalt se află problema utilizării unor dispozitive medicale învechite, cu termen de exploatare expirat de 25-30 de ani, care ar putea avea impact grav asupra securității și sănătății lucrătorului medical sau a pacientului.

Vreau să remarc că în cazul în care problemele identificate sunt însoțite de suspiciuni

de fraudă și corupție, materialele date sunt transmise spre examinare colegilor de la combatere.

- Tot în acest context vreau să menționez și despre cultura corupției, care persistă în activitatea unor entități publice. Această concluzie este susținută inclusiv de schemele de corupție care sunt deconspirate de către colegii noștri de la combatere. Aici mă refer nu doar la factorul uman, la lipsa integrității profesionale a agentului public, dar și la carențele pe care le constatăm în aplicarea măsurilor de integritate, care țin inclusiv de responsabilitatea conducătorilor entităților publice.

6. Dacă tot am vorbit despre probleme, aș vrea să știu care este reacția instituțiilor evaluate urmare a prezentării rezultatelor evaluării? V-ați confruntat cu unele dezacorduri?

La aspectul dat vreau să remarc că urmare a finalizării procesului de evaluare și prezentării Raportului, de regulă entitățile publice manifestă o deschidere și voință de a exclude problemele identificate.

Țin să menționez că recomandările formulate de către Centru sunt integral preluate și incluse în planurile de integritate, iar nivelul de implementare în mediu este de circa 80 la sută.

7. În cazul în care conducătorul entității evaluate nu adoptă un plan de integritate sau nu îl implementează, sunt prevăzute careva sancțiuni?

Până la moment nu au fost înregistrate situații în care Planul de integritate să fi fost considerat ca eşuat.

Totodată, în cazul eşuării unui Planul de integritate, conform prevederilor Legii

privind evaluarea integrității instituționale, CNA este în drept să propună entității publice ierarhic superioare sancționarea disciplinară, inclusiv aplicarea sancțiunii de eliberare din funcție a conducătorului entității publice.

8. Ați putea să ne spuneți care este impactul activității pe care o desfășurați?

În primul rând, de comun cu reprezentanții entităților publice reușim să facem regulă în ceea ce privește aplicarea conformă a măsurilor anticorupție.

Aici țin să menționez că în momentul evaluării integrității instituționale, au fost înregistrate cazuri când agenții publici din cadrul entității evaluate au declarat în premieră și transmis către CNA unele cadouri inadmisibile, inclusiv au declarat influențe necorespunzătoare. La linia națională anticorupție au fost raportate unele tentative de implicare în manifestări de corupție.

O altă latură importantă este că, în procesul aplicării acestui instrument, Centrul este unica instituție care efectuează analiza cadrului normativ în vigoare, în vederea identificării factorilor coruptibili.

Complementar, urmare implementării recomandărilor formulate de către experții CNA, sunt îmbunătățite unele procese operaționale.

În final vreau să menționez cu toată responsabilitatea, că deschiderea spre colaborare a entităților publice și realizarea recomandărilor oferite de către noi ar diminua la maximum probabilitatea de materializare a riscurilor de corupție în activitatea acestora.